AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ceylan ERZİNCAN

SİVİL TOPLUM BAĞLAMINDA ALEVİLERİN YÖNETİME KATILIMI: ANTALYA ÖRNEĞİ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ceylan ERZİNCAN

SİVİL TOPLUM BAĞLAMINDA ALEVİLERİN YÖNETİME KATILIMI: ANTALYA ÖRNEĞİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ceylan ERZİNCAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mehmet Dönmez

Üye (Danışmanı) : Dr. Vehbi Alpay Cosgel

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Serem Atvur

Tez Başlığı: Sivil Toplum Bağlamında Alevilerin Yönetime Katılımı: Antalya Örneği

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 11../09/2019

Mezuniyet Tarihi : ..../..../2019

Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Sivil Toplum Bağlamında Alevilerin Yönetime Katılımı: Antalya Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Ceylan ERZİNCAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Ceylan ERZİNCAN
Öğrenci Numarası	20155218009
Enstitü Ana Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı	Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora
Danışmanının Unvanı, Adı-SOYADI	Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL
Tez Başlığı	"Sivil Toplum Bağlamında Alevilerin Yönetime Katılımı: Antalya Örneği"
Turnitin Ödev Numarası	1184482360

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 148 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 03/10/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 8

alıntılar dahil % 14 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

03/10/2019

(imzası)
Danışmanın Unvanı-Adı-SOYADI

Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL

İ Ç İ N D E K İ L E R

TABLOLAR LİSTESİ ..... **iv**
ÖZET ..... **v**
SUMMARY ..... **vi**
ÖNSÖZ ..... **vii**
GİRİŞ **2**

BİRİNCİ BÖLÜM
SİVİL TOPLUM KAVRAMI

1.1. Sivil Toplumun Kavramsal Tanımı 5
1.2. Sivil Toplum Yaklaşımları 6
1.2.1. Doğa Durumu Karşıtı Olarak Sivil Toplum 6
1.2.1.1. Thomas Hobbes ve Doğa Durumu 6
1.2.1.2. Thomas Hobbes ve Devlet Kuramı 7
1.2.1.3. Thomas Hobbes ve Sivil Toplum 7
1.2.1.4. John Locke ve Doğa Durumu 10
1.2.1.5. John Locke ve Devlet-Sivil Toplum İlişkisi 12
1.2.2. Devlet-Sivil Toplum Düalizmi 14
1.2.2.1. Friedrich Hegel ve Sivil Toplum 14
1.2.3. Devlet-Sivil Toplum Düalizminin Aşılması 17
1.2.3.1. Karl Marx ve Sivil Toplum 17
1.2.3.2. Antonio Gramsci ve Sivil Toplum 19
1.3. Günümüzde Sivil Toplumun Anlamı 21
1.3.1. Neo Liberalizm ile Gelen Yeni Tartışmalar 21
1.3.2. Yönetişim Kavramı 26
1.3.2.1. Yönetişim ve Sivil Toplum İlişkisi 29
1.3.3. Yönetişim Kavramının Türkiye'ye Yansımaları ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerindeki Etkisi 31
1.4. Örgüt Kavramı 35
1.4.1. Örgüt Türleri 36
1.4.1.1. Biçimsel Örgütler 36
1.4.1.1.1.Formel Örgütler ve İnformel Örgütler 36
1.4.1.2. Amaçlarına Göre Örgütler 37
1.4.1.2.1.Birincil Örgütler 37

1.4.1.2.2.İkincil Örgütler 37
1.4.1.2.3.Üçüncül Örgütler 37

İKİNCİ BÖLÜM
ALEVİLİK/ALEVİLER VE SİVİL TOPLUM

2.1. Alevilik Kavramı 39
2.2. Aleviler ve Sivil Toplum Örgütlenmeleri 42
2.2.1. Alevi Toplumunun Geleneksel Yapısı ve Manevi veya Toplumsal Örgütlenme Biçimleri 42
2.2.1.1. Alevilikte Dedelik Kurumu 43
2.2.1.2. Alevilikte Dedelerin Nitelikleri ve Görevleri 45
2.2.1.3. Dedelik Kurumunun Günümüzdeki Durumu 45
2.2.1.4. Alevi-Kızılbaşlığın Ocak Anlayışı 46
2.2.1.5. Alevi Ocaklarının Ortaya Çıkış Nedenleri 47
2.2.1.5.1.Alevi-Kızılbaş Ocaklarının Gruplandırılması 52
2.2.1.5.2.Alevi-Kızılbaş Ocaklarının Yönetsel Yapısı 54
2.2.1.5.3.Alevi-Kızılbaş Ocakların Günümüzdeki Durumu 55
2.2.2. Cemevi Kavramı 56
2.2.2.1. Günümüzde Alevilerin Oluşturduğu Sivil Tolum Kuruluşlarının Devletle İlişkisi 57
2.3. Alevi Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Süreci ve Yönetsel Yapısı 60
2.3.1. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı 65
2.3.2. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği 68
2.3.3. Alevi Kültür Dernekleri 70
2.3.4. Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği 72
2.3.5. Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği 73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ANTALYA'DAKİ ALEVİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE İLGİLİ BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Antalya'daki Alevi Sivil Toplum Kuruluşlarının Alevilik Algısı 75
3.2. Sivil Toplum Bağlamında Alevilerin Yönetime Katılımını Ölçmeye Yönelik Hazırlanan Mülakat Soruları ve Katılımcıların Cevapları 76
3.3. Alan Araştırmasında Elde Edilen Verilerin Analiz Edilmesi 101

SONUÇ **116**
KAYNAKÇA **120**
EK 1- MÜLAKAT SORULARI **130**
ÖZGEÇMİŞ **131**

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Katılımcıların "Aleviliğin Tanımına" İlişkin Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı 102
Tablo 3.2 "Alevi Sivil Toplum Kuruluşlarının Çeşitliliği İdeolojik Olarak Açıklanabilir mi?" Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı 103
Tablo 3.3 "Alevilikteki Ocak Sistemi" ile "Alevi Vatandaşların Oluşturdukları Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki Bağın Varlığına" İlişkin Verilen Cevapların Dağılımı 106
Tablo 3.4 "Alevilikte Bir Model Kişiliğiniz Var mı?" Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı 109

ÖZET

20.yy'ın son yarısında ve 21.yy başlarında, küreselleşmenin hız kazandığı ve bütün dünyayı sosyo-ekonomik ve yönetsel açıdan etkisi altına aldığı göz önünde bulundurulduğunda, sivil toplum kavramının küreselleşme, yönetişim, temsili demokrasi, kentleşme gibi pek çok kavramla ilişkili olduğu dile getirilebilir. Bu bağlamda sebepleri arasında küreselleşme olgusu da varsayılan, temsili demokrasi krizine yönelik çözüm arayışları içinde yönetişim kavramı sıkça tartışılmış olmuştur. Yönetişimin araçları biri olarak kabul edilen sivil toplum örgütleri ise yönetişimi uygulanabilir kılması açısından önem kazanmıştır. Devlet ve birey ilişkisi yönetişim algısı temelinde aktif yurttaşlık çizgisine kaydırılmaya çalışılmış ve bunu sağlamanın yolarından biri olarak da sivil toplum örgütleri görülmüştür.

Sivil toplum örgütleri, yönetime katılım sağlamanın yanı sıra bireylerin örgütlenerek istek ve taleplerini kamusal alanda dile getirebilmesi olanağı yaratmıştır. Bu bağlamda Antalya'da yaşayan birçok Alevi yurttaş, kentin farklı bölgelerinde taleplerini ve kimliklerini temsil eden sivil toplum kuruluşları oluşturarak örgütlenmiştir. Bu yolla hem göç ve kentleşmenin Alevi toplumu üzerinde yarattığı olumsuzlukların giderilmesini hem de yönetime katılım ve tanınırlık sağlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Sivil Toplum, Yönetişim, Alevi Sivil Toplum Örgütleri.

SUMMARY

PARTICIPATION BY ALEVI CITIZENS IN GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF CIVIL SOCIETY: ANTALYA MODEL

Considering that globalization has gained momentum and penetrated into the whole world in socio-economic and managerial aspects in the last half of the 20th century and in the early 21st century, it can be said that the concept of civil society is associated with many concepts such as globalization, governance, representative democracy and urbanization. In this context, the concept of governance has been frequently discussed in the quest for solutions to the crisis of representative democracy, the crisis of which also include globalization among the causes thereof. Considered as one of the tools of governance, non-governmental organizations have gained importance in terms of making governance practicable. The relationship between the state and the individual has been attempted to be shifted to the active citizenship level on the basis of the perception of governance, and non-governmental organizations have been considered as one of the methods to achieve this.

Non-governmental organizations have participated in governance and thus, have provided the opportunity for individuals to express their demands and claims in the public sphere. In this context, many Alevi citizens living in Antalya have organized themselves by establishing non-governmental organizations representing their demands and identities in different regions of the city. In this way, they have eliminated the adverse effects of the migration and urbanization on the Alevi society, have participated in governance and thus, have achieved recognition.

Keywords: Alevism, Civil Society, Governance, Alevi Non-governmental Organizations.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada temel olarak; Antalya merkezde yaşayan Alevi yurttaşların kurdukları sivil toplum örgütlerinin yönetsel yapıları, kuruluş amaçları ve işleyiş biçimleri esas alınarak, yönetime katılım dinamikleri araştırılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular üzerinden, sivil toplum kuruluşlarının yönetişimi sağlama noktasındaki etkinliği tartışılmıştır. Alevilerin ihtiyaçları doğrultusunda oluşan taleplerinin ve yönetimden beklentilerinin devlet ve sivil toplum kuruluşları ilişkisi temelinde ne derece karşılık bulduğu tezin tartışma problemini oluşturmuştur.

Tez çalışma süresi boyunca bilgisi ve desteği ile her zaman yanımda olan danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL'a, gösterdiği emek ve zahmetler için İnönü Üniversitesi (Malatya) Alevilik Araştırmaları Enstitüsü Müdürü ve Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Mehmet DÖNMEZ hocama, yine Malatya'dan içtenlikle yardımlarını esirgemeyen Alevilik-Bektaşilik Tarihi Araştırmacısı Sayın Hasan ÇELİK'e, değerli katkılarını sunan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Senem ATVUR hocama, saha çalışması süresinde yardımlarını esirgemeyen Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı'na, Pir Sultan Kültür Derneği'ne, Alevi Kültür Dernekleri'ne, Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği'ne ve Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği'ne, bu zorlu süreçte verdiği manevi destek ve anlayış için aileme ve Sayın Akif İNCE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ceylan ERZİNCAN

Antalya, 2019

GİRİŞ

Küreselleşmenin dünya siyasetinde önemli değişimler yaratması, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ve dünya devletleri arasındaki güç dengelerinin değişmesi; var olan siyasi iklim ve yönetim algısı üzerinde etkili olmuştur. Bu bağlamda dünya gündeminde yaşanan değişimlere ve oluşan sorunlara yönelik yeni tartışmalar meydana gelmiş ve bu tartışmaların içinden çözüm önerileri oluşmuştur.

Yönetime ilişkin yürütülen tartışmaların odağında, temsil krizi ve mevcut yönetim algısının günün koşul, beklenti ve sorunlarına cevap veremediğine yönelik yorumlar hâkimdir. Bu tartışmaların neticesinde neo liberalizmin çözüme dair ortaya koyduğu önerilerin ilki yönetişim ve yönetişimin saç ayaklarından biri olarak görülen sivil toplum kavramı bulunmaktadır. Bu bağlamda yönetim algısı, yönetişim algısına doğru kaydırılmaya ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla yönetişim pratiğe aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu yolla temsili demokrasinin içine girdiği krizin, yönetişim modeli ile giderileceği fikri yaygınlaşmaktadır.

Buna karşın yönetişim modeline yönelik birçok eleştiri noktası vardır. Bu eleştiriler, temsili demokrasi krizine çözüm olarak sunulan yönetişim modelinin, etkin ve yeterli sonuçlar doğuramayabileceği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Krizin ana sebebinin neo liberalizmden beslendiğine ve yönetişim modelinin sorunları çözmekte yetersiz kalacağına vurgu yapılmaktadır. Bir başka eleştiri ise; yerleşmiş bir demokrasi kültürünün olmadığı toplumlarda, sivil topluma dayalı örgütlü bir toplumsal yapının oluşmasının güç olacağı yönündedir. Yine neo liberalizmin ön gördüğü biçimde gelişmiş yönetişim modeli ile oluşturulmuş sivil toplum kuruluşlarının, sadece neo liberal politikaların uygulanabilirliğini kolaylaştırdığını ve bunun zeminini oluşturduğu düşünmektedirler.

Bu eksende yürütülen çalışmada, öncelikle literatür taraması yapılmış ve sivil toplum kavramına yönelik tartışmalar Antik Yunan düşünürlerden başlatılarak günümüze kadar getirilmiştir. Tartışma, Aristo'nun *"politike koinonia"* kavramından başlatılarak, ilk etapta tarihsel köken ve tanım olarak aktarılmış ve liberal düşünürlere kadar sürdürülmüştür. Daha sonra liberal düşünürlerden Thomas Hobbes ve John Locke'un temel kavramlarından yararlanılarak, sivil toplum kavramına yükledikleri anlamlar ve getirdikleri yorumlar incelenmiştir. Düşünürlerin "doğa durumu" izahları üzerinden "toplum sözleşmesi" açıklanmış ve "toplum sözleşmesi" ile devleti inşa ediş biçimleri verilerek, devlet-sivil toplum bağı kurulmuştur. Buradan da sivil toplum kavramına yükledikleri anlam açıklanmaya çalışılmıştır.

Liberal kuramcıların ardından eleştirel kuramcılara yer verilerek Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Karl Marx ve Antonio Gramsci'den yararlanılmıştır. Düşünürlerin sivil toplum kavramına yükledikleri anlamların, liberal kuramcılardan ayrılan noktalarına vurgu yapılmış ve devlet-sivil toplum ayrımını geliştirdikleri ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda sivil alanını, devlet alanı dışına taşımış ve devletin baskı (-sına) / alanına karşı bir örgütlenme süreci/biçimi olarak tanımladıkları ortaya koyulmuştur.

Çalışmanın sivil toplum kavramına ilişkin açıklamalarının son bulduğu bölümünden itibaren; yönetişim kavramı ele alınmıştır. Kavramın tanımı yapılmış ve yönetişimi ortaya çıkaran sosyo-ekonomik, siyasal ve yönetsel sebepler üzerinde durulmuştur. Tartışılan sebeplerin yönetim algısı üzerinde yarattığı etkilerin sonuçları ile bu eksende yaşanan dönüşümler aktarılmaya çalışılmıştır. Bu noktadan da temsili demokrasi krizi, küreselleşme ve çoğulcu-katılımcı demokrasi tartışmaları ile yönetim anlayışına ilişkin sorunlara yönelik geliştirilen yeni çözüm önerileri ele alınmıştır. Çözüm önerilerinin odağındaki konulardan biri de sivil toplum olmuştur. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde yönetişim-sivil toplum arasındaki bağa vurgu yapılmış ve neo liberalizm ve yönetişime yönelik yapılan eleştirilere yer verilerek açıklamalar tartışmacı bir zeminde ele alınmıştır.

İlerleyen bölümde sivil toplum kuruluşlarının yönetim yapısının daha net anlaşılabilmesi için örgüt ve örgü türleri, kavramsal olarak açıklanmıştır. Ardından çalışmanın kavramsal çerçevesini somut bir yapıya aktarabilmek için, Alevi yurttaşların oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarının merkez ve şubelerinin yönetim hiyerarşisi ve iç işleyişleri tüzükler esasında verilmeye çalışılmıştır.

Tezin son bölümünde Alevi yurttaşların oluşturduğu dernek ve vakıflarla yapılan mülakatlara yer verilmiştir. Mülakatlardan elde edilen verilerin çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde yürütülen tartışmalarına atıf yapılarak analiz edilmesiyle de çalışma sonlandırılmıştır.

Araştırmanın Amacı, Kapsam ve Sınırlılıklar

Günümüzde yönetişim ile ilgili artan tartışmalar, sivil toplum kuruluşlarını da içine almaktadır. Bu bağlamda yönetişimi sağlama araçlarından biri olarak kabul edilen sivil toplum kuruluşlarının, yönetişim sürecindeki rollerinin araştırılması çalışmanın genel amacıdır. Çalışmada Antalya İl merkezinde bulunan Alevi yurttaşların oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarının yönetimle olan ilişkisi ele alınarak, çalışmanın genel amacı üzerinden tartışılmıştır. Tartışma yönetişim ve sivil toplum tartışmaları içinde sıklıkla dile getirilen temsili demokrasi krizi ve buna alternatif olarak sunulan çözüm önerilerinden biri olan çoğulcu demokrasi bağlamında, Türkiye'deki Alevi yurttaşların örgütlenme düzeyleri

üzerinden kurmaya ve tartışılmaya çalışılmıştır. Tez sahası Antalya İl merkezi ile sınırlandırılmıştır. Saha çalışması olarak Antalya İli'nin seçilmesinde; kentte Alevi nüfusunun yoğunluğu ve kentin Alevi toplumu tarihi açısından önemli kişi ve olaylara ev sahipliği yapmış olması belirleyici olmuştur. Kavramsal çerçevenin sivil toplum ve yönetişim kavramlarıyla sınırlandırılmasındaki neden, güncel siyaset ve yönetime ilişkin yaşanan sorunların anlaşılmasını kolaylaştırmak ve Alevi yurttaşların Cumhuriyet Dönemi'nden bu yana nasıl, neden ve ne düzeyde örgütlendiklerini, hangi sorunlarla karşılaştıklarını, devlet ve birbirleri ile olan ilişkilerini bilimsel bir temelde tartışarak açıklayabilmektir. Çalışmanın somut ve nesnel yürütülebilmesi için Antalya merkezde bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla yönergesiz mülakat yapılmış ve sonuçlar kavramsal çerçeve içinde tartışılmıştır. Zaman dilimi olarak Cumhuriyet tarihinin alınması, Osmanlı Devleti ve öncesi dönemlerde Alevilerin geleneksel olarak "ocaklar" şeklinde örgütlenmeleri ve bunun modern anlamda sivil toplum örgütleri olarak algılanmasında güçlük yaşanmasından kaynaklanmaktadır. Neo liberal zeminde yönetişim modeli esasında tartışılan ve eleştirilen sivil toplum kavramı gereği olarak modern Alevi örgütlenmelerine yer verilmiş olsa da konu bütünlüğü sağlaması açısından geleneksel Alevi örgütlenmelerine tanım olarak yer verilmiştir. Fakat odak noktası olarak kavramsal çerçeveye uyum göstermesi açısından Cumhuriyet Dönemi ve tarih olarak da Alevilerin yoğun olarak kentlere göç etmeye başladıkları ve kentlerde sivil toplum kuruluşlarının ilk deneyimlerini yaşadıkları 1950'li yıllardan sonraki dönem belirlenmiştir.

Saha çalışmasında toplamda beş sivil toplum kuruluşuyla görüşülmüştür. Antalya'da görüşme yapılan sivil toplum kuruluşları dışında da çeşitli Alevi örgütlenmeleri bulunmaktadır; ancak faal, aktif ve resmi olarak işlev gören 5 örgüt belirlenmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinin yönetişim ve sivil toplum olan içeriği itibariyle, mülakatlar örgütlerdeki yöneticiler ile yapılmıştır.

Belirlenen sorular; örgütlerin iç işleyişini, demokrasi algıları, devlet, belediyeler, valilik ve son olarak birbirleriyle ilişkilerini anlamaya yöneliktir. Aynı zamanda Alevilik tanımları, toplumsal yapılarındaki değişim ve bu değişime yönelik gösterdikleri tutumlar ve algılarını ölçmeye ve anlamaya yönelik sorular içermektedir. Sorular hazırlanırken temel alınan ölçüt, kavramsal çerçeveyle uyum ve tezin hipotezini ortaya koymaya yarayacak verilerin toplanmasına yöneliktir. Sonuç olarak saha çalışmasından elde edilen verilerin analiz edilmesi ve kavramsal çerçeveye yönelik yapılan literatür taramasının birleştirilmesi ile tez sonuçlandırılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Çalışma, Alevi yurttaşların oluşturduğu sivil toplum kuruluşlarının yönetişimi güçlendirme ve sağlama bağlamında ne derece etkin olduklarını sorgulamaktadır. Buradan hareketle bu alandaki araştırmalara bir örneklem sunmaya çalışılmıştır. Özellikle 1950'lerden sonra yaşanan göçlerle birlikte geleneksel örgütlenme biçimleri zayıflayan ve kentlerde bunu yeniden sağlamaya çalışan Alevilerin, örgütlenme süreçlerinde yaşadıkları sorunlar, dönüşümler, devlet ve birbirleri ile olan ilişkileri, geleneksel Alevilik ve ideolojik Aleviliğin oluşum sebepleri ve örgütlenmeleri ile olan ilişkisi, ihtiyaçları ve talepleri, bu talep ve ihtiyaçların ne derece muhatap buldukları gibi konular, Alevi toplumunda sıklıkla tartışılan soru(-n)lar arasındadır. Bu soru(-n)lara cevap bulabilmek ve netlik kazandırmaya çalışmak çalışmanın önemini içermektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın teorik altyapısı oluşturulurken, ikincil kaynaklar üzerinden ilgili literatür taraması yapılarak, sivil toplum ve yönetişim kavramları ve bu kavramlara dair tartışmalar verilmiştir. İkinci aşamada yine ilgili kaynaklar üzerinden Aleviliğe dair genel bilgiler verilmiş ve Alevi yurttaşların oluşturduğu sivil toplum kuruluşlarının yönetim yapıları incelenmiştir. Sonraki aşama da ise; Antalya'da yaşayan Alevi vatandaşların sivil toplum kuruluşları temelinde yönetime katılım dereceleri araştırılmıştır. Çalışmanın son aşamasında, birincil kaynaklara ulaşabilmek adına Antalya'da bulunan Alevilerin oluşturduğu sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ve üyeleri ile yönergesiz mülakat yapılmıştır. Son olarak da toplanan veriler doğrultusunda bilgiler kavramsal çerçeve ile sentezlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
SİVİL TOPLUM KAVRAMI

1.1. Sivil Toplumun Kavramsal Tanımı

Sivil toplumun en genel tanımı, bireylerin devletin idari teşkilatlanması dışında, gönüllü olarak, hukuksal kurallara bağlı kalarak kendi iç düzenlerini belirleyebildiği, sosyal yaşamın organize bir bölümü olarak yapılabilir (Gönenç'ten akt. Aslan, 2001: 8). Bu bağlamda sivil toplum, bireylerin devlet kurumları dışında, belli bir amaç doğrultusunda örgütlü birlikteliğidir. Bu örgütlü birliktelik, kar, kazanç veya ticari amaç gütmekten çok toplum faydasını amaç edinmektedir (Öztekin, 2012: 93).

Sivil toplumun sözlük tanımının dışında, terminolojik tanımı pek çok düşünür tarafından Antik Yunan'a kadar götürülmektedir. Kavramın tarihçesi Aristo'nun sivil toplumu belirtmek için kullandığı düşünülen "politike koinonia" kavramına kadar dayandırılmaktadır. "Politike koinonia" kavramsal olarak, yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içine yaşayan özgür ve eşit yurttaşları ifade etmektedir. Koinonia ile yurttaşların ortak kullandığı "polis" alanını işaret ettiği gibi, tüme varım yaparak, toplumun parçalı yapısından yola çıkarak bütüne varmıştır. Aristo bu kavramla bireylerin özel yaşam alanları ile polis arasında bir ikilik görmemekte, aksine ikisini bütünleştirmektedir (Erdoğan Tosun, 2001: 30). Bu bağlamda "politike koinonia" kavramı, günümüz sivil toplum algısından farklılaşmaktadır. Tarihsel olarak her dönem farklı anlamlar içeren sivil toplum kavramı, Antik Yunan felsefesine kadar dayandırılsa da, Antik Yunan'ın sivil toplum algısı çağımızın koşullarına cevap vermekte çoğu zaman yeterli görülmemektedir. Sivil toplum kavramına tarihsel bir zemin oluşturmuştur; ancak Antik Yunan'dan günümüze kadar kavram içerik olarak çeşitli değişikliklere uğrayarak geliştirilmiştir.

18.yy ve sonrası dönemde sivil topluma ilişkin tartışmaların devlet-birey ikiliği üzerinden yürütülmesi olmuştur. "Politike koinonia" da birey (yurttaş) devletten (polisten) ayrı düşünülmemekteydi. Bu Aristocu kavram devlet-birey ayrımına izin vermemiştir. Aristo haneyi polisin arka alanı olarak düşünmekteydi. Haneyi parçalar, polisi de hanelerden oluşan bütün olarak algılayan Aristo, bu iki olguyu birbirinden ayırmaktaydı. Böylece polis ve bireylerin özel yaşam alanları arasında ayrıma gitmemiştir. Çünkü Aristo'da haneler, polisin doğal arka planıdır (Erdoğan Tosun, 2001: 30). Bu bağlamda Aristo, sivil toplum kavramının tarihsel dayanak noktasını oluşturabilirken, gelişen ve değişen toplumsal ve siyasal koşullara cevap vermekte yeterli görülmemiş ve bu seyir 18.yüzyıl düşünürleriyle başka bir boyuta taşınmıştır.

18.yüzyıl ve sonrası dönemde sivil toplum tartışmaları düşünürler tarafından farklı farklı ele alınmıştır. İlk olarak Hobbes ve Locke sivil toplumu doğa durumu karşıtı olarak düşünmüş daha sonra Hegel devlet-sivil toplum düalizmini başlatmıştır. Marx ve Gramsci ile devam eden süreçte ise devlet-sivil toplum düalizminin aşılması çabaları doğmuştur. Çalışmanın birinci bölümünün genel seyri de bu düşünürler ve yaklaşımları üzerinden ilerletilmeye çalışılacaktır.

1.2. Sivil Toplum Yaklaşımları

1.2.1. Doğa Durumu Karşıtı Olarak Sivil Toplum

1.2.1.1. Thomas Hobbes ve Doğa Durumu

Sivil toplum kavramı pek çok düşünür tarafından farklı açılardan ele alınmıştır. Liberal kuramın en önemli düşünürlerinden biri olan Hobbes'un, geliştirdiği teoriler açısından sivil toplum kavramını doğa durumu karşıtı olarak ele aldığı söylenebilir. Hobbes'un "doğa durumu" kavramı, sivil topluma yüklediği anlamı içermektedir. Düşünür "doğa durumu"nda insanların kaos ve çatışma hali içinde olduklarını söylemiştir. Bu çatışma ve kaos hali, insanların sürekli savaşır durumda olmaları ve bu koşullar altında uzlaşmasız bir ortam içinde yaşamaları anlamına gelmektedir. Hobbes insan doğasına yönelik ortaya attığı bu teori ile kuramını psiko-sosyal açıdan temellendirmeye çalışmıştır. Yaygın olarak bilinen "insan insanın kurdudur" sözü ile insanların "bencil" olduğunu ve kendi çıkarlarını toplumsal çıkarların önüne koyduğunu anlatmaya çalışmıştır. Bencillik durumunu insan ruhunun özüne indirgeyen Hobbes, insanların bu özelliğinden ötürü birbirlerini egemenlikleri altına almak ve birbirleri üzerinde kendi çıkarları doğrultusunda iktidar kurma niyetinde olduklarını belirtmiştir (Hobbes, 2007).

Hobbes doğa durumunda bencillik dürtüsüyle sürekli birbiriyle çatışır halde olan insanların, aynı zamanda bu çatışma durumundan çıkma arzusu da taşıdıklarını savunmuştur. Savaş halinde güvencesiz yaşamayı terk edip, kendi aralarında bir sözleşme yaparak daha barışçıl ve uzlaşmacı bir yaşama doğru evrildiklerini dile getirmiştir. İnsanların kendi aralarında yaptıkları bu sözleşmeye "toplum sözleşmesi" adını vermiştir; fakat yaptıkları bu sözleşmenin koşulunu insanların özgürlüklerini bir üst akla yani "egemene" teslim etmeleri olarak belirtmiştir. "Egemen" ise yasa koyucudur. Dolayısıyla toplum sözleşmesi yapan insanlar, kendi rızalarıyla iradelerini yasa koyucu olan egemene teslim etmişlerdir (Hobbes, 2007).

İnsanların toplum sözleşmesiyle birlikte birbirlerine zarar vermedikleri, kendi öz çıkarları için çatışır olmadıkları ve toplumsal çıkarlarla kişilerin öz çıkarlarının uzlaştığı yeni

bir yaşama geçtiklerini söyleyen Hobbes, böylelikle insanların doğa durumunun çatışmacı halinden uzaklaştıklarını savunmuştur. Hobbes'un toplum sözleşmesi kuramı, doğa durumu ve devlet karşıtlığı üzerinden sivil toplum kavramına katkı sunmuş olacaktır.

1.2.1.2. Thomas Hobbes ve Devlet Kuramı

Hobbes devleti, doğa durumunda savaş halinde yaşayan insanların daha güvenceli yaşayabilmek adına, kendi iradelerini toplum sözleşmesi ile egemen bir iradeye teslim etmeleriyle birlikte oluşan üst irade olan egemenin yani yasa koyucunun kurallarını uygulayan bir güç olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda devletin varlık amacının güvenlik olduğunu söylemiş ve devletin güvenliği sağlarken de insanları yasalara uymaya zorlayan bir erk işlevi gördüğünü dile getirmiştir. Toplum sözleşmesiyle birlikte şekillenen yasaların, doğa durumunda uygulanamayacağını, dolayısıyla devletli bir yapının oluşturulmasıyla yasaların uygulanabilirlik kazandığını ifade etmiştir. Kılıcın zoru olmadıkça sözleşmelerin insanları güvence altına almakta yetersiz olduğunu söyleyerek devletin sözleşmeyi uygulanabilir kıldığını savunmuştur. Buradan da çıkarılacağı gibi Hobbes, devleti kurulu bir iktidar olarak çerçevelendirmiş ve kurulu bir iktidarın yoksunluğunda herkesi diğer bütün insanlara karşı korunmak için kendi gücüne dayanacağı sonucuna varmıştır. Bu bağlamda devleti insanlar arasında güvenliğin sağlanması için gerekli görmektedir (Hobbes, 2007: 127).

Hobbes için devlet, karar alma mekanizmasıdır ve bu noktada tek ve sürekli olmalıdır. Bu söylemi birden fazla karar alma mekanizmalarının olduğu yerlerde çıkar çatışmasından doğabilecek uyumsuzlukları önlemek adına savunmaktadır. Hobbes'a göre; sınırlı bir süre için tek bir karar verici tarafından yönetilmek yeterli değildir. Karar alma mekanizması olan devletin ancak sürekliliğinin olması halinde çatışmasız bir toplumsal yaşam oluşabilmektedir. Geçici süreliğine ya da ortak bir tehlikeye karşı birleşmiş toplumlar, ortak düşmanları ortadan kalktığında yeniden çatışma duruma döneceklerdir. İnsanlar şeref ve itibar için sürekli olarak birbirleriyle rekabet halindedirler. Bundan dolayı da insanlar arasında kıskançlık ve nefret doğabilir. Bu durumun oluşması halinde de insanlar birbirleri ile savaşır hale gelebilir. Aynı zamanda insanlar doğaları gereği özel çıkarlarını korumaya eğilimlidirler. Dolayısıyla devletin yani toplumsal çıkarlar için ortak kararlar alan erkin, sürekli olmadığı durumlarda insanların, toplumsal çıkarlar yerine öz çıkarlarını ön plana koyma ihtimalleri yüksek olabilir. Bunun önlenebilmesi içinse devletin sürekliliği gerekmektedir (Hobbes, 2007: 129).

1.2.1.3. Thomas Hobbes ve Sivil Toplum

Hobbes'un sivil toplum anlayışının daha çok toplumsal bir alanı kapsadığı söylenebilir. Düşünüre göre; insan özünün çatışmacı ve rekabetçi olması, insanların sürekli

olarak güvenlik ihtiyacı duymasına neden olur. Toplum sözleşmesiyle oluşan devlet gücü insanlar arasındaki güvenliği sağlamaktadır. Dolayısıyla Hobbes için toplumsal yaşamın düzenlenmesi devlet eli ile oluşmuştur. Bu noktada da devlet ve sivil toplumu bir arada düşünmekte ve sivil toplumu doğa durumunun karşıtı olarak tasavvur etmektedir. Hobbes ve çağdaşları açısından henüz devlet-sivil toplum ayrımından bahsetmek mümkün değildir[1].

Hobbes devlet-birey ayrımı yapmamış ve bireyi devlet içinde, devletin bir parçası olarak konumlandırmıştır. Bu söylemi daha net anlayabilmek için, yaşadığı dönemin koşullarına bakmak gerekmektedir. 17. yüzyıl için henüz modern anlamda sivil toplum ve devlet ayrımı kavramsal olarak oluşmamıştır. Dolayısıyla Hobbes için kamusal alan aynı zamanda sivil topluma da işaret etmektedir. Bu nedenle ilk yıllarında, toplum-devlet ayrımından uzak ve toplumu ve devleti özdeş düşünmüştür (Doğan'dan akt. Aslan, 2010: 190).

Başlangıçta devleti tüzel bir kişilik olarak ele almayan Hobbes, çağdaşları ve eski Yunan düşünürlerinde olduğu gibi devleti, yöneticilerden oluşan somut bir otorite olarak düşünmüştür. Daha sonrasında Leviathan isimli çalışmasıyla birlikte bu fikirleri köklü biçimde değişmiş ve devlet, Hobbes için daha somut çağrışımlar yapmaya başlamıştır (Doğan, 2002: 39). Bunun öncesine kadar düşünür için devlet, toplumsal iradenin vücut bulmuş halidir. Dolayısıyla düşünürün devlet anlayışı iki döneme ayrılabilir. İlk döneminde devleti daha çok sadece yöneticiler olarak düşünmüş, daha sonra ise doğa durumundaki toplum ile devletli toplumu birbirinden ayırmış ve devletli toplumu sivil toplum alanı olarak düşünmüştür. Bu sebeple söylenebilir ki; ilk yıllarında devlete yüklediği anlamla sonraki yıllarında yüklediği anlam birbirinden farklı olup sonraki yıllarında devlet kuramını genişleterek zenginleştirmiştir.

Hobbes, devletin toplum sözleşmesiyle kurulduğunu söylerken, bireylerin iradelerini yadsımaz. Bundan dolayı düşünür ile ilgili sivil topluma ilişkin yorumlamalar yapılırken, bu detay önemli bir vurguyu oluşturabilmektedir. Bu bağlamda Hobbes, toplum sözleşmesi kurulurken bireylerin güçlerini ve haklarını üst otoriteye kendi rızalarıyla teslim ettiklerini sıklıkla vurgulamıştır. Burada hak ve özgürlükler bağlamında Hobbes'un özgürlük kavramına yüklediği anlama değinmek boşluğu doldurmak açısından önemli olabilmektedir. Düşünür doğa durumunda insanların fiili olarak özgür olamadıklarını söylemiştir. Çünkü diğer insanlar bireyin özgürlüğü karşısında her zaman birer tehdit ve engel oluşturmuştur. Sözleşmeyle daha

[1]https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/35566809/57.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1517997270&Signature=4e%2BM1gP50yAjgKlUVgdxzaQJGOM%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDEMOKRASI_ve_SIVIL_TOPLUM_ORGUTLERININ_E.pdf (erişim tarih: 07.02.2018)

güvenceli bir yaşama geçen insanların bir uyruk oluşturduğunu dile getirmiştir. Böylece uyruğun özgürlüğü ortaya çıkmıştır. Uyruğun özgürlüğü ise bireylerin yasalara ya da egemene bir diğer ifadeyle de devlete itaat etmesiyle gerçekleşmektedir. Böylece uyruğun özgürlüğü devletin özgürlüğüne dahil edilmiştir (Ağaoğulları, 2013: 138).

Özgürlüğün en temel haklardan biri olduğu gerçeği üzerinden düşünüldüğünde, hakların özgürlüğü kapsadığı söylenebilir. Özgürlüğün bu noktadaki tanımlamasından yola çıkarak yine Hobbes'a atıfla düşünüre göre; doğal hakların karşıtı sivil haklardır diyebiliriz. Bu bağlamda düşünür devletin olmadığı doğa durumu ile devletin var olduğu toplumsal durumu birbirinden ayırmakta ve devletin var olduğu toplumsal durumu sivil hal olarak tanımlamaktadır (Doğan'dan akt. Aslan, 2010: 55).Dolayısıyla sivil toplum alanını toplumsal duruma dahil etmiş olması ve toplumsal durumu da devletli bir örgütlenme olarak tanımlaması devleti ve sivil toplumu bütüncül düşündüğü sonucunu doğurmaktadır.

Liberal özgürlük anlayışına yakın duran Hobbes, birey haklarını doğal hukuka bağlamıştır. Fakat mutlak yetkilerle donatılmış egemenin varlığından söz ederek ortaya koyduğu teori de ikilik yaratmıştır. Hem mutlak, tek ve sürekli bir güçten bahsetmek ve bu gücün varlığını zorunlu görmek hem de bireysel özgürlükleri doğal hukuk yasaları ile güvence altına almak Hobbes'un düşünsel dünyasını kendi içinde çatışmacı kılmaktadır. Sivil toplum alanı, bireylerin kendi kendilerine bir araya gelerek çeşitli hak ve talepler çerçevesinde örgütlendikleri bir alandır. Fakat mutlak bir gücün egemenliği altında yaşayan bireylerin böyle bir organizasyon oluşturmaları mümkün değildir. Hiçbir egemen güç, bireylerin iktidarın dışında örgütlenmelerine izin vermez. Farklı talepler etrafında bir araya gelen çoğulcu bir toplum görünüşünü tek kişilik egemenlik ekseninde asimile eden Hobbes, böylece sivil toplumun farklılıklar alanı olmasını günümüz açısından geciktirmiştir (Doğan, 2002: 58). Dolayısıyla kamusal alan anlayışı tekçi ve türdeştir. Bu nedenle toplumsal dinamikleri yadsıyan bir yanı olduğu söylenebilir (Çaha; 1996: 190).

Hobbes'a göre sivil toplum, devlet içinde özerk bir anlama gelmemektedir. Toplum sözleşmesiyle birlikte uyruk haline gelen bireylerin, devlet aleyhtarlığı yaptığı her oluşum kötüdür. Uyrukların devlet karşısında kendini koruma veya direnme hakları yoktur. Çünkü devletin varlık amacı toplumsal olarak bütün bireylerin güvenliğini sağlamaktır ve bunu yaparken bireylerin tek tek hakları veya isteklerinin toplumsal çıkar karşısında bir önemi yoktur. Uyruklar yalnızca egemenin bütün uyruğun güvenliğini sağlayamadığı durumlarda egemene yani devlete karşı gelebilirler (Doğan'dan akt. Aslan, 2010: 58-59). Burada Hobbes'a yöneltilen eleştiri noktası; sivil toplumun bireysel özgürlükler alanı olarak, bireylerin ortak talepler çerçevesinde bir araya gelmesi yoluyla oluşmasına rağmen; "uyruk

özgürlüğü" adını verdiği alanın sivil toplumun mantığına ters düşmesi durumudur. Tezahür ettiği tekçi ve mutlak bir egemen güç, hiçbir zaman kendi iktidar alanı dışında oluşan hiçbir oluşuma izin vermeyeceğidir.

Keane (1994: 63-64) göre, Hobbes'cu devlet ve sivil toplum anlayışı; güvenliği sağlayan devletin aynı zamanda zorunlu barışı da sağlaması yönündedir. Bu düzene ise "sivil toplum" denilmektedir. Dolayısıyla sivil toplum aslında devlet alanı içinde erimiş haldedir. Hobbes, sivil toplumu devletin iktidar alanı içinde tahayyül etmiş ve devleti de bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan bir yapı olarak inşa etmiştir. Dolayısıyla sivil toplum-devlet ayrımına gitmemiştir. Düşünür için bireylerin ortak ihtiyaçlarını zaten devlet karşılamaktadır ve devletin dışında ortak ihtiyaçlar etrafında örgütlenmiş herhangi başka bir oluşuma ihtiyaç yoktur.

1.2.1.4. John Locke ve Doğa Durumu

17.yüzyıl İngiltere'sinin dini yumuşama ve politik-ekonomik güçlenmesinin yaşandığı dönemde (1632 senesinde) dünyaya gelmiştir. İngiltere'nin politik şekillenmesine hem şahit olmuş hem de bu şekillenmeye katkı sunmuştur. 35 yaşına kadar politika, din ve ahlak ile ilgili konulara karşı yoğun bir ilgisi olmamıştır. Bu döneme kadar daha çok doğanın faydacı kontrolü gibi konulara karşı isteklidir. Politika üzerine ilk yazıları 28-30 yaşları (1660-62 yılları) arasında yazılmıştır. Bu yıllar İngiltere'de yaşanan siyasi iklimden kaynaklı, ülkenin geleceğine dair derin kaygılar taşımaktaydı. Farklı dini inançların çatışmasından doğan kaos ortamına ilişkin rahatsızlıkları vardı. Kısaca denebilir ki; düşünsel yaşamı17.yüzyıl İngiltere'sinin kaotik havasında şekillenmiştir (Toku, 2003: 18).

Locke, yaşadığı dönemin siyasi ve ekonomik ortamından ve çağdaşlarından etkilenmiştir. Bu bağlamda Hobbes gibi ilk olarak "doğa durumu"ndan başlamıştır; fakat "doğa durumu" anlayışının, Hobbes'un doğa durumu anlayışından ayrıldığı noktalar vardır. Hobbes'dan farklı olarak Locke; doğa durumu ile savaş durumunu birbirinden ayırmıştır. Locke, Hobbes'un aksine doğa durumunu bir çatışma hali olarak sunmaz. Aksine doğa durumunda insanların ortak akıl yoluyla barışçıl yaşadıklarını savunmuştur. Doğa durumunda savaşın veya çatışmanın yaşanması, insanlara güç uygulanmasından ileri gelir ama bu tüm doğa durumuna yayılamaz demiştir (Copleston, 1998: 135). Buradan hareketle Locke'un doğa durumu tasviri ile ilgili, insanların barış ve uzlaşı içinde yaşadığı, sadece zorunlu hallerde kendilerini korumak adına savaştıkları anlamının çıktığı söylenebilir. Locke, Hobbes'a nazaran daha ılımlı bir perspektif çizmektedir. Hobbes'un bencil ve çıkarcı olduğunu

söylediği insan özüne ilişkin Locke; akılcı ve barışçıl olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla Hobbes'un karamsar tablosuna rağmen Locke için doğa durumu daha aydınlıktır.

Doğa durumu Locke için bir serbestlik alanı değil, özgürlük alanıdır. Doğa durumunda düzeni sağlayan şeyin "doğal ahlaksal yasa" olduğunu söylemiştir. Bu yasa herkesi eşit derecede bağlamakta ve insanların mülkiyetlerini, sağlıklarını ve özgürlüklerini korumaktadır. Locke buradaki eşitliği bütün insanları Tanrı tarafından yaratılmış olmasına dayandırmaktadır. Aynı ve tek bir Tanrı tarafından yaratılan insanlar, doğa durumunda özgür ve eşit haklara sahiplerdir. Dolayısıyla bu doğal ahlaksal yasa bütün insanları aynı derece bağlamakta ve korumaktadır. İnsanların bu yasayı oluşturmasını sağlayan şey ise us olduğunu söylemiştir. İnsan us ile yasaları belirleyip oluşturmuştur. Bu bağlamda Locke'daki doğa durumunun hem ahlaki hem de hukuki boyutu bulunmaktadır. Doğa durumunu özgür bir alan olarak tanımlar; fakat bu özgür alanın insanların bir arada yaşayabilmesi için birtakım yasalarla sınırlandığını söylemektedir. Bu yasaların da Locke için hem hukuki hem ahlaki boyutları vardır (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/219966 erişim tarihi: 12.02.2018).

Locke için toplum sözleşmesinin kurulmasının en baştaki sebebi; mülkiyetin korunmasıdır. Yeryüzü, bütün insan ve insan dışı varlıklara ait olan bir alan olsa da, her insan kendi kişisel mülküne sahiptir. Bu mülkiyet üzerinde sadece kişinin kendisi hak sahibidir ve insan emeğinin ve elinin yarattığı şey bütünüyle kişiye aittir. Denilebilir ki; doğanın kişiye verdiği ve emeğini katarak elde ettiği her şey kişinin mülkiyetidir. Emek, emekçinin sorgulanamaz mülkiyetidir ve emekçi dışında herkes bu mülkiyetin dışındadır. Locke'un fikriyatında mülkiyet emek ile kazanılmaktadır (Locke, 2004: 3).

Locke'un üzerinde durduğu ikinci konu ise; bütün varlıkların ortaklaşa kullanıldığı doğa durumunda, mülkiyetin ne zaman ortaya çıktığıdır. Düşünüre göre; doğa durumundaki anlaşma gereği, müşterek olan ve müşterek kullanılan bir şeyin, herhangi bir bölümünün müşterek alandan çıkarılarak kişiselleştirilmesi mülkiyetin başlangıç noktası olmuştur. Bu kişiselleştirme durumunda, kişinin o mülk üzerinde hak iddia etmesini sağlayan şey ise kişinin mülkü edinmede gösterdiği emektir. Yeryüzündeki bütün varlıkların bölüşülmesi bu temel üzerinde oluşmuştur; fakat burada şunun belirtilmesi gerekir: Kişiler mülkiyet edinirken diğer insanların rızasının dışında bu edinimi sağlarlar. Bu durum ise kişisel çıkar uyumsuzluğunun başlangıcını oluşturmuştur (Locke, 2004: 4). Dolayısıyla Locke toplum sözleşmesinin gerekliliğini de bu noktayla açıklamıştır. Ortak bir karar alma mekanizmasının oluşturulması gerekliliğini de yine bu noktadan vurgulamıştır.

Düşünüre göre; mülkiyeti toprak ve taşınır mülkler olmak üzere bölümlendirmiştir. Taşınırlar, örneğin ağaç dalından düşen meyveler kişi tarafından toplanarak mülkleştirilebilir; çünkü ağaçtan o meyvenin toplanması kişinin emeğine dayanan bir eylemdir. Dolayısıyla kişi o meyveler üzerinde hak iddia edebilir. Taşınmazların ise insan emeğiyle müşterek olandan ayrılabileceğini savunur. Tanrı'nın insanların sefalet içinde yaşamaması için onlara doğanın zenginliklerini bahşettiğini söylemektedir. İnsanlar da kendilerine Tanrı tarafından bahşedilen bu zenginlikleri işleyerek, aşırı yoksul olmaktan kurtulurlar. Bu nedenle toprağın bir bölümü insanlar tarafından ekilip biçilmeye başlanmış ve böylece toprak da kişinin mülkiyetine eklemlenmiştir. Bu mülkiyet üzerinde de sadece toprağı işleyenin hakkı vardır ve bir başkası tarafından alınamaz (Locke, 2004: 8).

1.2.1.5. John Locke ve Devlet-Sivil Toplum İlişkisi

Locke, devlet formunu tanımlamadan önce devletin yönetim biçimi üzerinde durmuştur. Locke'a göre; en iyi yönetim biçimi demokrasidir. Bu bağlamda Hobbes'tan ayrılır ve mutlak monarşiyi eleştirir. Düşünür, mutlak monarşileri medeni toplumla bağdaştırmaz. Medeni toplumun amacının, ortak kararların olmadığı ve bireylerin kendi başlarına karar aldıkları "doğa durumu"ndan çıkmak olduğunu söyler; fakat mutlak monarşilerde hükmedenin tek başına karar vermekte olduğuna işaret eder. Burada katı bir kuvvetler birliğinin ve hükmedenin hem yasa koyucu hem uygulayıcısı olduğu yönetsel yapıları eleştirmektedir. Oysaki medeni toplumlarda çoğunluğun kararları esas alınarak, tek bir toplumsal yapının meydana geldiğini belirtmiştir. İşte bu şekilde oluşan toplumsal yapıların ise politik toplumları oluşturduğunu söylemektedir (Eroğlu, 2010: 7).

Locke için devlet iktidarının sınırları vardır. İlk olarak devlet yasaları kabul etmek ve bunlara uymak zorundadır. Meşru otoritenin, yasama gücünü tanıması gerektiğine inanmaktadır. Yasama gücü ise mutlak suretle halkın rızasına dayanmalıdır ve halkın rızasına dayanmayan hiçbir yasaya ve otoriteye karşı kimse sorumlu değildir (Toku, 2003: 115). Locke, politik toplum inşasını devlet otoritesini yasalar ve halkın rızasıyla sınırlayarak kurgulamıştır. Bu bağlamda Hobbes'tan ayrılarak meşru otoriteyi demokratik temeller üzerine oturtmuştur. Aynı zamanda politik toplum inşasında, toplum sözleşmesiyle oluşturulan yasalara önem vererek yasama gücünü vurgulamıştır.

Politik toplumda yasalar hem devlet hem de halk içindir ve her ikisini de aynı derece bağlamaktadır. Yasalar gücünü ve sınırlarını herkesi kapsadığı noktadan almaktadır. Devletin asli görevi, yasalara dayanarak halkın güvenliğini sağlamaktır. Locke bu doğrultuda anayasal demokrasiye işaret etmektedir. Asıl amacı ise devletin iktidar alanını sınırlamaktır. Devletin

yasalara ve halkın rızasına bağlı kalması gerektiğini söyleyen düşünür, burada sınırlı devlet modeline gönderme yapmaktadır (Toku, 2003: 117). Buradan düşünürün sivil topluma yüklediği anlam rahatlıkla çıkarılabilir. İktidarının yasalarla sınırlandırıldığı bir devlet modeline gönderme yaptığı ve böylece sivil toplum alanını genişleterek özgür kıldığı söylenebilir.

Locke, sivil toplum alanını daha geniş, devletin iktidar alanını ise daha sınırlı tutarak liberal devlet-sivil toplum sorunsalının ana temasını kabaca çizmiştir. Devleti sivil toplum alanına müdahale aracı olarak kurgulamaz ve sadece toplumsal düzeni ve güvenliği sağlamakla mükelleftir tutmaktadır (Gözübüyük Tamer, 2010: 95). Bu yolla sivil topluma, devletin iktidar alanı içinde özerklik kazandırmak istemiş ve bireylerin kamusal alan içindeki tercihlerine, politik bir boyut kazandırılmıştır (Çaha, 1996: 191). Bu bağlamda Locke'un sivil toplum kavramına, özgürlükler noktasında katkısı önemli bir kazanımdır.

Sonuç olarak; Hobbes ve Locke'un doğa durumuna, toplum sözleşmesine, devlete ve sivil topluma yükledikleri anlamlar, birbirinden farklılık göstermektedir. Bu düşünsel çeşitliliğin, sivil toplum kavramının gelişimine katkı sunduğu söylenebilir. Hobbes'un doğa durumu tasvirindeki karamsar, eşitsiz ve çatışmacı havanın aksine Locke daha aydınlık, eşit ve ılımlı bir tablo çizmesi iki karşıt argümanın oluşmasını ve birbirlerini beslemesini sağlamıştır. Düşünürlerin arasındaki bu farklılaşmanın nedenleri içinde yaşadıkları sosyo-ekonomik ve politik süreçlerle anlaşılabilir ama bizim üzerinde durduğumuz temel nokta, insan doğasına atfettikleri unsurlardır. Hobbes'un insan doğasını rekabetçi ve çatışmacı tasviri, toplum sözleşmesini dayandırdığı noktayı belirlemektedir. Yukarıda da sıklıkla bahsedildiği üzere, Hobbes'a göre; doğa durumundaki insanların güvensizlik halinden çıkabilmek için toplum sözleşmesi ile haklarını üst otoriteye teslim etmişlerdir. Böyle bir başlangıçla devlet kuramını inşa eden düşünür, devlet yönetimini mutlak monarşiye dayandırmıştır. Dolayısıyla sivil toplum alanını daha sınırlı ve devletin iktidar alanı içinde eritmiştir. Net bir devlet-sivil toplum ayrımı yoktur ve doğa durumu-devlet ayrımı yapmış olsa da ve sivil toplumu da devletin içine yedirmiştir. Bu nedenle Hobbes için, sivil toplum daha çok devletin iktidar alanı içindeki toplumsala işaret etmektedir. Aynı zamanda bireylerin devleti oluşturduğunu ve devlet ile bireyin aynı bütünün içindeki parçacıklar olduğunu söylemiştir. Bu iki unsur arasında da bir ayrım gözetmemiştir. Şu noktayı da açıklamak gerekirse; Hobbes sivil toplumu özgürlük alanı olarak açıklar. Fakat Hobbes'un burada bahsettiği özgürlük doğa durumu-devlet karşıtlığıdır. Doğa durumunda güvensizlik içinde yaşayan bireyin devlet ile birlikte güvence altına aldığı hakların ona sunduğu özgürlüğe gönderme yapmaktadır.

Locke için ise bahsi geçen kavramlar Hobbes'tan daha farklı anlamlar içermektedir. Locke doğa durumunu daha eşit ve özgür bir alan olarak tasavvur etmektedir. Hobbes'un aksine doğa durumunda insanların sürekli bir çatışma ve kaos içinde olmadıklarını ve barışçıl, eşit ve özgür yaşadıklarını savunmuştur. Locke için toplum sözleşmesinin gerekliliği özel mülkiyetin korunma ihtiyacından gelmektedir. Ortak kullanılan her şeyde herkesin eşit derecede payı vardır; fakat üzerine emek verilen herhangi bir şey artık ortak kullanımın dışında bir objeye dönüşmektedir. Dolayısıyla özel mülkiyetin oluşmasıyla birlikte insanların mülklerini koruma ihtiyacı oluşmuş ve bu ihtiyaç da toplum sözleşmesini doğurmuştur. Böylelikle devletli toplumsal yapıya geçen bireylerin, özel mülkleri ve diğer güvenlik ihtiyaçları, devlet tarafından yerine getirilmeye başlamıştır.

Locke için sivil toplum daha demokratik anlamlar içermekte ve doğa durumundan çıkıp siyasal topluma geçilen bir evreye işaret etmektedir. Bu çerçevede, devletin yasalarla sınırlandırılmış ve içinde demokratik unsurlar barındıran bir yönetim biçimi benimsemesi gerektiğini söylemiştir. Hobbes'un aksine mutlak monarşiye karşı gelmiş ve modern devlet algısını karşılamadığını savunmuştur. Devletin yasalarla sınırlandırılması gerektiğini ve yasalara uygun davranmadığı durumlarda, halkın devletin otoritesine itiraz hakları olduğunu dile getirmiştir. Dolayısıyla Locke için devletin iktidar alanı yasalarla sınırlandırılmıştır. Buradan da çıkarılabileceği üzere sivil toplum anlayışı, yasalarla sınırlandırılmış devlet alanının içinde daha geniş yer almaktadır, ancak net biçimde sivil toplum-devlet ayrımına gitmemiş ve doğa durumu-devlet karşıtlığı üzerinden bir ikilik tasavvur etmiştir. Devleti ise bireylerden oluşan bir organizma olarak düşünmüş. Bireysel hakları ve özgürlükleri yasalara dayandırarak koruma altına almış, devletin yasa dışı yaptırımlar uygulama ihtimaline karşı önlem geliştirmiştir.

1.2.2. Devlet-Sivil Toplum Düalizmi

Antik Yunan düşünürleri ve liberal kuramcılar devlet-sivil toplum ayrımını net bir biçimde ortaya koymamaktadırlar. Bu düşünürler için böyle bir ayrımdan söz edilemeyeceği gibi bu ayrıma ihtiyaç duymadıkları da ifadelerinden çıkarılabilir. Sivil toplum kavramı, kümülatif biçimde ilerleyen bir olgudur ve Antik Yunan siyasetinden liberal kuramcılara kadar çeşitli evrelerden geçerek bir birikim oluşturmuştur.

1.2.2.1. Friedrich Hegel ve Sivil Toplum

Devlet ve sivil toplum ikiliğine yönelik ilk çalışma, 1821 yılında Hegel'in Hukuk Felsefesi isimli çalışmasında karşımıza çıkmaktadır. Hegel için sivil toplum anlamı kavramı, doğa durumu karşıtlığı üzerinden veren düşünürlerin aksine, tarihsel diyalektik içinde modern

toplumlarda oluşan bir olguya karşılık gelmektedir. Bu bağlamda Hegel için sivil toplum, sosyal sınıflar, pazar ekonomisi, ekonomik şirketler, bireyler ve devlete bağlı olmayan diğer kurumları kapsamaktadır. Dolayısıyla düşünür için kavramın karşılığı devletin iktidar alanı dışında kalan tüm kurum ve kuruluşları içermektedir (http://felsefeguncesi.blogspot.com.tr/2013/01/hegel-sivil-toplum-devlet-ve-yurttaslk.html erişim tarihi: 02.03.2018).

Çıkar çatışmasına dayanan burjuva toplumunu sivil toplum alanı olarak düşünen Hegel, bu çıkar çatışmasının önlenmesini devletin otoriter gücüne dayandırmaktadır. Hobbes ve Locke'da da görüldüğü üzere Hegel de devleti bir uzlaşma aracı ve toplumu da çatışan çıkarlar alanı olarak düşünmektedir. Devlet ve sivil toplum ayrımı yapsa da, sivil toplumun çatışmacı durumundan dolayı kendi kendini yok etme potansiyeli taşıdığını ve bu durumdan dolayı sivil toplumda dengeyi kurabilmesi için devlete ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir (Aslan, 2010: 200). Dolayısıyla olgusal olarak kavramları birbirinden ayrı düşünmesine rağmen, pratikte bu iki kavramın birbirine ihtiyaç duyduğunu söyleyerek bir bütünlük içine koyduğunu söyleyebiliriz.

Bu noktada Hegel'in devlete yüklediği misyon önemlidir. Düşünüre göre tarih devletle başlamaktadır. Tarihsel süreç içerisinde devletsiz yaşayan halklar varlık göstermiştir; fakat toplum olmayı başaramamışlardır. Tarih insanın nesnel yönüyle öznel yönünü birleştiren bir unsurdur. Nesnel ve öznel yönlerimizin birleşmesi ise ancak devlet ile birlikte oluşan toplumsallaşmayla mümkündür (Hegel, 2003: 163). Dolayısıyla insanlık tarihini, devletli toplumlardan başlatarak devleti, halkların toplumsallaşmasının miladı olarak kabul etmiştir.

Devletli toplumları, tarihin başlangıç noktası olarak kabul eden düşünürün sivil toplum yorumu ise daha çok ataerkil imgeler taşımaktadır. Tüme varım yöntemini kullanarak, ataerkil yapı ile oluşmuş aile ile evrensel devlet yapısı arasında ilişki kurar ve sivil toplumu bu iki yapı arasındaki ahlaki alan olarak kavramsallaştırır (Keane, 1993: 63). Devamında ise ahlaki hayatı; aile, sivil toplum ve devlet olmak üzere üçe ayırarak aralarında örüntü kurmuştur. Aile içinde hakim olan temel kuralların sevgi ve fedakarlık temelinde oluştuğunu söylemiş ve sivil toplumun ahlaki yapısının ise çatışma, rekabet, hırs gibi duygular üzerine inşa edildiğini belirterek, sivil toplumun aile bireyleri arasındaki bağı zayıflattığını savunmuştur (Gözübüyük Tamer, 2010: 97). Aileye atfettiği kutsiyetten kaynaklı sivil toplumun bireyci görünüşüne yönelik eleştirel bir tavrı vardır. Burjuva toplumunun liberal bireyci anlayışının sivil toplum alanında çatışmacı zemin yarattığını düşünmektedir.

Hegel'de sivil toplumun çatışmacı zeminini daha derinden anlamak için köle-efendi diyalektiğine bakmamız gerekmektedir. Köle-efendi diyalektiğinde; köle ve efendiyi,

özbilinci ve dış gerçekliği kavrama düzeyine sahip olup olmama noktasında ayrılmaktadır. Efendi, özbilince sahipken; köle özbilince sahip değildir. Fakat köle ve efendi arasında bağımlı bir ilişki vardır. Efendi köleyi yok edemez; çünkü kendi varlığını köle üzerinden sürdürür. Bunu da köle bağımlı bir özbilince sahipken yapabilir. Yani efendi bağımsız bir özbilince sahipse, bunu kölenin bağımlı özbilinci sayesinde sağlamaktadır. Fakat bu durum beraberinde çatışmayı da getirecektik. Kölenin kendi özbilincini kazanma ve kendini kabul ettirme arzusu; ancak efendi ile çatışarak elde edebileceği bir kazanım olacaktır (Hegel, 2004: 136).

Hegel için insan, evrensel bir varlık olarak kendini tanımak ve özünü kavramak için bir devinim halindedir. Ancak insanın, kendisinin evrensel bir gerçeklik olduğu bilgisine sadece kendisinin sahip olması, onun için yeterli olmaz. Kendisinin evrenselliğine dair bilgisini gerçekliğe dönüştürme arzusuna sahiptir. Bu arzusunu da ancak başka bir insanın kendisini tanımasıyla tatmin edebilir. İşte tam da bu noktada çatışma başlar. Kişinin özbilinci ile bu özbilinci dışarıya yansıtma ve tanıtma durumu bir çatışma alanıdır. Bu çatışmada kişilerin ya da Hegel'in ifadesiyle bilinçlerin her biri öteki tarafından tanınma ve kendi özgürlüğünü kanıtlama çabasındadır. Korkan ve ileri atım atmaktan kaçınan birey köleye, korkmayan birey ise efendiye dönüşür. Fakat bu ikilem de Hegel'e göre efendi için çalışmak zorunda olan köle emek verdiği süre boyunca kendi gerçekliğine uyanacaktır. Bu noktada korktuğu anı tersine çevirerek, üreterek yaşama egemen olduğu bilincine varacaktır. Üretim süreci boyunca hem kendisini hem de dış dünyayı yeniden üreterek özgürlüğe kavuşacaktır (Bumin, 2005).

Hegel'de bu çatışma liberal devlette ve özgürlüğün birey tarafından benimsenişiyle son bulmaktadır. Düşünürün bu çatışmacı zeminini, sivil toplum tartışmalarına kadar götürebilmemiz mümkündür. Hegel, sivil toplumu tarihsel diyalektik içinde kendi dinamikleriyle oluşan bir olgu olarak görür ve kavramı insanların etik yaşamının bir uğrak noktası olarak düşünür. Hegelci etiğin en üst kategorisinde devlet vardır ve nesnel etiğin diğer uğrakları olan aile ve sivil toplumun üstündedir. Özçıkarlar ve sınıf çatışması içinde sürekli bir çatışma alanını olarak gördüğü sivil toplum alanının etik yozlaşma sahnesi görünümü sergilediğini savunmuştur (Yetiş, 2003: 36-37). Düşünürün sivil topluma yönelik eleştirileri burjuva toplum ahlakına yönelik bir eleştiri olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda Hegel, sivil toplumu devletin karşıt alanı olarak görmekte ve toplumsal bir alan olarak düşünmektedir.

Tez + antitez = sentez ifadesinde olduğu üzere Hegel en temel biçimiyle zıtlıkların birbirini var ettiğini söylemiştir. Bu zıtlıkların birbiriyle mücadelesi bir üst aşamaya evrilir ve bu mücadele son bularak zıtlıklar bir birleşim oluşturur (Özçınar, 2013: 100). Dolayısıyla

devlet ve sivil toplum kavrayışı da bu ifade üzerinden biçimlenmişti. Sivil toplumu doğa durumu karşıtı olarak tanımlayan düşünürlerden farklı olarak, sivil toplum alanını çatışma alanı olarak tanımlamıştır. Modern toplumlarda bir kesim gelişirken diğer kesimleri sosyo-ekonomik açıdan bastıracağını söyleyerek bunun toplum içi bir çatışma yaratacağını dile getirmiştir. Bu çatışmanın uzlaşmacısı olarak da devleti koşul saymıştır. Sivil toplumun varlığını sürdürebilmesi için ise bu noktada devlete ihtiyacı olduğunu belirtmiştir (Özkul, 2017: 17). Hegel'in çatışma ortamı olarak gördüğü sivil toplum alanında, bireylerin kişisel ihtiyaçlarından dolayı birbirlerini araçsallaştırdıklarını söylemektedir. Hagel'in ifadesine göre de bu özel çıkar ve çatışma alanında uzlaşmayı sağlayan diğer bir ifadeyle sentezi sağlayan devlettir. Devlet ile birlikte çatışma son bulur ve özgürlük sağlanmış olur (http://felsefeguncesi.blogspot.com/2013/01/hegel-sivil-toplum-devlet-ve-yurttaslk.html erişim tarihi: 20.05.2019)

Hegel'in sivil toplum kavramına en önemli katkısı, kavramı doğa durumu karşıtı olarak gören düşünürlerden farklı olarak sivil toplum-devlet düalizmini yaratmış olmasıdır. Kavramın ayrı bir başlık içinde düşünülmesinin önünü açarak daha özgün bir gelişim grafiği çizmesinin kıvılcımını yakmıştır. Hegel'i izleyen düşünürleri etkileyerek sivil toplumun daha bağımsız bir kavram olarak ele alınmasını sağlamıştır. Bu bağlamda çalışmanın devamında Marx ve Gramsci'ye değinilerek sivil toplum kavramı başlı başına bağımsız bir kavram olarak ele alınacaktır. Böylelikle kavramın gelişimi ve güncelliği aktarılacaktır.

1.2.3. Devlet-Sivil Toplum Düalizminin Aşılması

Buraya kadar net biçimde yapılamayan devlet-sivil toplum ayrımı, Marx ve Gramsci ile keskin bir ayrım noktasına vardırılmıştır. Bu ayrım temel eleştiri noktaları üzerinden geliştirilerek ortaya koyulmuştur. Böylece sivil toplum kavramsal olarak bağımsız ve kendi öznelliğinde ele alınabilmiştir. Diğer kavramlarla örüntüsünün verilmesinin yanı sıra kendi özgeciliği de bu süreçte ortaya koyulabilmektedir.

1.2.3.1. Karl Marx ve Sivil Toplum

Karl Marx'ın teorilerinde yadsınamaz bir Hegel etkisi bulunmaktadır. Sivil toplum üzerine düşüncelerinin oluşmasında da bu etkinin açıkça izlerine rastlanmaktadır. Marx, Hegel'in sivil toplum anlayışını ilk olarak devlet kavramına yüklediği anlam üzerinden eleştirmekle başlamıştır. Hegel'in sivil toplum anlayışı daha çok aile ve devlet arasında bir yeri oluşturmaktadır ve devletin kutsal bir anlamı vardır. Aynı zamanda, devlet ve aile kurumları dışında kalan tüm olgu ve oluşumları dışarıda bırakmaktadır. Çalışmanın Hegel'in sivil topluma bakış açısının anlatıldığı bölümünde de detaylı olarak değinildiği üzere, düşünür

için tarih devlet ile başlamıştır. Devletsiz halkların toplumsallın dışında kaldığını söylemiştir. Bu bağlamda Marx'ın sivil toplum anlayışı ele alındığında, Hegel'in bakış açısından görece daha geniş olduğu ve tarihsel diyalektiğe dayandığı rahatlıkla söylenebilmektedir. Marx devlet ve aile kurumlarını üretim ilişkileri ekseninde daha yapısal ele alarak kavrama derinlik kazandırmıştır. Aynı zamanda Marx, Hegel'in devlete kutsiyet atfetmesini tehlikeli bularak devlet kuramını mistik bir hale büründürdüğünü, aile ve sivil toplum gibi gerçek süjeleri "gerçek dışı" sunması sonucu sivil toplum-devlet ilişkisini tersine çevirdiğini söyler. Böylelikle Marx'a göre Hegel, devlet-sivil toplum ilişkisini ortadan kaldırarak bu iki kavramın tarihsel diyalektik içinde algılanmasını zorlaştırmıştır (Akpınar Gönenç, 2001: 29).

Marx, sivil toplumu tarihsel diyalektik ekseninde ele alarak, kronolojik olarak 18.yüzyıl burjuvazisiyle birlikte ortaya çıktığını söyler. Kavramın üretim ilişkileri ile de ilişkisini kurarak daha yapısal bir zeminde açıklamaya çalışır. Bu bağlamda bireyler arası ekonomik ilişkilerin gelişmesiyle birlikte devlet içi ekonominin belirlendiğini ve sivil toplumun da böylece görünürlük kazandığını ortaya koyar. Böyle bir söylem ise, Marx'ın sivil toplumun başlangıcını, feodalizm sonrası dönemle ilişkilendirdiği söylenebilir (Akpınar Gönenç, 2001: 30). Buradan hareketle Marx'ın sivil toplum kavramını, tarihsel diyalektik yöntemle, üretim ilişkileri esasında ele aldığı sonucuna varılabilir.

Üretim ilişkileri doğrultusunda siyasalı açıklayan Marx, sivil toplum alanın da üretim araçlarını elinde bulunduran burjuva sınıfı ile yine burjuva sınıfı tarafından mülksüzleştirilen proletaryanın bulunduğu alan olarak tanımlamaktadır (Gülmez, 2004: 15). Bu bağlamda yorumsal olarak; Marx'ın sivil toplumu, sınıfsal bir bakış açısıyla analiz ederek, bu iki sınıfın çekişme alanı olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Yine buradan hareketle sivil toplumun düşünür için tezahürünün sınıf çatışması olduğunu ve burjuva sınıfının üretim araçlarına sahip olma üstünlüğünden kaynaklanan gücünden dolayı, işçi sınıfını sosyo-ekonomik açıdan baskıladığı yorumunu yapabiliriz.

Marx sivil toplumu kapitalizmin temel çelişkileri üzerinden ele alarak, emek-sermaye çelişkisinin çözülebilmesinin sivil toplumun aşılmasıyla mümkün olabileceğini dile getirmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere düşünür için sivil toplum, burjuva sınıfının proletaryayı baskı araçlarıyla hegemonik olarak sömürdüğü bir alana karşılık gelmektedir. Dolayısıyla Marx sorunun çözümünü; işçi sınıfının sivil toplum alanında aramasındansa, burjuva sınıfına yönelik örgütlü bir mücadele geliştirmesinde bulmaktadır. Böylece burjuva tarafından sömürü altında otutulan proletarya, sivil toplum alanının dışına çıkarak alternatif bir çözüm geliştirmelidir. Bu çözüm ise proletarya için, emek eksenli örgütlü bir toplumsal

dönüşüm projesini ifade etmektedir (https://ozgurlukdunyasi.org/arsiv/402-sayi-065/1694-sivil-toplum-kavrami-ve-gramsci erişim tarihi: 06.03.2018)

Marx'ın devleti altyapı-üstyapı üzerinden ele almasının sonucu olarak sivil toplumu altyapı ve devleti ise üstyapı olarak konumlandırdığı söylenebilir. Bu bağlamda üretim ilişkilerini elinde bulunduran sınıfın üstyapıyı şekillendirdiğini söylemektedir. Daha net bir ifadeyle burjuva sınıfının devlet organizasyonunu belirlediğini anlatmaya çalışmıştır (http://ukbadergisi.com/2018/02/tarihsel-gelisimi-devam-eden-bir-kavram-olarak-sivil-toplum/ erişim tarihi: 06.03.2018). Ezen ve ezilen sınıfın tarih boyunca sürekli karşı karşıya geldiğini söyleyen Marx, bu savaşın kimi zaman örtük kimi zaman da açıkça yapıldığını söylemiştir. Feodal toplumun yıkıntıları arasında oluşan modern toplumda ise sınıf karşıtlıklarının ortadan kalkmadığını, sadece eski sınıfların yerine yeni sınıfların biçim değiştirerek yeniden oluştuğunu dile getirmiştir. Bu durum ise yeni baskıları ve yeni sınıf çatışmalarını doğurmuştur (Marx, 2005: 117).

Sivil toplumu, burjuva sınıfının egemen olduğu alan olarak gören düşünür, sivil toplum alanında sürekliliği olan bir sınıf savaşından bahsetmiştir. Bu sürekli savaşın son bulabilmesi için ise diğer düşünürlerin aksine, sivil toplum alanının yaratılmasıyla çözüm bulunamayacağını söylemektedir. Çünkü Marx'a göre sivil toplum (altyapı), her halükarda devleti (üstyapı) belirlemesinden kaynaklı çelişkiler taşımaktadır. Bu çelişkilerin aşılabilmesinin yolu ise proletaryanın örgütlü sınıf bilincidir. Dolayısıyla Marx'ın devleti bir uzlaşı aracı olarak değil, aksine sınıf savaşını besleyen bir erk olarak görmesi, proletaryanın kurtuluşunu emek eksenli örgütlenmede görmesinin temelini oluşturmuştur.

1.2.3.2. Antonio Gramsci ve Sivil Toplum

Gramsci, Marksist kuramı izleyerek sivil toplum anlayışını da bu kuram üzerinden geliştirmiştir. Düşünür sivil toplum anlayışını Marksist kurama dayandırarak, kavrama daha güncel ve geniş bir boyut kazandırmıştır. Kuramsal olarak Marksizm'den beslenen düşünürün Marx'dan ayrılan noktaları vardır. Marx'tan farklı olarak sivil toplumu, üretim ilişkileri bağlamının yanı sıra devlet aygıtıyla da hegemonya üzerinden ilişkilendirmiştir. En basit anlamda formüle edilirse Gramsci için sivil toplum; "devlet= diktatörlük + hegemonya" dır. Düşünür için devletin tezahürü baskı araçlarını elinde bulunduran siyasal toplum ile buna karşı hegemonyayı oluşturan sivil toplumu ifade etmektedir. Burada siyasal toplum- sivil toplum ayrımı yapmaktadır. Devamında ise, devleti zor-rıza ikilemi üzerinden tanımlamakta ve sivil toplum alanını da özel çıkarların birbiriyle çatıştığı bir alan olarak görmektedir. Siyasal toplum ile kastettiği vurgu ise daha çok hükümete yöneliktir (Gülmez, 2004: 17).

Sivil toplum analizini Marksist Kuram üzerinde temellendiren düşünür, Marksist Kuram'ın ekonomik indirgemeci yönünü aşarak, kavramı sosyo-kültürel faktörler ile ilişkilendirip genişletmiştir. Marx kendi dönemi içinde sivil toplum ve devlete yönelik kuramsal açıklamaları üretim ilişkileri üzerinden geliştirmiştir; fakat Gramsci yaşadığı dönemin siyasal iklimini açıklayabilmek adına, sivil toplumu sadece emek-sermaye ikilemi üzerinden ele almamıştır. Geleneksel Marksizmin devleti bir güç aygıtı olarak tanımlamasına karşılık, Gramsci zor-rıza ikilemi ile devletin tek başına bir güç aygıtı olmadığını vurgulamıştır. Şöyle ki; Gramsci'ye göre devlet, toplumu örtük bir ideolojiyle yönetmektedir. Bu ideoloji ise; toplumun geneli tarafından içselleştirilmiş değerler toplamıdır. Bu bağlamda Marksist Kuramda olduğu gibi devlet sadece bir güç aygıtı değildir. Bastırıcı yönünün ve sağladığı egemenliğin yanı sıra, elinde bulundurduğu kültürel iktidar sayesinde ideolojik bir hegemonya da yürütmektedir (Vergin, 2015: 89).

Gramsci de Marksist terminolojide olduğu gibi sivil toplumu üst-yapısal bir öğe olarak ele almış ve sivil toplum alanını ideolojinin hüküm sürdüğü bir alan olarak tanımlamıştır. Buradan hareketle ise devlet ve sivil toplum ilişkisini ortaya koymuştur. Düşünüre göre; egemen gücün temsilcileri egemenliklerini güç aracılığıyla (devlet-diktatora) sağlama ve sivil toplumdaki değişiklikleri güç aracılığıyla kabul ettirme eğilimi göstermektedir. Böylece sivil toplumu yeni bir yapıyla ilişkilendirerek hegemonya yönetimini olanaklı kılmaktadır (Gramsci, 1986:175). Devlet ise, üretim sürecinde egemen sınıfın ayrıcalıklı gücünden faydalanarak ideolojik üstünlük sağlamaktadır. Dolayısıyla sivil toplumu hegemonya alanı, devleti (siyasal toplum) ise tahakküm alanı olarak tanımlayarak bu iki olguyu birbiriyle ilişkilendirmektedir (Halifeoğlu ve Yetiş, 2013: 168). Burada egemen gücün (devletin) sivil toplum üzerinde hegemonik bir baskı oluşturduğunu ve bu baskı ile sivil toplumu yönettiğini ifade ederek devlet ve sivil toplum arasındaki örüntüyü vermeye çalışmıştır.

Devlet ve sivil toplum arasındaki ilişki de, devlet aygıtının zorlamalarına karşılık ekonomik ilişkileri düzenleyen hegemonya devletin oluşturduğu bu "zor"u perdelemektedir. Devlet gerektiğinde hegemonya oluşturarak sivil toplumun kontrolünü sağlamaktadır (Dural, 2012: 313). Hegemonya, toplumsal meşruluk sorununu çözdükten sonra kurulmakta ve hegemonyanın içine ideolojik ve etik unsurlar da girmektedir. Bunu en iyi anlatan örneklerden biri Fransız Devrimi modelidir. Fransız Devriminde ekonomik egemenliğini siyasal üstünlüğe taşıyan burjuva, bu siyasi üstünlüğü oluşturmadan önceki zamanda kurduğu hegemonik gücü sayesinde işçi ve köylü sınıfı ile birlikte tarihsel bloğu oluşturmuştur (Dural, 2012: 313). Gramsci, sınıf çatışmasını hegemonya kavramı üzerinden ele almış ve hegemonyanın sivil toplum üzerindeki etkisini vurgulamıştır.

Sınıf çatışmasının sürmesinde üstyapının rolünü en sert vurgulayan düşünürlerden biri olan Gramsci, sınıfların varlığını sürdürmesindeki en kapsamlı rolü devlete vermiştir. Sınıf bilincinin oluşmasının önünde engeller olduğunu söylemiş ve bu engellerin sadece işçilerin ekonomik süreçlerindeki konumlarını kavrayışlarındaki eksiklik olmadığını, üretim süreçlerini yeniden üreten devlet aygıtının neden olduğunu belirtmiştir. Devlet, burjuva sınıfının ideolojik ağıtlarıyla sınırlı değildir, burjuva sınıfının üstyapıdaki hegemonyasını da içermektedir (Carnoy, 2001: 253). Fakat belirtmek gerekir ki; Gramsci hegemonya kavramını çift taraflı kullanmaktadır. Devlet hegemonya oluşturduğu gibi ezilen sınıf da karşı hegemonya kurabilmelidir. Ezilen sınıflar politik egemenliğe ulaşmadan önce hegemonya kurabilmelidir. Böylece kültürel yönetim oluşturabilecek ve baskın sınıfın ezilen sınıfa karşı oluşturduğu hegemonyaya karşılık zihinsel bir direniş ve bilinçlenme geliştirmiş olacaklardır (Dural, 2012: 312).

Gramsci bu teorik temellerden hareketle siyaset pratiğine ilişkin şöyle bir çözüm önerisi ortaya koymaktadır. Proletaryanın devrimci kültürden yoksun olması, devrimci mücadeleyi gerileterek alt-yapının gelişmesini engellemektedir. Devrimci kültürün oluşabilmesi içinse proletaryanın kendi aydınlarını yaratması gerekmektedir. Bu aydınlar burjuva sınıfının hegemonyasını zayıflatarak, yeni bir tarihsel blok oluşturmalıdır. Proletaryanın egemen sınıf olabilmesi için, kendi değer sistemini oluşturup bunu empoze etmesi gerekir. Böylelikle toplumun kültür konusunda yönetimini ele geçirmelidir. Devrimci güçlerin asıl amacı, egemen sınıf olmaktan önce sivil topluma nüfuz etmek olmalıdır (Vergin, 2015: 92). Bu bağlamda Gramsci'nin öncelikle sivil toplum alanında kültürel bir dönüşüm ön gördüğünü söyleyebiliriz. Bu kültürel dönüşüm ile birlikte proletaryanın burjuva hegemonyasına karşılık muhalif hegemonyayı oluşturması ile iktidara giden yolu açtığını söylemiştir.

1.3. Günümüzde Sivil toplumun Anlamı

Küreselleşmenin ve neo liberalizmin etkisiyle sivil toplum kavramı önemli değişimler yaşamıştır. Kavramın içeriğinde, günün koşullarına ve siyasi iklimine göre yeni içerikler ve farklı açılardan tartışmalar oluşmuştur. Özellikle neo liberalizmin öngördüğü yönetişim modeli esasında günümüzde sıklıkla tartışılan bir konu haline gelmiştir.

1.3.1. Neo Liberalizm ile Gelen Yeni Tartışmalar

1980 ve sonrası dünya siyasetinin, küreselleşmenin ve neo liberalizmin etkisi altına girmesi, siyasi pek çok argümanı da bu eksende yeniden biçimlendirmiştir. Ülkelerin iç ve dış siyasetleri, ekonomileri ve askeri stratejileri, küreselleşme doğrultusunda yeniden

şekillenmiştir. Ekonomiler küreselleşmenin etkisiyle daha çok uluslararası bir ağ ve pazar oluşturma yoluna yönelmişlerdir. Bununla birlikte ülkelerin iç ve dış politikaları, neo liberalizmle yeniden düzenlenerek küresel piyasa ekonomisine adaptasyonu sağlanmaya çalışmıştır (Duman, 2011: 674).

Küreselleşmeyle birlikte dünya siyaseti tek kutuplu bir yöne evirilmiş ve bu süreçte neo liberalizm hakim ideoloji halini almıştır. 1970'lerde yaşanan Petrol Krizi ile kapitalist ekonomilerin dönemsel olarak kriz üretme niteliğine bir kez daha şahit olunmuş ve yaşanan bu krizlere neo liberal politikalarla çözüm arandığı görülmüştür. Krizlerin, refah devleti anlayışını sarsıntıya uğratarak, neo liberalizmin önünü açtığını söylenebilir. Bu bağlamda hız kazanan gelişmelerle birlikte neo liberal uygulamalar 1979 yılında İngiltere'de Thatcher'in, 1982 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Reagan'ın iktidara gelmesi üzerinde etkili olarak yeni bir dönemin oluşum sürecini başlatmıştır denilebilir (https://www.researchgate.net/publication/ erişim tarihi 01.04.2019).

1980-2000 yılları arasında Yeni Sağ akımının üzerinde Reagan ve Thatcher'ın izlediği politikalar büyük oranda etkili olmuştur. Bu dönemde refah devleti ciddi biçimde eleştirilmiş, yeni ekonomik ve siyasal politikalar gündeme getirilmiştir. Dünya siyasetinin bu dönemine Yeni Sağ politikalar damga vurarak, dönemin sosyo-ekonomik ve siyasi durumu tanımlanmaya çalışılmıştır. Daha sonrasında ise yeni sağ kavramı, küreselleşmenin başat politik unsuru olarak görülmüştür (Özalp, 2008: 106).

Bu dönemin çizgileri Reagan ve Thatcher'ın yürüttüğü politikalarla belirginleştirmiştir. Özellikle refah devleti olgusuna yönelik izledikleri reform politikaları, yeni sağ yaklaşımının çerçevesini netleştirmiştir. Keynesyen politikaların yarattığı sorunların etkisi ile de reformlar daha çok refah devletine yönelik olmuştur. Özelleştirmelerle başlayan süreç, devletin yeniden neo liberal anlayış ekseninde minimalize edilmesi amacı gözetilerek düzenlemiştir. Her ülke, kendi koşulları dahilinde refah hizmetlerinin azaltılmasına yönelik politikalar izleyerek özelleştirmelerin önünü açmıştır (Olgun, 2013: 89).

Yeni sağ yaklaşımının temel olarak üzerinde durduğu nokta, refah devletinin liberalizm ekseninde küçültülmesi ve devletin özel sektöre ve piyasaya olan müdahalesinin en aza indirilmeye çalışılmasıdır. Bu bağlamda refah devletinin sermayenin akışını zorlaştıran yapısını çözmek ve sermayenin küresel dolaşımını kolaylaştırmak için üretilen politikaların, yeni sağ politikalarının temel dayanak noktası olduğu söylenebilir (Baltacı, 2004: 360). Dolayısıyla dünyanın pek çok yerinde yakın zaman aralıklarıyla küresel siyasetin ve ekonomik dönüşümün baskısı sonucu, ülkelerin iç siyasetlerinde devletçi ekonomi politikaların yerini neo liberal politikaların aldığı söylenebilir.

Bu değilim süreci devlet politikalarını bütüncül biçimde etkilemiş olup, ekonomik dönüşümlerin yanı sıra sosyal, siyasal ve yönetsel yaşamı da etkilemiştir. Meydana gelen ekonomik buhranlar ve refah devleti anlayışı ekseninde yürütülen devletçi politikalar, küreselleşen dünya ekonomisini çıkmaza sokmasının yanı sıra, merkezi otoriteyi temel alan yönetsel anlayışlarda yaşanan sorunların kaynağı olarak görülmekteydi. Dolayışıyla krizin yarattığı sorunlara karşı tek bir noktayı iyileştirmek üzere değil sosyal, ekonomik, siyasal ve yönetsel olmak üzere bütün açılardan çözüm arayışlarına girilmiştir. İşte bu noktada 1980'den itibaren yönetsel açıdan da yeni kamu yönetimi adı altında değişimler yaşanmıştır (Güzelsarı, 2004: 1).

Refah devleti anlayışının terk edilmesi, küresel ekonomiye uyum sağlama çabaları ve neo liberalizmin etkisiyle gelişen yeni sağ politikaların yönetsel alanda yarattığı dönüşüm kamu yönetiminde de net biçimde gözlemlenebilmektedir. Geleneksel kamu yönetimi anlayışının, merkeziyetçi, hiyerarşik, bürokratik ve devlet merkezli yönetim anlayışının yerine; piyasa ekonomisini esas alan, esnek, katılımcı ve şeffaf bir yönetim anlayışına doğru evirildiğini görülebilmektedir. Refah devleti anlayışına bağlı olarak kamu kurumlarının büyümesi kamu hizmetinin de büyümesine neden olmuş ve devletin kamusal hizmet sunma görevi büyümüştür. Ancak ülkelerin yaşadığı ekonomik krizler ve kamu kurumlarının bütçelerini etkin ve verimli kullanamaması devletin küçülmesi ve piyasa ekonomilerine uygun işletmecilik anlayışının yürütülmesi yolunda yeni fikirlerin ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Bu bağlamda yeni kamu yönetimi modeli bu sorunların çözümü olarak yükselmiştir. (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/299560, erişim tarihi: 31.03.2019)

Kamu yönetiminde yaşanan bu dönüşümlerin izlerini ise, neo liberaller tarafından ortaya atılan yönetişim modeli/algısı ve yine neo liberaller tarafından yönetişimin aktörü olarak kabul edilen sivil toplum kuruluşları üzerinden görülebilmektedir. Sivil toplum ve yönetişim kavramlarının bağlantılı hale gelmesi, temsili demokrasinin krize girmesi olarak gösterilebilmektedir. Yeni sağ politikalarının temel dayanak noktaları da tam buradan beslenmektedir. Yeni sağ; eskiye dair politikaların kendi krizlerini yaratması bağlamında, temsili demokrasinin günün koşul ve ihtiyaçlarına ayak uyduramaması ve bu yapının analiz edilerek yeni çözüm odakları yaratılması fikrinden beslenmektedir.

Yönetişim kavramı sık sık demokrasiyle birlikte kullanılmaktadır. Temsili demokrasinin krize girdiğine dair söylemlerin devamında çözüm önerisi olarak "yönetişim" kavramı dile getirilmektedir. Temsili demokrasinin toplumun tüm kesimlerinin isteklerine yeteri kadar cevap veremediği ve bu sorunun sivil toplum kuruluşlarıyla destekleneceği düşünülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının desteklenerek temsili demokrasinin

kısıtlılıklarını aşacağı fikri güçlendirilmektedir. Bu bağlamda, günümüzde yönetişim modeli dahilinde güçlendirilmiş sivil toplum kuruluşlarının yaşanıldığı düşünülen bu temsil krizinin çözümü olduğu ifade edilmektedir (Ataay, 2008: 63).

Yönetişimin güçlendirilmesi ve pratik yaşama aktarılması esasında, sivil toplum kuruluşlarına atfedilen bu misyon pek çok eleştiri almıştır. En başta temsili demokrasinin yaşadığı sorunların çözümü olarak sivil toplum kuruluşlarının görülmesi, soruna yönelik çözüm arayışlarında sığ bir bakış açısı verdiği dile getirilmektedir. Yaşanan sorunun temelinde liberal demokrasinin içerik boyutu olduğu söylenilmektedir. Dolayısıyla soruna yaklaşırken de liberal demokrasinin yapısına ve uygulamada yaratabileceği aksaklıklara odaklanmanın gerekli olduğu eleştirisi yapılmaktadır (Ataay, 2008: 64).

Yönetişim modelinin ve beraberinde sivil toplum kuruluşlarına yüklenen misyonun, temsili demokrasinin içine girdiği çıkmazı çözeceğine dair söylemlere karşılık farklı pek çok eleştiri yapılmaktadır. Liberal düşüncenin, yönetişimi temsili demokrasi krizine çözüm oluşturabilmesi açısından değerlendirildiği göz önüne alındığında; öncelikle yönetişimin bu krizi çözmekte ne derece etkili olabileceği ve çözüm olarak sunulurken hangi amaçların gözetildiğine bakılması gerekmektedir. Katılımcı demokrasi ile yönetişim arasında kurulan bağ ve sivil toplum kuruluşlarının rolü, temsili demokrasi krizini anlamak ve çözmek için çoğu zaman yeterli olamadığı tartışılmaktadır. Tartışmaların temelinde gerek sivil toplum kuruluşları ve gerekse yönetişim modelinin, yaşanan temsil sorununa geçici çözümler sunarak, sorunun altında yatan temel problemi kaçırabildiğine ve sürdürülebilir bir çözüm süreci geliştirebilmekte yetersiz kalabildiğine dair sorular yatmaktadır. Ortodoks bir tutuma kaçmadan; ancak sorunun temellerine inilerek, sorunun çekirdeğindeki problemleri görebilmek, temsil krizinin çözülmesini kolaylaştırabilmek ve bu çözümü sürdürülebilir kılabilmek adına yönetişim modelinin derinlemesine incelenmesi ve çözüm olarak sunulan sorunlara ne derece etki yaratabileceği tartışılmalıdır.

Öncelikle yönetişimin, çoğulculuk ile çoğunluk arasındaki çizginin tam olarak neresinde durduğuna dikkat çekilmelidir. Yönetişime dair getirilen eleştirilen başında; yönetişimin çoğulcu bir anlayışa sahip olabilmesi için toplumun farklı çıkar gruplarından oluştuğunu kabul etmesi gerektiği ve bu farklı çıkar gruplarının, toplumda özgürce örgütlenebilmesi gerektiği koşul olarak sunulmaktadır. Aynı zamanda sosyal devleti minimalize eden neo liberalizm içinde gelişen yönetişimin, kamu politikalarıyla olan ilişkisi de önemli görülmektedir. Kamu politikalarının farklı çıkar gruplarını uzlaştırmaya yönelik olması ve ayrımcı bir yönünün bulunmaması gerektiğini söylenilmektedir. Bunu sağlamanın önkoşulu olarak da sosyal devlet görülmektedir. Sosyal devlet ve beraberinde sosyal devlet

anlayışı esasında uygulanan uzlaşmacı kamu politikaları ise çoğulcu demokrasiler ile mümkün görülmektedir. Dolayısıyla neo liberalizmin sosyal devleti minimal düzeye getirme isteği ve neo liberalizmle birlikte yaygınlaşan yönetişim modelinin, sosyal devlet anlayışı ekseninde uygulanabilecek kamu politikalarına ne derece erişebileceği bu bağlamda tartışma konusu yaratmaktadır (Ataay, 2008: 69).

Yönetişime yöneltilen diğer bir eleştiri odağı ise, farklı çıkar grupları ve siyasi düşünceler arasında tarafsız kalmadığı görüşüdür. Yönetişimin, neo liberalizm ile açık bir ilişkisi olduğunu kabul eden ve yönetişimin bütünüyle neo liberalizmin içinden çıkmış bir model olarak gören ve bu bağlamda eleştirel yaklaşan kuramcılar; yönetişimin, neo liberalizmin tarihsel başarısızlığını aşma hedefiyle ortaya koyulan bir model olarak yorumlamaktadırlar. Dolayısıyla yönetişimin farklı çıkar gruplarına veya siyasi düşüncelere karşı tarafsız ve kapsayıcı olduğu fikrine karşı çıkmaktadırlar (Aygül, 1998: 235).

Diğer bir yandan sivil toplum kuruluşları yönetişimin pratikte uygulanabilir alanları olarak sunulmakta ve temsili demokrasi krizinin çözülmesinde önemli bir alternatif olarak görülmektedir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının, yönetişimin uygulanabilir kılınması ve farklı çıkar gruplarının seslerini duyurabilmesi olanağı yarattığı düşünülmektedir. Ancak temsil krizinin temelinde, liberal demokrasinin içerik boyutunun olduğu fikri, bu düşüncenin eleştirilmesine neden olmuştur. Kapitalizmin içine girdiği ekonomik krizin, toplumun geniş bir bölümünün isteklerine cevap vermekte yetersiz kaldığı ve bu durumun demokrasilerin çoğulculuk özelliğini zayıflattığı ve siyasi kurumların katılımının sınırlandırıldığı sıklıkla dile getirilmiştir (Mouffe, 1985: 110). Bu sebeple yönetişim ile ilgili yapılan eleştirilerin temelinde, neo liberal anlayışın sorunların ana kaynağına yönelik çözümler üretmek yerine daha geçici ve sürdürülebilir olmayan, dönemsel çözümler getirdiğine vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda bu yaklaşımın toplumun istek ve taleplerine karşı duyarsız olduğu, samimi olmayan bir tutumla davranıldığı ve elbette en baskın söylem olarak yönetişimin katılımcı-çoğulcu demokrasi anlayışı için yeterli olmadığı eleştirileri sıklıkla dile getirilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının çoğulcu demokrasiyi sağlama, toplumun farklı kesimlerini temsil etme ve yönetişimi pratiğe uygulamada ne derece başarılı olduğu ve hangi amaçları taşıdıkları da eleştiriler arasında yer almaktadır. Bu eleştiriler arasında en ön plana çıkan tartışma; sivil toplum kuruluşlarının neo liberalizmi düzenleme araçları olarak işlev gördükleri yönündeki yorumlardır. Kamu yönetimi, özel sektör ve çeşitli finans kuruluşlarıyla girdikleri iletişim göz önüne alınarak, bağımsız hareket etmedikleri ve neo liberal sistemin yerleştirilebilmesini amaç edindikleri söylenmektedir (Yüksel Acı, 2005: 28). Bütün sivil toplum kuruluşları için bu yorumun yapılması elbette mümkün değildir; ancak bu amaçlar

etrafında örgütlenen ve finansal olarak da bu amaçlar doğrultusunda desteklenen sivil toplum kuruluşları baz alınırsa eleştirilerin tutarlı yanları olduğu kabul edilebilir.

Sivil toplum kuruluşlarının gözden kaçırmamaları gereken birkaç husus bulunmaktadır. Öncelikle belli amaç ve talepler doğrultusunda bir araya gelerek sivil toplum kuruluşu oluşturan bireylerin, sadece kendi talep ve amaçlarına yoğunlaşmaları ve diğer toplumsal meselelere duyarsız kalmaları, demokrasi ve özgürlük bağlamında sorunlar doğurabilmektedir. Sorunların parçalı ve kendi biricikliği ile algılanışını ve birbiriyle olan örüntüsünün yakalanılamayışı, sivil toplum kuruluşlarını hem kendi sorunlarına hem de diğer toplumsal sorunlara karşı çözümsüzlüğe götürebilir. Bu riske karşılık örgütler kendi sorunları dışında diğer toplumsal sorunlara karşı da ilgili olmaları faydalı olabilir.

1.3.2. Yönetişim Kavramı

Yönetişim kavramı genel olarak, toplumsal ve politik düzendeki bütün aktörlerin müşterek çabalarıyla elde ettikleri yapı olarak tanımlanabilir (Özer, 2006: 65). Devlet Planlama Teşkilatı (2007), yönetişimi merkezi otoritenin hiyerarşik yapısını temel alan klasik yönetim anlayışının aksine, tüm toplumsal, siyasal ve ekonomik aktörlerin karşılıklı uzlaşması ve işbirliğine dayanan, saydamlığı, hesap verilebilirliği, yetki devrini ve yerindenliği temel alan bir anlayış olarak tanımlamaktadır (DPT, 2007: 4).

Yönetişim, çatışan farklı çıkar gruplarının hiyerarşik olamayan bir ağ içinde koordine oldukları süreçtir (Cope vd.'den akt. Özer, 2006: 60). Yönetişim anlayışı ise toplumdaki aktörleri ortaklar olarak görmektedir. Bu bağlamda yönetişim, toplumdaki bütün sosyal, ekonomik ve siyasal aktörlerin etkileşiminden doğan bir yönlendirme ve denetleme kalıbı olarak tanımlanabilmektedir. Dolayışıyla yönetişim farkı birçok aktörün etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir süreçtir (Tekeli'den akt. Özer, 2006: 60).

Yönetişimin, yönetim kavramından daha kapsamlı ve kompleks olduğu söylenebilir. Yönetim kavramının unsurlarını içine alan ve bu unsurlar arasında girift ilişkiler kurulmasını sağlayan daha geniş bir yönetsel algılayıştır (Demirel, 2010: 66). Aynı zamanda siyasetten arındırılmış siyasal alanla iktisadi alan arasındaki bütünleşme olarak da tanımlanabilir (İnsel'den akt. Demirel, 2010: 66). Bu bağlamda yönetişimin tek ve net bir tanımını yapmak zordur. Eklektik bir yapısı olduğunu ve bu durumdan dolayı tanımının içine farklı argümanlar koyabileceğimiz yönetsel bir algılayış biçimi olduğunu söylenebilir.

Kavramın bu genel tanımlarının yanı sıra, yönetişimin diğer çeşitli kavramlardan da beslendiğini görülmektedir. Bundan dolayı yönetişimi toplumsal, ekonomik ve politik kavramların yerel ve küresel aktörleriyle birlikte ele alınmasında fayda vardır (Yılmaz, 2016:

14). En başta da belirtildiği gibi, yönetişimin çok yönlü ve eklektik bir kavram olması nedeniyle, tek bir acıdan tanımlamak veya kavramaya çalışmak neredeyse olanaksızdır. Aynı zamanda giderek önem kazanmasından kaynaklı olarak pek çok örgüt, kurum, bilim insanı ve teorisyen tarafından da sıklıkla ele alınan bir kavramdır. Bu bağlamda aşağıda da görüleceği üzere yönetişim pek çok kurum, örgüt ve kişiler tarafından farklı farklı tanımlanmıştır.

Yönetişim kavramı, karşımıza ilk olarak küresel ekonomik bir örgüt olan Dünya Bankası tarafından çıkarılmış ve devamında da diğer birçok örgüt tarafından da ele alınmıştır. Dünya Bankası yönetişim için; katılımcılık ve halkın sesi, rekabet, kurallar ve sınırlamalar bütünü gibi ifadelerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü ise yönetişimle ilgili, ülkelerin sosyo-ekonomik güçlerinin kullanımı olduğunu dile getirmiştir. Avrupa Birliği ise yönetişimin, saydamlık, hesap verilebilirlik, vatandaşlara karşı sorumluluk, devletin rolünde değişim ve adem-i merkeziyetçilik gibi özellikler etrafında tanımlamaktadır. Ayrıca yönetişimin yurttaşın yönetimde etkin kılınmasını, yerel yönetimler ve adem-i merkeziyetçiliği güçlendirmesini, cinsel ve sınıfsal gruplar arasındaki farklılığı kapatılmasını, sivil toplumun kapasitesini arttırılmasını ve etkinliğinin güçlendirilmesini sağlanacağı söylenmiştir (Banger, 2011: 12).

Avustralya Uluslararası Kalkınma Kurumu'nun parlamentoya sunduğu "Daha İyi Bir Gelecek İçin Daha İyi Yardım" raporunda, yönetişimin ülkenin sosyal, ekonomik ve yönetsel sorunları üzerinde yaratacağı olumlu etkilerinden söz etmiştir. Yönetişim ile finansal yönetimin geliştirilebileceği ve bunun da kamu yönetimini daha etkin kılacağı vurgulanmıştır (Lyon'dan akt. Sobacı, 2007: 221). Birleşmiş Milletler Kalkınma programı ise; yönetişimin, ülkelerin sosyal, siyasal ve yönetsel meselelerinde bir otorite olabileceği söylemiş ve bu yönetişimin uygulanabilir kılınabilmesi için birtakım karmaşık mekanizmaların, kurumların ve ilişkilerin oluşturulması gerektiğini söylemiştir. Bu kurum veya ilişkilerin vatandaşların ve toplumsal gurupların çıkarlarını korumakta ve vatandaşlar arası farklılıkları da uzlaştırmaktadır (United Nations Development Programme'dan akt. Sobacı, 2007: 221).

Uluslararası örgütlerin, yönetişimi tanımlamasının yanı sıra uygulamaya koyduklarını ve teşvik ettikleri de söylenebilir. Bu bağlamda ilk olarak Dünya Bankası, ardından ise Birleşmiş Milletler, OECD, Avrupa Birliği, IMF gibi örgütler kendi bünyelerinde yönetişimi uygulamaya koymaya çalışarak, yönetişimi daha görünür kılmışlardır. Bu bilgiye ek olarak, Birleşmiş Milletler, OECD ve Avrupa Birliği gibi örgütler, üyelerine yönetişimi önermiş ve IMF gibi örgütler ise sivil toplum kuruluşlarının, verdikleri kredilerden yararlanabilmesi için ön koşul olarak yönetişimi uygulamaları yönünde şartlar koymuştur (Ataay, 2006: 1).

Dünya Bankası 1989 yılında Aşağı Sahra Afrika'sı: Krizden Sürdürülebilir Büyümeye isimli raporunda, yönetişim modelinin modern temellerini atarak, devlet ve toplum ilişkisinin yeniden gözden geçirilmesine vurgu yaparak, yeni bir yönetim modelinin belirginleşmesini sağlamıştır. Neo liberal dünyanın önemli bir aktörü olan Dünya Bankası'nın bu yönetim modeli, kısa sürede kabul görmüştür. Dünya Bankası belgelerinde bu modelin üç aşama izlediği görülebilir. İlk dönem 1989-1992 yılları arasında "minimal devlet" anlayışına vurgu yapıldığı dönemdir. İkinci dönem ise, 1994 yılında yayımlanan ve sivil toplumun gelişmesine vurgu yapan yönetişim raporudur. 1997 yılı sonrası devletin yeniden güçlendirilmesine vurgu yapan rapor ise üçüncü dönemdir (Delice, 2013: 16)

Yönetişim modelini modern anlamada geliştiren OECD'dir. OECD yönetişimi daha çok küresel boyutlarıyla ele almıştır. Küresel düzeyde devletleri uluslararası resmi örgütler, özel sektörü ulus ötesi şirketlerin ve sivil toplumu küresel sivil toplum kuruluşlarının temsil ettiğine vurgu yapmıştır (Delice, 2011: 06).

Modele meşrutiyet kazandıran örgüt ise Birleşmiş Milletler'dir. Birleşmiş Milletler 'in yönetişime katkısını şu üç noktada birleştirebiliriz. İlk olarak, 1992'de Brezilya'da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansıdır. Bu konferansta Gündem 21 Programı tarafından ortaya konan ilkeler, yönetişimi hem daha belirgin kılmış hem de uygulanabilirliğini somut bir zemine taşımıştır. Aynı zamanda bu programın Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yönetişim örneği olduğunu da vurgulamak, ülkemizin yönetişim tarihi açısından ek bir bilgi oluşturması nedeniyle faydalı olacaktır. İkinci nokta ise, 1995'te yayımlanan Küresel Komşuluk Rapor'u olup, raporun vurgu noktası ulusların yönetişimde kullandıkları kurumsal araçlar olmuştur. Son nokta ise, 2000'de açıklanan Milenyum Deklarasyonu'dur ve deklarasyonun odağı insan haklarıyla ilgili konuları yönetişime dahil etmektir (Delice,2011: 15).

Sonuç olarak yönetişim, çağımızı ve dünyada olup biten değişimleri anlamak için imkan vermektedir. Dünya hızlı bir değişim içindedir ve bu değişimi kavramak ve takip etmek çaba isteyen bir süreçtir. Yönetişim bize dünya siyaseti, yönetimi ve toplumsalı hakkında fikir vererek kavrayışımızı kolaylaştırmaktadır (Okçu, 2011: 56). Küreselleşen ve çok aktörlü bir yapıya evirilen çağdaş dünya düzeni için yönetişim ve bu bağlamda katılımcılık son derece önemli bir role sahiptir. Bu nedenle yönetişimin en önemli unsuru katılımcı olmasıdır denilebilir. Devletin siyasal ve yönetsel karar alma noktalarında, devlet dışı duran toplumsal unsurların söz hakkına sahip olması ve etkinlik alanlarının olması yönetişimin şüphesiz katılımcı bir yapıda olduğunu göstermektedir (Bayramoğlu'dan akt. Güler, 2003: 17). Katılımcı nitelik taşıması, yönetişimin araçlarından biri olan sivil toplumun

etkinlik alanını genişletmektedir. Bu da temsili demokrasinin krize girdiği noktalarda ve bunun yanı sıra halkın kendini temsil etme ve haklarını kullanma imkanlarının büyümesini sağlamaktadır.

1.3.2.1. Yönetişim ve Sivil Toplum İlişkisi

Yönetişimim ortaya çıkış nedenleri incelendiğinde en belirgin söylem, temsili demokrasinin içine girmiş olduğu temsil krizinin aşılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetişim ile birlikte, liberalizmin atomik aktörleri, bu krizin çözüm noktaları olarak işaret edilmektedir. Günümüzde varlık gösteren yönetim pratiklerinin yetersiz kalması, yönetişim esasında yeni arayışlar doğurmuştur. Bu arayışların uygulamada etkili olması ile birlikte ise yönetişimin önemi giderek artmıştır (Uzel, 2006: 26).

Günümüzde sıklıkla tartışılan daha fazla katılım beklentisine cevap vermekte yetersiz kalan temsili demokrasi için; yönetişim meşruiyet ve rıza sorununu hafifletmiş olacaktır. Yönetişimin unsurları arasında yer alan ve yönetişime pratikte uygulanabilirlik kazandıran sivil toplum kuruluşları, temsili demokrasinin girdiği krize karşı çözüm olarak gösterilebilecek en önemli örgütler arasında sayılmaktadır. Bu bağlamda, hükümetlerle toplumun karşılıklı etkileşimini sağlayan sivil toplum kuruluşları, yönetişimin sağlanmasını kolaylaştıracaktır. Yaygın oranda sivil toplum kuruluşunu barındıran toplumlarda, etkin ve katılımcı vatandaşlık anlayışıyla kamu politikalarının yürütülmesi noktasında gerekli iş bölümü, uzlaşma, yerindenlik ve bütünlüğü yönetişimin temel unsurları haline getirecektir. Yönetişim sivil toplumda, vatandaşlara temel siyasal karar alıcı olma olanakları sunarak, aktif vatandaşlık bilincini ve pratiğini geliştirmiş olacaktır (Yıldırım, 2004: 235).

Yönetişimle birlikte gelişen aktif vatandaş söylemi, sivil toplum kuruluşlarıyla somutluk kazanmaktadır. Devletin keyfi davranışlarının önüne geçilebilmesi ve çoğulcu demokrasinin inşasında kilit rol oynayan sivil toplum kuruluşları, sürdürülebilir bir kalkınmaya ulaşabilmenin yolunu açmaktadır. Ekonomik, toplumsal ve çevresel standartların dengesizliği, demokrasinin gelişimini tehdit etmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir bir kalkınma yaratabilmek için sivil toplum kuruluşlarının önemi de giderek artmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ise kendi doğallığında gelişebilecek bir süreç değildir. Bu süreç siyasal, toplumsal, endüstriyel ve ekolojik parametreler ile gerçekleşebilir. Sözü edilen bu dengenin oluşabilmesi ise yönetişim ile sağlanacak yeni bir siyasi irade ile mümkündür. Bu nedenle son yıllarda artık iktidarlar ast üst ilişkisi içinde katı bir hiyerarşik anlayışla hareket etmekten kaçınmaktadırlar. İktidarlar yürüttükleri politikalarda, halkın istek ve görüşlerini kabul ettirmek için birtakım kurumlarla iktidara baskı oluşturduklarını görmektedirler

(Yıldırım, 2004: 234). Bu kurumların arasından sivil toplum kuruluşlarının gereği her geçen gün daha fazla artmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları, çağdaş demokrasilerin önemli bir gereği olan çoğulculuk ve katılımcılık temelinde kritik bir yerde durmaktadır. Çağdaş demokrasi ve yönetişim anlayışının katılımcılık ve çoğulculukta birleştiği noktadan hareketle, sivil toplum kuruluşlarının bu noktaları sağlama bağlamında vazgeçilmez bir unsur halini aldığı söylenebilir. Aynı zamanda, sivil toplum kuruluşları, ekonomik ve siyasi istikrarı sağlama ve demokrasiyi hızlandırma temelinde etkin bir rol oynamaktadır (Sarıbay'dan akt. Kaypak, 2012: 184).

Temsili demokrasilerden çoğulcu demokrasilere evirilen demokrasi sürecinde pasif vatandaştan aktif vatandaşa doğru bir yönelim oluşmaktadır. Aktif yurttaşlık bilinci ile kendi çıkarlarını korumak isteyen yurttaşlar çıkar, grupları halinde örgütlenerek siyasi konjektörde kendi alanlarını açmaya çalışmaktadırlar (Tekeli, 2004: 7).

Demokratik ülkelerde devlet ile sivil toplum arasında bir dengenin olması çoğu zaman gerekli görülmektedir. Çünkü her ikisi de birbirine karşı denge-kontrol mekanizması oluşturabilmelidir. Devletin, demokrasinin gereği olarak sivil toplumun gelişmesini sağlanması; fakat diğer yandan da sivil toplumun da devletin daha fazla demokratikleşmesine katkı sunması gerekmektedir (Aslan, 2010: 368). Sivil toplum kuruluşlarının güçlü olmadığı toplumların demokrasilerinin zayıf kaldığını, bunun tersine sivil toplum kuruluşlarının aktif olduğu toplumların demokrasinin daha etkin, katılımcı ve çoğulcu bir yapıya dönüştüğü söylenebilir. Dolayısıyla güçlü demokrasiler için oturmuş bir sivil toplum ve yönetişim algısına ihtiyaç duyulmaktadır (Aslan, 2010: 367).

Günümüzde yönetişim kavramı tartışılırken, temsili demokrasi krizine çözüm olarak, toplumsal istemlerin dile getirilebileceği bir kanal olarak sivil toplum kuruluşları gösterilmektedir. Buna ek olarak, sivil toplum kuruluşlarına böyle bir misyonun yüklenmesi, temsili demokrasinin kısıtlılıklarının aşılması ve katılımcı demokrasinin gelişmesi önünde bir imkan olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının yönetişim çerçevesinde, toplumun istek ve beklentilerinin sözcülüğünü üstlenen yapılar olduğu söylenebilir(https://www.academia.edu/2319382/Y%C3%B6neti%C5%9Fim_ve_Sivil_Toplum erişim tarihi: 16.04.2019).

Yönetişim anlayışı üzerinden, devlet ve devlet dışı alan arasında bir dengenin ve iş birliğinin olması gerekmektedir. Bu bağlamda kamu ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi çoğulcu demokrasilerin yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Devletin doğrudan yönetme aktörü olmak yerine, paydaşlara sahip olması gerek hükümetlerin gerekse

sivil toplumun bir ilişkiler ağı toplamı olması durumunu yaratır. Böylece birlikte üretme ve birlikte yönetme olanaklarına sahip olunabilecektir (http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-201409106guvenlik-11.pdf erişim tarihi: 16.04.2019).

1.3.3. Yönetişim Kavramının Türkiye'ye Yansımaları ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerindeki Etkisi

Türkiye'nin yönetişim kavramı ile 1990'lı yıllar ikinci yarısında tanıştığı söylenebilir. Kavram ülkemizde kamu yönetimine ilişkin tartışmaların içinde yoğunluk kazanmış ve geleneksel kamu yönetimi anlayışı yönetişim çerçevesinde eleştirilmiştir. Bu eleştiriler doğrultusunda geleneksel kamu yönetiminin aksaklıkları ve yeni kamu yönetimi modeli içinde yönetişim vurgusu, yeni proje ve politikalarla desteklenmiştir. Başlangıç noktası olarak 1999 yılında İMF ile imzalanan "İstikrar Programı" gösterilebilir. Bu program ile 759,6 milyon Amerikan doları tutarında Dünya Bankası'ndan "Ekonomik Reform Kredisi" alınmıştır. Böylece tarım, sosyal güvenlik, kamu mali yönetimi ve vergi politikası ve idaresi olmak üzere dört temel reform öngörülmüştür (Bayramoğlu, 2004: 126).

Neo liberal politikaların Turgut Özal Hükümeti döneminde ülkede etkin olduğu bilinmektedir; fakat yönetişimin uygulanabilir kılınması ve genel geçer politikalar yerine uzun vadeli ve daha yapısal politikaların uygulanmasının, Kemal Derviş döneminde gerçekleştiği söylenebilir. Neo liberal politikalar daha çok fiili anlamda uygulanmaya koyulurken, yönetişime ilişkin politikalar yasalarla temellendirilmiştir. Yönetişim modeli için özelleştirmelerin devlet ve toplum alanının piyasalaştırılması sadece bir araç görevindedir. Asıl amaç küresel sermayenin çıkarlarının korunmasıdır. Bunu sağlamanın yolu ise devletin piyasa çıkarları doğrultusunda yeniden inşa edilmesiyle mümkün kılınabilmektedir. 2001 yılında Kemal Derviş'in Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı olarak getirilmesi ise bu noktada Türkiye'nin küresel piyasa ekonomisine adaptasyonu ve küresel sermayenin Türkiye üzerindeki çıkarlarını gerçekleştirmesini kolaylaştırmak olduğu söylenebilir (Bayramoğlu, 2004: 126).

Bu gelişmelerin dışında Habitat Raporu ve Yerel Gündem 21 gibi çalışmalar da yönetişim ekseninde öne çıkmıştır (Kayıkçı, 2014: 108). 1996 yılında düzenlenen Habitat İstanbul toplantısı ile Yerel Gündem 21 çalışmaları başlatılmıştır. Yerel Gündem 21 programı, yönetişimi uygulamaya koyma yönünde önemli bir adım olarak kabul edilmekte ve kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında yerel karar alma sürecini oluşturabilecek bir program olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2004: 84).

Yerel Gündem 21 ile "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi" uygulamaya koyulmuştur. Bu proje UNDP, T.C. Hükümeti ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı tarafından 1997 senesinde imzalanarak bir anlaşma niteliğine kazanmıştır. Genel olarak sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak, sorunlara geçici değil uzun vadeli çözümler bulmak ve Yerel Gündem 21hedefleri doğrultusunda stratejik bir plan uygulamak amaçlanmıştır (Karaman, 1998: 349).

Bu proje ile kentlerde katılımcı süreçler oluşturmak ve eylem planı geliştirmek, halkın faaliyetlerden haberdar edilmesi ve sürecin dışında bırakılmaması, uluslararası platformlarda tanınırlık sağlamak ve bu amaca yönelik kampanyalar düzenlemek, Yerel Gündem 21'i sürdürülebilir kılmak gibi amaçlar güdülmüştür. Genel olarak yerel yönetim süreci üzerine yoğunlaşan bir proje olduğu söylenebilen Yerel Gündem 21 projesi, yerel düzeyde katılım, kent yaşamını kolaylaştırma ve bu yönde geliştirilen projelere finansman sağlama, demokratik yaşamı uygulanabilir kılma, kent sorunlarına duyarlı bir toplumsal bilinç oluşturma gibi işlevlere sahip olduğu söylenebilir (Yıldırım, 2004: 85).

Yerel Gündem 21 ile Türkiye'de yönetişimi sağlama ve uygulama hedeflenmişse de bu konuda pek çok sorun ve eleştiri ile karşılaşmıştır. Öncelikle Türkiye'de tam olarak yerleşmiş bir katılımcı demokrasi kültürünün yoksunluğu, halkın uygulamaya koyulacak projelere yönelik ilgisizliği sonucunu doğurmuştur. Türkiye'de katılımcılık sadece seçim dönemlerinde partilere oy vermek olarak algılanmaktadır ve bu bağlamda sınırlı ve sığ bir katılımcılık anlayışı hakimdir. Demokrasi kültürünün tam olarak yerleşmediği ülkelerde halkın katılımcılık kültürüne benimsemesi güçleşmektedir. Tabi bunun oluşmasında siyasi baskıların, eğitimin ve halka yönelik yapılan propagandanın da etkisi yadsınmamalıdır. Türkiye siyasi tarihine bakıldığında darbe geçmişinin kabarık olduğu, siyasi baskıların özellikle bazı dönemlerde toplumsal psikolojiyi zorlayacak derece şiddete vardığı ve sadece halkın değil yöneticilerin de demokrasi ve özgürlük kavramlarını tam olarak benimsemediği görülmektedir. Tüm bunların toplamında yönetişim ile gündeme gelen Yerel Gündem 21 ve buna benzer diğer projelerin havada kalması kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca belirtmek gerekir ki; Türkiye'de demokrasi ve yönetime dair yaşanan problemleri, yönetişim ve onun ekseninde geliştirilen projelerle çözüme kavuşturmaya çalışmak, sorunların temelinde yatan sebepleri görmezden gelmek olarak düşünülebilir. Çözüm arayışları sorunların temelinde yatan sebeplere yönelik yapılmadığı sürece, sürdürülebilir ve radikal çözümler bulmak zorlaşabilmekte ve bu tarz projeler yetersiz kalmaktadır.

Kamu yönetiminde yönetişimi sağlıklı biçimde uygulayabilmek için örgütlü bir toplumun varlığından sıklıkla söz edilmektedir. Örgütlü bir toplumu mümkün kılabilmenin

yollarından biri de sivil toplum kuruluşları ile ön görülmektedir. Yönetişimin sıklıkla başvurduğu argümanlardan olan katılım ve denetlemenin, sivil toplum kuruluşlarının toplum içindeki örgütlenmeleriyle sağlanabileceği savunulmaktadır. Aktif yurttaşlık bilincinin yaratılması ile katılım ve denetlemenin sağlanacağı ve böylece daha şeffaf bir yönetim sürecinin oluşacağı dile getirilmektedir (Sobacı, 2007: 231).

Türkiye'de 1980'li yıllarda dünya siyasetine paralel olarak, etnik haklar, insan hakları, dini haklar, çevre hakları, turizm hakları, sağlık hakkı, kadın hakları gibi konular sosyal platformlarda tartışılmaya başlamıştır. Ancak bu konular devlet katında değil, daha çok toplumsal gruplar tarafından gündeme getirilmiştir. Toplumsal gruplar tarafından yukarıda saydığımız haklar etrafında oluşturulan platformlar, devletten hak talep etmiş ve istek ve ihtiyaçlarını dile getirmişlerdir. Böylece 1980'li yıllarda sivil toplum, Türkiye'de oluşmaya başlamıştır (Çaha, 1999: 89).

1990'lı yıllarda 1980 Askeri Darbesi'nin etkilerinin azalmasıyla kısmi olarak daha özgürlükçü bir hava oluşmaya başlamıştır. 1995 yılında siyasi partiler, dernekler, vakıflar, sendikalar gibi sivil toplum kuruluşları arasında organik bağları yasaklayan yasaların anayasadan kaldırılması ile sivil toplumun gelişmesinin önü açılmıştır (Özbudun, 1999: 114).Bunun yanı sıra 1980 sonrası Turgut Özal Hükümeti'nin liberal bir çizgide ilerlemesi yönetişim kavramının da ülkede tartışılmasını hızlandırmıştır. Yönetişim kavramının Türkiye'de de tartışılmaya başlamasıyla, sivil toplum hareketleri ve algısında da değişimler yaşanmıştır. Özellikle 2000'li yıllara gelindiğinde Avrupa Birliği Uyum yasaları çerçevesinde bireysel hak ve özgürlükler kapsamında birçok yasa yürürlüğe koyulmuştur. Bu doğrultuda 5227 sayılı Kamu Yönetimi Temel Kanunu'nda yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına ilişkin düzenlemeler yapılmış ve yönetime ilişkin konularda sivil toplum kuruluşlarının fikirlerine yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Avcı, 2007: 10).

Ülkemizde sivil topluma ilişkin bu tarz adımlar atılıp ve düzenlemeler yapılsa da sivil toplum kavramı Türkiye'de kendi içinde pek çok tartışmayı barındırmaktadır. Ülke tarihine bakıldığında devlet ve toplum ilişkisinin sancılı evreler geçirdiği söylenebilmektedir. Cumhuriyet tarihi ve ondan önceki dönemlerde toplum ve devlet ilişkisi "aşkın devlet ve kutsal devlet" ayrımına tam olarak karar verilemediği bir süreç olarak değerlendirilebilir. Özellikle cumhuriyet sonrası Türkiye'si için devrimlerle birlikte aşkın devlet anlayışının hukuksal temellerinin oluşturulmaya çalışıldığı; fakat bunun pratikte yeteri kadar karşılık bulamadığı söylenebilir. Örgütlü bir toplumun oluşabilmesi için öncelikle özgür bir ortamın yaratılması gerekmektedir. Devlet tarafından oluşturulan siyasi ve ekonomik hegemonyanın kurduğu baskı, bireylerin toplum içinde özgürlük alanları üzerinde tahakküm oluşturmaktadır.

Bu tahakküm ise birey, toplum ve devlet ilişkilerini olumsuz anlamda etkilemektedir. Bu baskı ortamı uzun vadede toplum içindeki bireyler arasında güvensizlik, baskının oluşturduğu korkudan kaynaklı olarak siyaset ile yönetime karşı ilgisizlik ve dayanışmanın zayıflaması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Dolayısıyla tüm bunlar Türkiye'de sivil toplumun oluşmasını geciktirmekte ve var olan sivil toplum örgütlerini de zayıflatmaktadır.

Türkiye'deki sivil toplum örgütlenmeleriyle ilgili istatistiklere bakıldığında, özellikle darbe dönemlerinde ciddi oranlarda gerilemeler yaşandığı görülmektedir. 12 Mart Muhtırası 1971 tarihinden bir yıl sonra Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idam edildiği sıkıyönetim döneminde 45 bine yakın olan dernek sayısı 18 bine kadar düşmüştür. Daha sonrasında 1980 yılında darbeden önce 38 bin 254 olarak tespit edilen dernek sayısı, darbeden sonra 18 bine kadar azalmıştır. Yakın tarihte ise özellikle Gezi Eylemleri'nden sonra yılda dernek üye sayıları yaklaşık olarak 1,5 milyon artmıştır; fakat bu artış 2015 yılında Suruç ve Ankara'da yaşananlar ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birçok kentinde meydana gelen çatışmalar sebebiyle tekrar düşmüştür. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan Darbe Girişimi ve ardından 20 Temmuz 2016 tarihinde ilan edilen olağanüstü hal ile ise bu oran giderek azalmıştır. Olağanüstü hal döneminde 1748 tane dernek ve vakıf kapatılmıştır (https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/verilerle-sivil-toplum-ve-dernekler-turkiye-demokratiklesmeye-ne-kadar-gonullu/ erişim tarihi: 10.07.2019).

Türkiye'de bireysel, özerk ve gönüllü siyasal ve toplumsal girişimlere çoğu zaman kuşkuyla bakılmış ve devlet tarafından yeteri kadar desteklenmemiştir. Toplumsal kontrolün sağlanmasına verilen öncelik itibariyle ülke içinde oluşturulan pek çok sivil toplum kuruluşu da devlet eliyle kurulmuştur (Aslan, 2010: 274). Sivil toplumun temel tartışmalarından biri olan devlet-sivil toplum ayrımı veya birliği ülkemizde de sıklıkla dile getirilmektedir. Devlet eliyle oluşturulan sivil toplum kuruluşlarının tartışılıyor olması da bu ikiliğin aşılamadığını göstermektedir. Sivil toplumun kavramsal tanımı yapılırken birçok eleştirel kuramcının sıklıkla vurguladığı devlet-sivil toplum ayrımı bu noktada önem kazanmaktadır. Devlet otoritesini baskılamak ve denetlemek için oluşturulan ve liberal kuramcılara göre ise yönetişimin sağlanması için gerekli olan bu kavramın, devlet otoritesi altında ve yine devlet tarafından oluşturulması aslında bir sivil toplumun olmadığı çıkarımını yaratabilir.

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının devletle dört farklı biçimde ilişkiye girdiği söylenebilir. İlk olarak devletle doğrudan ilişkilenebilir ve rant elde etmek isteyebilir, ikinci olarak devletle ilişki içinde olduğu gibi ondan bağımsız da hareket edebilir, üçüncü olarak devletle hiçbir ilişkiye girmeyip mücadele edebilir ve son olarak da devleti görmezden gelerek varlıklarını sürdürebilirler. Türkiye'de bu dört türden ilişki kuran sivil toplum

kuruluşları da bulunmaktadır (Tosun'dan akt. Aslan, 2010: 278). Ancak bu durum bazı sivil toplum kuruluşlarının tanım olarak sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmemesi yönünde tartışmalı bir konudur. Devletle doğrudan ilişki içindeki ve hatta devlet tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarının hem kavramın tanımına hem de mantığına aykırı bulup eleştirenler vardır.

Sivil toplum kuruluşlarının devletle kurdukları ilişkiler demokrasi ve özgürlükler bağlamında önemlidir. Devletin iktidar alanı dışında örgütlenmek ve karşı hegemonya oluşturmak ile devlet eksenli örgütlenmek, ülkedeki demokrasi algısına dair ipuçları verebilmektedir. Demokrasi kültürüne sahip halkların ve yöneticilerin, sivil toplumu sağlama noktasında daha uyumlu ve başarılı oldukları söylenebilir. Aksi taktirde sivil toplum, devlet güdümlü veya devlet baskısı altında oluşan zayıf örgütler olarak inşa edilebilmektedir. Güçlü bir sivil toplum örgütünün oluşması; kişilerin kendi haklarına karşı bilinçli olması ve özgür bir siyasi iklimde yaşamalarıyla ilişkilidir. Devlet hegemonyasının yoğun baskısı atında olan, keskin sınırlılıklarla çevrelenen, ekonomik refahın düşük olduğu toplumlarda, bireyler özgür ve örgütlü davranmakta zayıf kalabilmektedirler. Bu da demokrasi ve sivil toplumun gelişmesi önünde engel teşkil edebilmektedir. Dünya genelinde ve Türkiye özelinde demokrasinin gelişmesi, temsil krizinin aşılması, ekonomik refahın yükseltilebilmesi, sivil toplum algısının yerleşebilmesi ve gerçek anlamda kurumların ve toplumun yönetişimi sağlaması, sürdürülebilir ve samimi olmayan çözümlerle değil, sorunların temel kaynağına yönelik çözüm adımlarıyla ve özgür bir toplumsal yaşamın yaratılabilmesiyle mümkün olabilmektedir.

1.4. Örgüt Kavramı

Sözlük anlamı itibariyle, ortak bir amaç etrafında bir araya gelmiş kişi veya kurumların birliğini ifade etmektedir. Fakat örgütün farklı açılardan birçok tanımı bulunmaktadır. Bunlardan bir kaçını kısaca şöyle sıralayabiliriz:

- İnsanların önceden belirledikleri amaç ve zamanda toplanmalarına örgüt denebilir.
- İnsanların koordineli, planlı ve iş bölümü temelinde amaçlarını gerçekleştirmek için bir araya gelmelerine yine örgüt diyebiliriz.
- Örgüt her zaman düzenli olarak bir araya gelen insanların değil, bazen de düzensiz olarak bir araya gelmiş insanları ortak amaçlar güderek bu amaçları gerçekleştirmelerine de denilebilir.

- Bazı durumlarda örgütler, ortak amaçlar için koordineli, planlı ve iş bölümü ekseninde bir arada bulunan insanlar tarafından kendi doğallığında oluşan bir yapı da olabilmektedir (Öztekin, 2012: 68).

Örgütün tanımını daha fazla netleştirmek için örgütün oluşmasını sağlayan nesnel ve öznel koşullardan da söz etmek gerekmektedir. Öznel koşullar daha çok örgütün iç dinamikleri ve oluş sürecini kapsamaktadır. Şöyle ki; ortak amaç, amaca katkıda bulunma isteği, işbirliği isteği, iletişim kurabilme gibi temalar örgütün özne koşullarını oluşturmaktadır. Nesnel koşullar ise örgütü besleyen ve örgütün oluşumunu sağlayan dışsal faktörlerdir. Bu faktörler örgüt için gerekli olan insan gücü, finansman, malzeme, araç-gereç ve yönetimdir. Tüm bu koşulların sağlanması, örgütün sürekliliğini sağlayan devam isteği, yeterlilik, etkililik, çevre-topluma uyum koşullarıyla desteklenmektedir (Akdur, 2003: 2-4).

1.4.1. Örgüt Türleri

1.4.1.1. Biçimsel Örgütler

Biçimsel örgütlerin genel özellikleri arasında en ön plana çıkan başlıca özellikler şunlardır: en başta bu tip örgütler; homojen bir yapıya sahiptir ve ortak özellikleri çoktur. Bir diğer özelliği, önceden belirlenmiş belli bir kurallar dizisine göre oluşurlar ve bu kurallar temelinde hareket ederler. Bu bağlamda belli bir hiyerarşik yapılarının ve işleyiş biçimlerinin olduğu söylenebilir. Aynı zamanda biçimsel örgütler süreklilik gösterirler, kesik veya kopuk bir işleyiş süreçleri yoktur ve devamlılıkları vardır, dönemsel değillerdir. Örgütün dağılması durumunda da bu süreç yine belli kurallara bağlı kalarak yapılmaktadır. Daha disiplinel ve profesyonel oluşumlardır ve beşeri ilişkiler bakımından zayıftır. Profesyonellikleri gereği, üye sayıları ve işleyişleri denetime tabiidir (Öztekin, 2012: 89-90).

Genel hatlarıyla biçimsel örgütleri iki ana başlığa ayırabiliriz.

1.4.1.1.1. Formel Örgütler ve İnformel Örgütler

Biçimsel örgütleri formel ve informel örgütler olmak üzere iki gruba ayırabilmemiz mümkündür. Her ikisi arasında belirgin farklılıklar vardır. Formel örgütlerde; örgütün hedefleri önceden netleşmiştir, ofisler ve bu ofisler içindeki pozisyonlar belirgindir ve görev-yetki-sorumluluklar ve örgütün iç kontrolü yasalara dayandırılmıştır, örgüt içi iletişim resmi biçimde yürütülmektedir, dikey yönlü hiyerarşi hakimdir, üyelikler belirgin ve resmidir, örgütün sürekliliği vardır, amaç ve hedefler planlanmış ve aşamalandırılmıştır, grup liderliği açık ve kesindir (Eren, 2018: 2).

İnformel örgütler ise formel örgütlerin aksine bireylerin daha etkin olduğu ve kendi doğallığında oluşmuş örgüt tipleridir. Yapısal birimleri, ofisler şeklinde değil bireysel roller

üzerinden oluşmuştur. Örgüt içi iletişim, sosyal ilişkiler ve yakınlık üzerinden yürütülmektedir. Güç ve yetkinin dağılımı bireylerin örgütün ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesine göre belirlenmektedir, örgüt içi kontrol kurallardan ziyade normlara dayandırılmıştır, amaçlar ve hedefler doğrultusunda değişim-gelişim planlanmamış ve zaman içinde artarak ilerlemektedir, grup liderliği net değildir, örtüktür (Eren, 2018: 2).

1.4.1.2. Amaçlarına Göre Örgütler

Bu örgütler birincil örgütler, ikincil örgütler ve üçüncül örgütler şeklinde üç guruba ayrılmaktadır

1.4.1.2.1. Birincil Örgütler

Birincil örgütler daha çok kamu kurum ve kuruluşlarını kapsamaktadır. Faaliyet amaçları kar ya da kazanç elde etmek değildir. Öncelik amaçları kamu yararı ve kamu hizmeti sunmaktır. Tekel niteliğinde hizmet verirler. Bu örgütler bir kamu kuruluşuna, bakanlığa veya bir devlet kamu tüzel kişiliğine bağlıdırlar (Öztekin, 2012: 87). Ulusal savunma, iç güvenlik, hukuk gibi alanlarda faaliyet göstermektedirler ve daha çok devlete dair işler ve sorumluluklar alan örgütlerdir (Akdur, 2003: 5).

1.4.1.2.2. İkincil Örgütler

İkincil örgütler kar ve kazanç elde etme amacıyla kurulmuş örgütlerdir. Elde ettiği kar ve kazancı herhangi bir devlet kurumu veya devlet tüzel kişiliğiyle paylaşmaz, ortakları veya hissedarlarıyla paylaşır. Birincil örgütlerin aksine özel hukuk tüzel kişiliklerine bağlıdır. Büyümeye ve rekabete yönelik hedefleri vardır. Holdingler, anonim şirketler ve limitet şirketleri ikincil örgütlerin örnekleri arasındadır. Bunun yanı sıra avukatlık şirketleri, özel hastaneler gibi örgütler kamu hizmeti sunsalar da temel amaçları kar elde etmek olduğu için, bu örgütler de ikincil örgütler gurubunda yer almaktadır (Öztekin, 2012: 92).

1.4.1.2.3. Üçüncül Örgütler

Üçüncül örgütler sosyal bilimciler tarafından sivil toplum örgütleri veya baskı ve çıkar gurupları şeklinde de isimlendirilebilmektedir. Tanımlamada ortak bir tutum vardır. Üçüncül örgütler, herhangi bir devlet kurumuna veya devlet tüzel kişiliğine bağlı olmayan aynı zamanda da kar ve kazanç elde etme amacı gütmeyen örgütlerdir (Öztekin, 2012: 95).

Üçüncül örgütler veya diğer bir ifadeyle sivil toplum kuruluşları gönüllülük esasına göre herhangi bir baskı ve zorlama olmadan oluşan görece bağımsızlardır. Bu bağlamda devlet aygıtı dışında sivil bir alanda ve yine devlet aygıtına karşı oluşan baskı guruplarıdır

denilebilir (Sülüş, 2009: 78). Üçüncül örgütler toplumsal sorunlara ağırlık vermekte ve bu sorunların çözümüne eğilmektedirler. Aynı zamanda devlet yönetiminin etkin, verimli ve şeffaf işlemesine sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu yolla toplum içinde var olan farklı ekonomik sınıftan, cinsel kimlikten, farklı inançlardan olan bireylerin, aktif vatandaşlık bilincinin oluşmasına önemli derecede katkı sunmaktadırlar. Bu bağlamda devlet-birey ilişkisini katılımcılık üzerinden güçlendirmekte oldukları söylenebilir (Erol'dan akt. Sülüş, 2009: 79).

İKİNCİ BÖLÜM
ALEVİLİK/ALEVİLER VE SİVİL TOPLUM

2.1. Alevilik Kavramı

Sözlük anlamı itibariyle "Hz. Ali'ye bağlı olan kimse" olarak Kızılbaş anlamında da kullanılan "Alevilik" kavramı (Develioğlu, 1996: 28), sözlük anlamının dışında: Arapça'da "Ali'ye mensup, Ali'ye ait" anlamlarına gelmektedir. İslâm tarihi ve tasavvuf edebiyatında ise "Hz. Ali'yi sevmek, onu saymak ve her hususta ona bağlı olmak" anlamlarında kullanılmıştır. Buna göre, "Hz. Ali'yi seven, onu sayan ve ona bağlı olan herkese Alevi" denir (Fığlalı, 1990: 7; Eröz, 2014: 41). Alevilik bir başka ifadeyle "Hz. Ali'yi halife ve imam kabul eden, onun soyundan gelen ya da izinden giden tüm bâtını mezhep ve tarikatları kapsayan, kendilerine özgü kural ve törenleri bulunan dinsel-siyasal inanç sisteminin" adıdır (Korkmaz, 1994: 28) şeklindedir.

Hz. Ali'ye muhabbet eden, Ali taraftarları, Ali'ye mensup, Hz. Ali'yi Hz. Peygamberden sonra imamet ve fazilet bakımından önder ve üstün kabul edenlere "Alevi", bu düşünceye de genel bir ifade olarak "Alevilik" denilmektedir. Bu tanımlama İslâm tarihindeki şu kırılma döneminde ve daha net bir şekilde gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. "Müslüman siyasi tarihinde Alevi terimi ilk defa hilafetle ilgili anlaşmazlıklar sırasında kullanılmıştır. Hz. Peygamberin vefatının ardından ortaya çıkan ve Hz. Osman'ın öldürülmesinden sonra şiddetlenen siyasi iktidar mücadelesinde Hz. Ali tarafını tutanlara 'Aleviyye' veya 'Şiatu Ali', bunların karşısında olan gruplara da 'Osmanniye' yani 'Osman Taraftarları' denmiştir. Şia, Hz. Peygamberin vefatından sonra devlet yönetiminin Hz. Ali'ye ve onun soyundan gelenlere ait olduğu düşüncesini benimseyen çeşitli grupların 'ortak adıdır'. Alevi terimi de Hz. Ali'ye bağlılık noktasında birleşen çeşitli dinî ve siyasi gruplar için kullanılmaktadır. Ayrıca Alevilik, 'Hz. Ali'nin soyundan gelenler' anlamında da kullanılmıştır" (Akbulut, 2017: 11-12). Alevilik bu anlamda hem bir soya (Hz. Ali'nin soyuna) bağlılığı hem de mezhepsel ayrılıkların yeşerdiği bir dönemde ve hilafet ile ilgili gelişmelerde Hz. Ali'ye taraftar olunması anlamında da 'siyasi bir tercih' tanımlaması olarak değerlendirilebilir.

"Alevilik, Kızılbaşlık ve Bektaşilik (bir tarikattır) kendi içinde bazı farklar olmasına rağmen Hz. Ali ve Evlad-ı Resul'e, yani On İki İmamlar diye adlandırılan Ehl-i Beyt'e bağlıdır. Kur'an bildirisindeki haramı haram, helali helal kabul eden bu inanç topluluğu, altıncı imam, İmam Cafer-i Sâdık Hazretlerinin sistemleştirdiği iman esaslarına bağlı olduklarından, kendilerini ehl-i sünnet içerisinde kabul etmektedirler. Çünkü imameye Hz.

Peygamberin ümmetine kutsal emanet olarak bıraktığı Kur'an-ı Kerim'e ve Ehl-i Beyt'e inanır. Ayrıca İslamiyet'i son din ve onun peygamberini peygamberlerin en faziletlisi ve sonuncusu olarak kabul eder" (Altınok, 2012: 8-9). Bu tanımlama da Aleviliğin Hz. Peygamberin sünnetiyle (davranışlarıyla) olan yakın ilişkiyi ortaya koyması bakımından ve dolaysıyla da Aleviliğin edep ve erkânlarının bu sünnetin (davranışların) birer yansıması olarak da görülebileceği hakikatini taşımaktadır.

Akademisyen Mehmet Dönmez ise bu kavramın sonraki dönemlerde algılanışına ilişkin olarak şu tespitlerde bulunmaktadır: "Tarihi süreç içerisinde İslâm dünyasında itikâdî ve ameli mezheplerin teşekkülünden sonra, Alevi sözü de farklı İslâm coğrafyalarında farklı anlamlar kazanmıştır. Bu anlamları ile "seyit" anlamı dışında kullanılabilen kavram; Pakistan'da İsmailî, İran'da Câferî, Mısır ve Yemen'de Zeydî, Suriye'de Nusâyrî, Lübnan'da da Dürzî mezheplerine işaret etmektedir" (Dönmez, 2016: 20). Bu tespitler aynı zamanda Aleviliğin coğrafyalardaki tanımlamalarının idrak edilme tarzlarının bilinmesi açısından da son derece önemli tespitlerdir.

Alevilik kavramının sınırlarına ve anlamlarının idrak ediş tarzlarına göre geniş bir bilgi veren araştırmacılar Ahmet Turan ve Cenksu Üçer ise "Alevilik" kavramına dair şu tespitleri sunmaktadırlar: "Kelime olarak, 'Ali'ye mensup', 'Ali'ye ait' ve 'Ali soyundan gelen' anlamlarına gelen Alevi kelimesi ıstılah ve yaygın olarak üç sahada kullanılmıştır: 1. Siyasi, 2. İtikadı, 3. Tasavvufî. Siyasi alanda Alevi: Bu terim, hilafetle ilgili anlaşmazlıklar sırasında kullanılmaya başlanmış, Hz. Peygamber'in ölümünden sonra başlayan ve halife Hz. Osman'ın öldürülmesinden sonra şiddetlenen hilafet tartışmalarında Hz. Ali tarafını tutanlara el-Aleviyye veya Şiatü Ali denilmiştir. Bu anlamıyla Alevi terimi Hz. Ali taraftarlarından oluşan siyasi bir topluluğu ifade etmektedir. Bununla birlikte, Abbasîler döneminde İslâm dünyasının çeşitli yerlerinde ortaya çıkan ve kimi mahallî idareler kimi de müstakil devletler kuran birtakım sülaleler de kendilerinin Hz. Ali soyuna mensup olduklarını göstermek için Alevi nisbesini kullanmışlardır. İtikadı alanda Alevi: Asıl anlamını yaygın olarak itikat alanında kazanan Alevi terimi, Hz. Ali hakkında beslenen inançlarla ilgili olarak kullanılmıştır. Onu en üstün sahabe olarak görenlerin yanı sıra, kendisine peygamberlik konusunda paye verenlerden ulûhiyet atfedenlere varıncaya kadar, çok geniş bir yelpazede ifade edilebilecek çeşitli inançları taşıyanlar bu terimin kapsamında değerlendirilmişlerdir. Bu anlamda genellikle Şiiler ve Şia içinde yer aldıkları kabul edilen bazı mezhepler Alevi nisbesini alırlar. Nitekim Zeydiyye, İsnâ Aşeriyye gibi mutedil Şiilerin yanında Beyâniyye, İsmâiliyye ve Bâtıniyye gibi Gulât (aşırı) olarak nitelenen gruplar da Alevi diye bilinirler. Tasavvufi alanda Alevi: Silsilelerini Hz. Ali'ye dayandıran tarikatlar genel olarak Alevi

olarak nitelendirilirler. Bu genel isimlendirme haricinde Alevi nisbesi taşıyan kişilere başlılıkları sebebiyle Aleviyye olarak isimlendirilen tarikatlar mevcuttur. Cehrî zikri tercih eden tarikatlardan bir kısmı Alevi olarak görülürken, Hz. Ali de cehri zikri benimseyenlerin piri olarak kabul edilmiştir" (Turan ve Üçer, 2005: 39-40).

Bu tanımlamaların yanı sıra tarihçi Ahmet Yaşar Ocak ise Alevilik tanımının dört farklı cepheden farklı anlamlar yüklenerek yapıldığını aktarmıştır. Bu dört anlamı da şöyle ifade etmiştir:

1. Soy bilimsel anlam, 2. Siyasi Anlam, 3. İnançsal (Teolojik) Anlam, 4. Tasavvufi Anlamdır. Soy bilimsel anlama göre; Hz. Ali'nin, Hz. Muhammed'in kızı Fatıma'dan olma Hasan ve Hüseyin ile diğer hanımlarından olma Muhammed b. El Hanefi'ye, Ömer ve Abbas isimli çocukları üzerinden devam eden soyuna mensupları nitelemektedir. Hz. Hasan'ın soyundan gelenler "Şerif", Hz. Hüseyin soyundan gelenler "Seyit" olarak ifade edilmişlerdir. Bu anlamda kullanılan bir diğer kelime de "Emir" olmuştur. Siyasi anlamını ise, 9. yüzyıldan itibaren Abbasi İmparatorluğunun desantiralizasyon döneminde İmparatorluğun doğu ve batı bölgesinde bağımsızlıkların ilan edip küçük devletçikler kurmaya başlayan sülalelerin kendilerine meşruiyet kazandırmak için Alevi sülaleler olarak kendilerini ilan etmeleridir. Bunları Mısır'da kurulan Fâtimiler, Fas'ta kurulan İdrisîler, Sa'diler ve Filâliler, Yemen'de Zeydiler gibi örneklerle açıklar. İnançsal bağlamda Alevi kelimesinin asıl anlamını Şiiliğin muhtelif mezhepleri ile kazandığını belirtir. 7. yüzyıldaki hilafet mücadelesi sonrası inançlarının temeline Hz. Ali'yi oturtan ve İslam dünyasının Sünni ve Şii olmak üzere iki büyük teolojiye ayrılmasına neden olan topluluklardır. Bunlar Hz. Hüseyin'in soyundan gelen On İki İmam'ın etrafında oluşan İmamiyye, İsna Aşeriyye (On İki İmamcı) veya Caferiyye isimleriyle anılan ve 6.İmam İmam Cafer-i Sadık'ın iki oğlundan Musa Kâzım'dan süren büyük kol ve İsmail'den İsmailiyye'dir. Bir üçüncüsü ise Sünniliğe daha yakın olan Yemen'deki Zeydiyye'dir. Alevi kelimesinin tasavvuf tarihinde silsileleri Hz. Ali'ye dayanan tarikatları adlandırmada kullanılır. Silsilesi Hz. Ebubekir'e dayanan Nakşibendilik dışında bütün tarikatlar silsilelerini Hz. Ali'ye dayandırırlar. Bu tarikatlara Alevi tarikatlar denir (Ocak, 2009: 21-22).

Aynı zamanda önemli bir detay olarak belirtilmek gerekirse; Karahanlı yazar Yusuf Has Hacip'in *Kutadgu Bilig* kitabında "Alevilerle" ilgili bu topluluğa sevgi ve saygı duyulması gerektiği ve onların Hz. Ali soyu ve Hz. Ali'ye bağlı olan kimseler olduğunu dile getirilmiştir. "Alevilerin'de Birlikte Katılmasını Öğretir" başlıklı bölümde şu dizeler yer alır:

Bunları (Alevileri) kuvvetle sev,
Sevgin gönülden gelsin!

Dur bak, gör ve her şey için iyilik et!
Bunlar Ehl-i Beyt'tendir.
Ve Peygamber ile gardaş;
Sevgili Peygamber hakkı için
(Alevileri) sev arkadaş!
(Öz, 2008: 175).

Şeklinde tanımlama yaparak bütün yönleriyle Aleviliğe dair yorumları içeren bir tanımlama sarmalı yapmıştır. Genel kabul olarak Alevilikle ilgili kesin ve keskin bir tanımın yapılması zordur. Gerek tarihsel doğuş ve gelişim sürecinin uzun bir zaman dilimini kapsaması, gerek coğrafya olarak geniş bir yelpazenin içinde olması ve gerekse de yazılı kaynaklardan ziyade daha çok sözlü (şifahi) kaynaklar ve toplumsal bellek üzerinden ilerlemesi, Aleviliğe dair net bir tanımlamanın yapılmasını az da olsa zorlaştırmaktadır. Bu nedenlerledir ki bizlerde farklı araştırmacıların Aleviliğe ilişkin tanımlamaları peş peşe vererek, tanıma ilişkin ortak bir fikrin oluşmasını amaç edindik.

2.2. Aleviler ve Sivil Toplum Örgütlenmeleri

Çalışmanın bu bölümünde Alevilerin geleneksel toplum yapısı ve örgütlenme biçimleri ile göç ve şehirleşmeyle birlikte örgüt ve toplum yapısındaki değişim-dönüşüm ele alınacaktır. Alevilikteki geleneksel kurumların göç ve şehirleşmeyle birlikte yaşadığı çözülme, birçok (manevi) kurumun yeterli düzeyde yaşatılamaması sorununa yol açmıştır. Şehir yaşamında ise geleneksel kurumların (ocakların) yerini çoğu kez modern kurumlar olarak adlandırılan (dernek-vakıf vb. gibi) yapılar almıştır. Bu çalışmada Alevilerin geleneksel kurumları ve modern kurumları detaylı biçimde ele alınacaktır.

2.2.1. Alevi Toplumunun Geleneksel Yapısı ve Manevi veya Toplumsal Örgütlenme Biçimleri

Alevi teolojisinin en belirgin karakteristiği bütün inanç sisteminin soy vurgusu üzerine kurulu olmasıdır. "Bu teolojinin geleneksel Aleviliğin dinî-toplumsal düzenine yansıması ocakzade - talip şeklinde tezahür eder. Ocakzade olanlar Alevi yolunun sürülebilmesi için gerekli olan içsel 'bilgi'ye sahip olan kişilerdir. Soy ağacı, aynı zamanda kutsal bilginin aktarım kanalları olarak işlev görür. Ancak belirtmek gerekir ki bu soy ağacı mensubu olan kişi kutsal bilgiyi kendisi inşa etmez, onu atasından alır ve hayatı boyunca taşır" (Yıldırım, 2018, 159). Bu bir bakıma Yıldırım'ın söz konusu eserinde de çok sık kullandığı "kolektif belleğin" bireye bıraktığı mirası üstlenmektir.

2.2.1.1. Alevilikte Dedelik Kurumu

Aleviliğin hem yazılı hem de sözlü kaynaklarına göre, bir kişinin dede (pir) olabilmesi için "Hz. Peygamber'in soyundan gelmesi (yani seyit olması) şarttır. Dolayısıyla 'seyit' olmak, kâmil anlamda, kendisinde bazı özelliklerin/niteliklerin bulunmasını gerektirir. Buna göre dede; Hz. Muhammed soyuna eren bir kâmil insandır. Dört kapıyı bilir; ilim ve irfanıyla etkin, davranışlarıyla saygındır. Kur'ân'ın buyruklarını, dört kapının dördünün de gereklerini yerine getirir. Nasıl ki, Şiilikte İmam, hakikatin bilgisini kendisine ait görürse, aynı şekilde Alevilikte de dede, hakikatin bilgisini kendisine ait görür. İmâm Câfer-î Sâdık'tan aktarıldığına göre: 'Pir olanın kâmil olması, talibin durumunu iyi anlaması, dört kapı, kırk makam, üç sünnet ve yedi farzı bilmesi gerekir' denilmektedir" (Çelik, 2019: 123-124). Bahsedilen tüm bu özellikler dedeliğin Alevilik inancı içindeki sarsılmaz konumunun anlaşılması açısından da büyük bir önem arz etmektedir.

"Dede", Alevi toplumlarında hem inanç önderi hem toplumsal önder hem de bilge bir kişiliğe sahip olarak kabul edilen kişidir. "Dedelik" ise Alevi inanç ve öğretisinin esaslarına göre kedine özgü içyapısı ve hiyerarşisi olan bir kurumdur. Her Alevi bireyin (talibin) bağlı olduğu bir ocağı ve dedesi vardır. Ocaklara-dedelere bağlı olan bu bireylere ise "talip" denilmektedir. Her dedenin de bağlı olduğu başka bir dede (mürşit) vardır. Bu hiyerarşik piramit Alevi toplum yapısının temel özelliklerindendir. İnanç bağlamında talibin davranışlarından dedeler sorumludur. Dedeler, taliplerini Alevi inanç ve öğretisi doğrultusunda eğitmek ve yol göstermekle sorumludur. Aynı zamanda talibin sorunlarıyla ilgilenmek, onlara çözüm öneriler sunmak ve talipleri arasında yaşanan problemlere çözüm bulmak gibi toplumsal (rehberlik) görevleri de vardır.

Alevi ocaklarının çekirdek yapısında dede/ana-talip ilişkisi olduğu görülmektedir. Cinsiyet olarak erkek bireylere dede, kadın bireylere ana denilmektedir. Dedeler/analar, toplumsal önderlik vasıflarını üstlenme, Alevilikle ilgili bilgiye sahip olma ve inançla ilgili bazı kutsal sıfatlara sahip olma, Alevi inanç sistemine bağlı olarak oluşmuş ritüelleri yürütme gibi özellikler taşımaktadır (Akın, 2014: 15). Bu dedelerin haricinde bir de "dikme dedeler" vardır. "Bunlar, pir ve rehberin bağlı oldukları ocaklarda uzun müddet hizmet ettikten (orada yetiştikten) sonra dedeleri tarafından artık bilgisi ve görgüleri yeterli görülerek kendilerine 'dikmelik' payesi verilen kimselerdir. 'Dikme dedelik' için Evlâd-ı Resul olma şartı aranmaz" (Çelik, 2019: 124). Ocakzadeler dışındaki kişiler arasında ve gönüllülük esasıyla bu kişiler belirlenir. Şöyle ki Dedeler, "Talipleriyle eğer coğrafi mesafelerden veya herhangi bir engelden kaynaklı görüşemiyor ise o bölgeye 'dikme' adı verilen vekiller atayabilirler. Dikmeler de ocakzade dedelerle aynı sorumluluk ve görevlerle yükümlüdürler"

(Dedekargınoğlu, 2010: 193). Bu da gelenek içerisinde soydan ziyade hizmet esaslı yürütülen "Dikme Dede'lik" kurumunun toplumsal kabul ve uygulayışla ortaya çıktığının göstergesi olarak kabul gören bir anlayıştır.

Dedeler bir ocağa bağlı ailelerdir. Ocak ailelerine sahip olma birtakım ayrıcalıkları ve özellikleri de beraberinde taşımaktadır. Alevi topluluklarında bireyler ocaklara bağlı olup örgütsel bir yapı içinde yaşamaktadırlar. Bu örgütsel yapılarda, kutsal temellere dayanan ocak disiplini esastır. Hem toplumsal yapıyı korumak ve devamlılığını, birlikteliğini ve Alevilik bilgisinin aktarımını sağlamak hem de dedelerin ulu kişiler olarak kabul görmesinden kaynaklı, disiplin ve saygı ocaklarda önemli bir yer tutmaktadır. Dedelere ululuk sıfatının atfedilmesi, bu kişilerin soylarının İslam Peygamberi'ne ve Ehl-i Beyt'e dayandığı inancıdır. Aynı zamanda dedelerin Alevilik öğretisine dair dolu bilgilere sahip olması ve rehber olarak kabul görülmesi, bu kişilerin Alevi toplulukları tarafından saygı değer kabul edilmelerinin nedenidir.

Dedelik kurumunun kendine has bir manevi yapısı vardır. Bu yapı gereği her dede aynı zamanda bir başka dedenin talibidir. Dedelerin taliplerine yol gösterme, yanlışa düştüklerinde uyarma ve doğruyu gösterme gibi toplumsal misyonları varsa; aynı şekilde dedelerin de bağlı olduğu dedeyle (ocakla) bu yapıda bir ilişkisi vardır. Böylece toplumsal ve kurum içi denetim mekanizması oluşturulmuş oluyor. Bu mekanizma iç içe geçmiş halkalar misali birbiriyle örüntülü ve sorumlu şekilde birbirini takip ederek bir bağlantı oluşturmaktadır. Özetle dede talibi, mürşit dedeyi denetlemektedir. Bu anlayış geleneğin içerisinde "El ele, el Hak'a" şeklinde tanımlanmıştır.

Dedebaba Doç. Dr. Bedri Noyan ise Bektaşilikteki "baba" ve Alevilikteki "dede" sıfatlarının arasındaki farkları şu şekilde açıklamaktadır: "Bektaşilik ile Alevilikte dede ve ocak yapılanması birbirinden farklıdır. Bektaşilikte 'dede' yerine daha çok 'baba' vardır ve Alevilikteki dedenin görevlerini Bektaşilikte baba yürütmektedir. Dedelik soydan gelirken babalık köy ve şehirlerde seçim yoluyla belirlenir. Dolayısıyla dedenin soydan belirlenmesi dedelere statü ve ayrıcalık kazandırırken Bektaşilikte bilgi ve ilim sahibi olma yeterliliği üzerinden babalar belirlenmektedir" (Dönmez, 2016: 132). Bu manevi sorumlulukların belirlenmesi konusunda Alevilik ve Bektaşiliğin uygulama farklılıkları bulunmaktadır. Alevilikte soy üzerinden yürütülen "dedelik" kurumu, Bektaşiliğin, "babalık" kurumun da ise "eğitim ve liyakat" üzerinden ilerleyip, yaşatılmaktadır.

2.2.1.2. Alevilikte Dedelerin Nitelikleri ve Görevleri

Alevi dedeleri birtakım özelliklere sahip olmak zorundadırlar. Dede olmanın bazı şartları vardır. Bu şartlar:

- Evlad-ı Resul olmak,
- Genel olarak yaşama dair özel olarak da Aleviliğe dair bilgiye sahip olmak,
- Eğitici yönlerinin olması, bilgiye ve öğretmeye dair meraklarının ve yeteneklerinin olması,
- Genel Alevi esaslarına uyuyor olmaları gerekmektedir (Küçük, 2017: 22).
- Dedelerin başlıca görevleri ise şöyledir:
- Alevi toplumuna sosyal ve inançsal konularında rehberlik yapmak,
- Cemleri yürütmek,
- Alevilik esaslarına göre suç işlemiş bireylere yine Alevilik hükümleri esasında ceza vermek,
- Anlaşmazlıkları ve tartışmaları çözmek,
- Bayramlarda Alevilikle ilgili bilgiler vermek, cenazelerde ölüleri yıkamak ve dua etmek (gülbanklar okumak), evlenmelerde dinî nikâhları yürütmek ve sünnet törenlerinde bulunup dua etmektir (Küçük, 2017: 22).

2.2.1.3. Dedelik Kurumunun Günümüzdeki Durumu

Aleviliğin toplumsal yapısı ve örgütlenmesinde yaşanan değişimlerin önemli sebeplerinden biride şehirleşme ve göç olgusudur. Geleneksel olarak ocaklar şeklinde örgütlenen ve dedeler vasıtasıyla koordine olan Aleviler, şehirleşmenin ve göçün getirdiği yeni yaşam şartlarına adapte olurken birtakım toplumsal ve örgütsel çözülmeler yaşanmıştır. Bu çözülme özellikle dedelik kurumu üzerinde ciddi ölçüde etkili olmuştur. 1950'lerden sonra ivme kazanan göç dalgası ile başlayan ve günümüze kadar süren bu dönem içinde dedelik kurumu giderek geleneksel işlevini yitirmiş ve zayıflamıştır. Taliplerin ve dedelerin göçün etkisiyle farklı şehirlere veya aynı şehrin farklı bölgelerine yerleşmesiyle talip-dede ilişkisi zayıflamıştır. "Özelikle de şehirlerde cemevlerinin bulunmaması veya yetersizliği cemlerin yapılmasını aksatmıştır. Göçün yanı sıra şehir yaşamı içinde Alevi gelenek ve göreneklerinin şehir kültürü içinde erimesi, Aleviliğin toplumcu yaşam anlayışı yerine, şehir kültürünün bireyci yaşam anlayışı, Alevilerin şehirlerde farklı kültür ve yaşam tarzlarıyla tanışmaları gibi durumlar Alevi gelenek ve inancının çözülüp zayıflamasına neden olmuştur" (Yaman'dan akt. Küçük, 2017: 22).

Türkiye'nin ve Avrupa'nın çeşitli kentlerine yaşanan göçlerle birlikte dağılan Aleviler böylece geleneksel ortamlarından uzaklaşmışlardır. Oluşan bu yeni sosyo-ekonomik ortam Aleviliğin bütün önemli sosyal kurumlarını özellikle de dedelik kurumunu önemli ölçüde etkilemiştir. Bu durum köy topluluklarının çözülmesine ve dedelerin kentin dört bir yanına dağılmış taliplerine karşı görevlerini yerine getirememesine neden olmuştur (Yaman, 2012: 21). Göçlerden önce dedelik kurumu işlevselken, göçlerle birlikte bu özelliğini zayıflamıştır. Dede ve talip ilişkisi kopma derecesine gelmiş ve yeni kuşaklar Aleviliğin sosyal kurumlarına karşı ilgisiz kalmıştır. Dedelik kurumunun işlevsiz hale gelmesi Alevi sosyal yapısının dağılmasına ve geleneksel kurumların yeni nesiller üzerinde etkili olamaması sonucunu doğurmuştur (Yaman, 2012: 12). Aleviliğin geleneksel kurumların bu çözülmesine karşılık kentlerde sivil toplum kuruluşları ile yeniden sosyal yapının oluşturulması sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak tekrardan ifade etmek gerekiyor ki geleneksel yapıyı eski gücüne geri döndürmek sosyolojik şartlar acısından neredeyse mümkün görünmemektedir.

2.2.1.4. Alevi-Kızılbaşlığın Ocak Anlayışı

Ocak, en genel tanım olarak; evi, aileyi, ateş yakma yerini, derviş mekânını ve kan bağına dayalı çeşitli unsurları ifade etmek için kullanılan genel bir kavramdır. Aleviler için ise; İslam Dini Peygamberinin ailesinin soyundan gelen ve dedelik görevini yerine getiren din önderlerinin (seyit ve şerif ailelerinin) mekanlarını ve makamlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Ocak Alevilikte dedenin mensup olduğu soyu ifade etmektedir. "Dedelik kurumu yapısı gereği soy güden, soya tâbi olan bir kurumdur. Buna göre bir dede öldüğünde yerine oğlu geçmektedir. Bu olgu Alevi geleneğinde ocak şeklinde adlandırılır. Bu anlamda her dedenin bir ocağı bulunduğuna, ocakların kutsal temellere dayandığına inanılır. Bu ocakları oluşturan ailelerin her biri soylarını Sarı Saltuk, Abdal Mûsâ, Karaca Ahmed, Otman Baba, Şücâüddin Baba, Seyyid Ali Sultan gibi şahsiyetlere, onların soylarını da Hz. Muhammet'e ulaştırırlar. Ocaklar zaman içerisinde dedeler tarafından kurumsal hale getirilmiş, soydan gelenlere 'ocakzade' denilmiş, dedelik görevinin ocakzadeler tarafından yerine getirilmesi gelenek halini almıştır. Ahmet Yaşar Ocak'a göre eski kabile şefleri ve dinî reisler olan Türkmen babaları zamanla Hz. Ali soyundan geldiği kabul edilen dedelere dönüşmüş, soyları da ocak adı verilen kutsal dede soylarını meydana getirmiş, Alevi zümreleri bu ocaklara bağlanmıştır. Ona göre bu ocakların her biri Alevilik bünyesinde bir tarikat sayılabilir. Ocakların ne zaman ortaya çıktığı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler Hacı Bektâş-ı Veli zamanında ortaya çıktığı, ondan daha önce de var olduğu ve Hz. Ali soyundan gelen ailelerce oluşturulduğu, Şah İsmâil döneminde görüldüğü

ve Anadolu'ya gelen Türkmen babaları tarafından teşkil edildiği şeklinde özetlenebilir." (Şahin, 2007: 316).

Yukarıda da belirtildiği üzere genel olarak ocaklar, Alevi inanç önderlerinin mensup oldukları belli bir mekândan ziyade bir makamdır. Yaygın olarak, aşiret bey veya çocuklarının, Ehl-i Beyt soyundan gelen Seyitlerle evlilik yoluyla ilişkilendiği ve aile kurarak oluşturduğu çevresel inanç merkezine ve ekolüne "ocak" denilmektedir. Ocaklara mensup olanlara ise "ocakzade" denilmektedir (Dedekargınoğlu, 2010: 333). Ocak kavramı, seyit, pir, mürşit, rehber, dede gibi adlarla anılan, Alevi inancı içindeki dinsel hizmetleri ve ritüelleri gören kişilerin ailelerini, soylarını belirtmek amacıyla kullanılan bir kavramdır. Bu ailelerden gelenlerin bir dede ocağından geldiklerini belirtmek üzere ocakzade kavramı kullanılmaktadır (Yaman, 2011: 48).

Ocak, Alevilik için dede ve talip birliğine dayanan sosyal bir yapıdır. Somut, taş veya inşaat yapılarını ifade etmekten ziyade soyut, inançlar ve ilişkilerle ilgili sosyal bir yapıyı ifade etmektedir. Alevi ocakları, içinde kadim sırlar barındıran ve bu sırları kendi kurumsal yapısı içinde yetiştirdiği "insan-ı kamil" ler aracılığıyla bir sonraki kuşaklara aktaran bir okuldur. Alevilerin toplumsal yaşamının ve inanç sisteminin temelini oluşturan kurum dedelik kurumu ve ocak sistemidir. "Bu sistem dedeler ve talipler arasındaki inanç ve otorite bağı etrafında biçimlenmiştir. Dedelerin taliplere Alevi inanç ve toplumsal yaşamına ilişkin bilgiler aktarması, taliplerin örgütlü ve koordineli bir yapı içinde bu bilgileri almasını sağlamaktadır" (Yıldırım, 2018: 228). Ocaklar; Aleviliğin bütün ilke ve kurallarını kapsayan bir örgütlenme biçimidir. Alevilikle ilgili bu bilgi ve kuralların aktarımının sağlandığı, örgütsel inanç ve denetimin yapıldığı manevi yapılardır. Alevi inancına mensup her birey bu ocak sistemi içerisinde bağlı bulunduğu ocağa ve o Ocağın temsilcisi olan dedeye karşı sorumluluk taşır.

2.2.1.5. Alevi Ocaklarının Ortaya Çıkış Nedenleri

Alevi ocaklarının ortaya çıkış nedenleri ve tarihleri hakkında farklı tezler vardır. Bu tezleri dört ana balık altında toplamamız mümkündür. İlk olarak; Alevi ocaklarının Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin soylarının oluşturduğunu söyleyen görüşü ele alabiliriz. Bilindiği üzere Hz. Muhammed'in soyu kızı Hz Fatıma'nın, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu olan Hz. Ali ile evlenmesiyle devam etti. Bu bağlamda Hz. Muhammed'in ev halkı anlamına gelen "Ehl-i Beyt" soyu da Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın evliliği ile devam etti. Hz. Ali ve Hz. Fatıma'dan doğan ve devam eden aile mensupları için Oniki İmamlar denildi. Bir nevi Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın torunları, Oniki İmamlar olarak nitelendirildi. Ehl-i Beyt, Hz.

Muhammed'in soyunun devamı olduğu için kutsal kabul edildi. Bu bağlamda Ehl-i Beyt, inananlar için bir önder ve rehber olarak kabul gördü. Bu önderlik ve rehberlik sadece inançla sınırlı kalmayıp, dünyevi yaşam için de aynı misyonu taşıdı. İşte Oniki İmamların soylarından gelen bu aileler de geleneksel Alevi yaşamında ocakları oluşturup, dede ailesi olarak nitelendirilip, bütün Alevi dedelerinin soyları Oniki İmamlara dayandırıldı (Yaman, 2004: 148).

Bir başka görüş ise; Alevi ocaklarının Hacı Bektaş Veli döneminde ortaya çıktığını savunmaktadır. Fakat bu görüşün içinde farklı iki yorum vardır. İlk yoruma göre; Hacı Bektaş Veli, Karaca Ahmet, Sarı Saltuk, Derviş Cemal gibi tanınmış erenlerin soylarının Hz. Muhammed'in soyundan geldiği ve Hacı Bektaş Veli'nin bu erenleri Anadolu'nun çeşitli bölgelerine göndererek insanları aydınlatmakla görevlendirdiği inancıdır. İkinci yorum ise; Hacı Bektaş Veli'nin soyunun 12 İmamlara dayanmasının yanı sıra yanındaki Hubyar Sultan, Hıdır Abdal, Derviş Cemal, Onar Baba, Ağuiçen gibi erenlerin soylarının Oniki İmamlara dayanmadığı fikridir. Bu erenlerin soy bağıyla değil, Hacı Bektaş Veli'nin yanında eğitim alarak belli bir yetkinliğe ulaştıktan sonra Anadolu'nun çeşitli bölgelerine gitmiş olduğu fikridir (Yaman, 2004: 148).

Üçüncü görüşe göre ise; Alevi Ocakları Şah İsmail Dönemi'nde ortaya çıkmıştır. Bu görüş, Şah İsmail'in dedelik kurumunu koordine ve organize ettiğini ve dedelere Aleviliğin esaslarını içeren kitaplar verdiğini savunmaktadır. Son görüş ise; Anadolu'ya gelen kabilelerin dinsel ve siyasal liderlerinin, Türkmen babaları ocakzade dede ailelerini oluşturduğu tezidir. İslam'ın Alevilik yorumunu benimseyen Türkmen aşiretlerinin "baba-abdal-dede" ünvanlı dinsel ve siyasal şahıslarının, Anadolu'da Alevilerin dedelerine dönüştüğünü savunmaktadır (Yaman, 2004: 149).

Günümüzde ise genel kabul gören ve tespit edilebilen belli başlı 116 tane Alevi-Bektaşi Ocağı bulunmaktadır. "Alevi ocaklarının on iki tane olduklarına dair görüşler vardır. Fakat zamanla gerek nüfusun artması gerek coğrafyanın genişlemesi sonucu bu ocaklar sayıca artış göstermişlerdir" (Birdoğan, 1995: 144 ve Yaman, 1998: 40-41). Bu ocakların isimleri ise şu şekildedir:

1. Ağuiçen Ocağı
2. Ağlarca İbrahim Ocağı
3. Ali Abbas Ocağı
4. Ali Seydilli Sultan Ocağı
5. Aslan Baba Ocağı
6. Baba Mansûr Ocağı

7. Bedrettin Ocağı
8. Beyazıt Bestami Ocağı
9. Bostancı Hasan Halife Ocağı
10. Bostankolu Ocağı
11. Bulgurcu Dede Ocağı
12. Büklü Dede Ocağı
13. Büyük Kalender Ocağı
14. Celal Abbas Ocağı
15. Cemal Abdal
16. Cibali Sultan Ocağı
17. Çalap Verdi Ocağı
18. Çelebioğulları Ocağı
19. Çepnioğlu Ocağı
20. Dede Gargın Ocağı
21. Demir Baba Ocağı
22. Derviş Beyaz (Derviş Gevher) Ocağı
23. Derviş Cemal Ocağı
24. Derviş Çimli
25. Döreçamı Ocağı
26. Emir Şıh Yakub Ocağı
27. Emiroğulları Ocağı
28. Eraslan Ocağı
29. Erdebil Ocağı
30. Garip Mansur
31. Garip Musa Ocağı
32. Gözü Kızıl Ocağı
33. Güvenç Abdal Ocağı
34. Hacı Bektaş-ı Veli Ocağı
35. Hacı Murad-ı Veli Ocağı
36. Hacı Turabi Ocağı
37. Hacım Sultan Ocağı
38. Hak Halili Hüseyin Kolu Ocağı
39. Hamza Baba Ocağı
40. Hasan Dede Ocağı

41. Hıdır Abdal Ocağı
42. Himmetçi Ali Baba (Yağmur) Ocağı
43. Hubyar Sultan Ocağı
44. Hüseyin Abdal Ocağı
45. Hüseyin Gazi Ocağı
46. İbrahim Sani Ocağı
47. İmam Bakır Ocağı
48. İmam Cafer Ocağı
49. İmam Rıza Ocağı
50. Kahveci/Şeyh Şahat Ocağı
51. Kalender Çelebi Ocağı
52. Kalender Veli Ocağı
53. Kara Yağmurlu Ocağı
54. Karadonlu Can Baba Ocağı
55. Keçeci Baba Ocağı
56. Kızıldeli (Seyit Ali) Sultan Ocağı
57. Koca Leşker Ocağı
58. Koca Seyit Ocağı
59. Koçu Baba Ocağı
60. Köse Süleyman Ocağı
61. Kul Himmet
62. Kureyşan (Seyyid Mahmut Hayrani) Ocağı
63. Kurtoğlu Ocağı
64. Kuzu Kıran Ocağı
65. Mazlum Abdal Ocağı
66. Mir Seyit Ocağı
67. Musa-i Kâzım Ocağı
68. Mürsel Bali Ocağı
69. Nur Baki Ocağı
70. Nur Cemal Ocağı
71. Nurdede Ocağı
72. Otman Baba Ocağı
73. Öksüz Ali Baba Ocağı
74. Pir Hamza Ocağı

75. Pir Sultan Abdal Ocağı
76. Resul Bali Ocağı
77. Sarı İsmail Ocağı
78. Sarı Mecnun Ocağı
79. Sarı Saltuk Ocağı
80. Sarıbal Ocağı
81. Seyit Abdullah-i Horasani Ocağı
82. Seyit Ahmet Kebir Ocağı
83. Seyit Battalgazi Ocağı
84. Seyit Cemal Ocağı
85. Seyit Kerim Ocağı
86. Seyit Nebioğlu Ocağı
87. Seyit Nizamoğlu Ocağı
88. Seyit Sabur Ocağı
89. Seyit Selahattin Ocağı
90. Seyit Seyfi Ocağı
91. Seyit Ahmed El-Mir Ocağı
92. Sinemilli Ocağı
93. Sultan Munzur Ocağı
94. Sultan Samut Ocağı
95. Sultan Söylemez Ocağı
96. Sultan Yalıncak Ocağı
97. Sücaattin Veli Ocağı
98. Şah Ahmet Dede Ocağı
99. Şah Ahmet Yesevi Ocağı
100. Şah İbrahim Veli Ocağı
101. Şeyh Hasan Ocağı
102. Şeyh Hasan Onar Ocağı
103. Şeyh Süleyman Ocağı
104. Şeyh Şazeli Ocağı
105. Şeyh Turhani Ocağı
106. Şıh Çoban Ocağı
107. Şıh Deli Behrican Ocağı
108. Şıh Hasan Ocağı

109. Şıh Memedi Ocağı
110. Teslim Abdal Ocağı
111. Üyan Hızır Ocağı
112. Veli Baba Ocağı
113. Veysel Karani Ocağı
114. Yağmuroğlu Ocağı
115. Yanyatır Ocağı
116. İmam Zeynel Abidin Ocağı (Bal, 2004: 89-90).

Araştırmacı Hüseyin Bal (2004: 44), Cem Vakfı Yayınlarından çıkan Alevi İslam Yolu adlı eserinde, yukarıda isimlerini verdiği 116 Ocağı tespit ettiklerini ve söz konusu Ocakların Cem Vakfı arşivinde de kayıtlı olduklarını açıklamışlardır.

Alevi ocakları bu isimleri ocakların dedelerinden almaktadırlar. Alevi inancında dedelerin bu konumlarını belirleyen üç unsur vardır: "Soy-Keramet- Hizmet".

1- Soy: Ocak dedelerinin soylarının Hz. Ali'ye dayandırılmasıdır. Dedelerin soylarının Hz. Ali'ye dayandığı söylemine dair tartışmalar vardır. Bu konuya ilişkin eleştirel ve destekler görüşler bulunmaktadır.

2- Keramet: Sözlü gelenekler ve şecereler kaynak alındığında bazı dedelerin doğaüstü güçlere ve kerametlere sahip olduğuna inanılmaktadır. Bu kerametlerin arasında ateşe hükmetmek, duvarı yürütme, zehir içme gibi örnekler sayılabilir.

3- Hizmet: Hacı Bektaş Veli Dergâhında Alevi inanç ve ibadetleri konusunda eğitim ve bu konuda belli bir yeterliliğe gelen bazı kimselerin dedelik görevi yapmasıdır. Hacı Bektaş Veli; Hüseyin Seyit, Güvenç Abdal gibi erenleri Anadolu'ya Alevilere yol göstermek, Alevi inanç ve yaşam biçimini insanlara anlatmak ve aktarmak için atamıştır. Bu yolla dede olan kimselerin ocaklarına isim verme nedeni de budur (Yaman, 2004: 150-151).

2.2.1.5.1. Alevi-Kızılbaş Ocaklarının Gruplandırılması

Alevi-Kızılbaş Ocakları işlevlerine göre temel olarak dört grupta toplanabilir. Bunlar rehber ocakları, pir ocakları, mürşit ocakları ve rerçeşme ocakları şeklindedir. Rehber ocakları; Alevilikle ilgili esasların toplama aktarımını ve dede/anaların toplumla buluşturulmasını sağlayan ocaklardır. Pir ocakları; rehber ocaklarının hazırladığı toplumu, denetlemek ve Alevilikle ilgili kuralları uygulamak, Alevilerin yaşadığı toplumsal sorunlara çözüm yolları bulmak, dayanışmayı ve paylaşmayı sağlamakla sorumlu ocaklardır. Mürşit ocakları ise; kendisine bağlı dede/anaları eğitmek ve denetlemekten sorumlu ocaklardır. Son

olarak serçeşme ocağı ise Alevilikte en üst makamdır. Alevilik için bilim ve ilmi noktalarda merkezdir. Tüm Alevi ocakları serçeşme ocağına bağlıdır. Bütün ocak temsilcileri serçeşmede bir araya gelir ve Alevilikle ilgili kararlar alınır. Ancak Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın "ocakların başı / serçeşme olarak" kabul görmesi konusu da tartışmalıdır. Çünkü birçok Alevi-Kızılbaş Ocağının Hacı Bektaş-ı Veli'den asırlar öncesinde Anadolu'ya geldiklerini ve sorumlu oldukları bölgeleri irşat ettiklerine dair ciddi kanıtlar mevcuttur. Bu alanla ilgili çalışmalar yürüten Araştırmacı Hasan Çelik'in yüksek lisans tezinde sunduğu ve Ağuiçen Ocağı Evlatlarından Eşref Doğan Dede'den aktardığı bilgiler, söylediğimiz hususa ilişkin tespitleri içermektedir. Çelik'in konuyla ilgili sunduğu bilgileri şöyle aktarmak gerekirse:

"Alevi / Kızılbaş ocaklarının tarihsel seyrine ve hiyerarşik yapılanmalarına göre birçok görüş dile getirilmektedir. Ancak, ocaklar ile ilgili bilgilerine başvurduğumuz Ağuiçen Ocağı (Mir Seyit) evlatlarından ve Cem Vakfı Alevi İslâm İnanç Hizmetleri Başkanı Eşref Doğan Dede ise yine tarihsel sürece dikkat çekerek, ocakların bu tarihsel yapılanma içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini şu ifadelerle açıklamıştır: 1950 senesinde dönemin Hacı Bektaş Dergâhı Postnişîni, özel bir kurye ile babam Hüseyin Doğan Dede'ye, Kırlangıç köyüne (Yeşilyurt-Malatya) bir mektup gönderdi. Mektupta, çok saygılı ifadelerden sonra şunlar yazıyordu: 'Dergâh kayıtlarından anlaşıldığı üzere Doğan Dede ailesinin bugüne kadar Hacı Bektaş Dergâhına hakkullah ödemediği anlaşılıyor.' Hakkullah, bir ocağın bağlı bulunduğu, bir üst ocağa ödenir yani ocağın da mürşidi olan ocağa... Hüseyin Doğan Dede de aynı kuryeyle gönderilmek üzere gelen mektuba şu şekilde ve aynı saygı ifadeleriyle başlayan bir cevap yazmıştır. 'Hacı Bektaş Veli Hazretleri'nin Anadolu'ya gelişi 1240'lı yıllardır. Bizden (Ağuiçan evlatlarının Anadolu'ya gelişinden) yaklaşık 250 sene sonra. Sizler öncelikle şu 250 senelik hakkullah'ınızı bir gönderin, bizlerde talebinizi dikkate alalım...' Bu mektup aynı kuryeyle Hacıbektaş'a gider ve yine aynı kurye ile de Hacıbektaş'tan Hüseyin Doğan Dede'ye, Hacıbektaş taşından yapılma bir yazı seti takımı gönderilir. Bu yazı seti de yaklaşık 250 senelik hakkullah'ın bedelidir. O mektupları da hâlâ kendi özel arşivimde saklıyorum. Şu hususu özellikle belirtmem gerekiyor ki, bizler Hacı Bektaş-ı Veli Hazretlerinin büyüklüğüne ne söz söyleyebiliriz ne de tartışabiliriz. Ama Onun hocasının da hocası Tac'ûl Ârifin Ebû'l Vefâ'nın büyüklüğünü de kimse tartışamaz. Bu konuya dair bir kaç şey daha ilave edeyim. Tüm bu söylediklerimi kanıtlayan ve bizim Anadolu'ya gelişimizi belgeleyen bir kıymetli belge, Kırlangıç'taki evimizden çalındı. O belgede Anadolu'ya geliş tarihimiz, imparatorluğun Hüseyin Doğan Dede ailesine tanımış olduğu yetkiler ve yetkili kıldığı yerler vardı. Bu yetki; İran'ın yarısında, Azerbaycan'ın tamamında ve Anadolu'daki Müslüman olan kesimden Sünni ve Şii olan vakıfların gelirlerinden 5/1'i oranında bir gelirin Doğan Dede

ailesine verilmesi şeklindeydi. Bununla da yetinilmiyor, 360 köyü kapsayan bir vakıflıkta aileye tahsis ediliyordu. Bu 360 köyün tarifi de şüphesiz ki Dersim coğrafyasıdır. Elbette Dersim'den kastımız 1935'teki kanunla şekillenen ve bugün ki Tunceli il sınırlarından ibaret değildir. Ama maalesef bu belge çalındı. Belki imparatorluk veya Başbakanlık arşivlerinden bir örneği çıkar. Hâl böyleyken ve tarihi bilgiler ortadayken, ocakların tarihsel seyir içinde ki yapılanmalarını hata yapmamak adına dikkatli analiz etmek gerekir" (Çelik, 2019: 28-29).

Örgütlenme biçimlerine göre ise; Bağımsız Ocaklar ve Hacı Bektaş Çelebilerine bağlı ocaklar şeklinde iki gruba ayırabiliriz. Cem ibadetini uygulama biçimine göre de Erkanlı Ocaklar ve Pençeli Ocaklar olmak üzere iki grup oluşturmaktadırlar (Yaman, 2011: 56). Pençeli ve Erkanlı ocaklar diye ayrılmasında ise tarihsel olarak araştırmacılara göre şu şekilde açıklanmaktadır. Şah İsmail ile Yavuz Sultan Selim'in mücadelesi sonucu Safevilerin Anadolu'daki etkisi zayıflamıştır. Bunun üzerine Hacı Bektaş Veli Dergâhı Aleviler üzerinde daha fazla güçlenmiş ve etkisini arttırmıştır. Bu gelişmeyle birlikte Çelebi Ahmet Celalettin Efendi, Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın serçeşme olduğunu, Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nı tanımayan dedelerin Alevi İnançları gereği yolsuz olduğunu ve cem esnasında gözcü ismi verilen ve görevi cemin düzenini sağlamak olan kişinin elinde tuttuğu değneğin (Alevi inancında ismi; Zülfikar, Serdetse, Evliya ve Tarik vb. olan) Yezitlik alameti olduğunu söyleyerek Aleviler üzerinde Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın Çelebileri'nin nüfusunu arttırmak istemiştir. Devamında ise Birinci Dünya Savaşı sırasında Çelebi Ahmet Celalettin Efendi asker toplamak amacıyla Tunceli'ye kadar giderek bazı Alevi Ocaklarını Çelebilere bağlamak istemiştir. Tunceli yöresinde Çelebilere bağlanan Ocaklara "dönük" bağlanmayan Ocaklara ise "purut" denilmektedir. Yaşanan bu gelişmeden sonra cem esnasında elini kullanan dedeler ile değnek kullanan dedeler arasında bir tartışma süregelmektedir. Çelebilere bağlı dedeler cemlerde ellerini (pençe) kullanırken, Çelebilere bağlanmayan ocak dedeleri değnek (tarik) kullanmaya devam etmektedirler (Yaman, 2006: 59-60).

2.2.1.5.2. Alevi-Kızılbaş Ocaklarının Yönetsel Yapısı

Farklı isimler ve işlevler etrafında örgütlenen ocaklar arasında Mürşitlik, Pirlik ve Rehberlik ilişkisi vardır. Bu ilişki hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Ancak bu hiyerarşi sınıf veya sosyal tabaka temelli değil maneviyat temellidir. Ocakların bir bölümü başka ocaklara bağlıdır. Bunun yanı sıra Pir Ocakları da Mürşit Ocaklarına bağlıdır. Rehber Ocakları ise, bir başka ocağın hizmeti olarak paylaşılır. Bu hiyerarşik yapı ve görev paylaşımı ocaklar arasında olduğu gibi aynı ocağın içinde farklı pir ailelerince de yapılabilmektedir. Her ocak kendi

içinde Pir, Mürşit ve Rehber Ocakları şeklinde ocakzade aileler arasında bir görev dağılımı yapmıştır (Yaman, 2011: 56).

Alevi ocakları arasında ast-üst ilişkisi bulunmaktadır. Bu hiyerarşiyi besleyen temel tartışma, İmam Zeynel Abidin'e bağlı olan ocakların kendilerini diğer ocakların üstünde kabul etmeleri ve diğer ocakları talip saymamalarıdır. Bu konu pek çok tartışmaya neden olsa da Zeynel Abidin Ocağı kendini mürşit ocağı olarak görmekte ve bu ocağın dedeleri de kendilerini üstün görmektedirler (Birdoğan, 1995: 145-146). Bir diğer tartışma ise; bağımsız Kızılbaş-Alevi Ocaklarının, Celalettin Efendi'nin bu ocakları Hacı Bektaş Veli Ocağı'na bağlama çabaları sonucu çıkmıştır (Yaman, 1998: 41).

16. Yüzyıl'da sistem artık geleneksel yapısını tam olarak kazanıp daha geniş bir yapıya dönüşerek kurumsallaşmıştır. Bu sürece girmesini sağlayan ise Erdebil Dergâhı ve onu temsilen Mürşid-i Kâmil sıfatı taşıyan Safevi Şahı'dır. Erdebil Dergâhı Safevi Devleti'nin başkentinde bulunan halifet'ülhulafaya bağlanmış durumdaydı. Bu dönem için Kızılbaş-Alevi örgütlenmeleri için piramidal hiyerarşiye sahip bir dönemdir. 17.yy'a geldiğimizde ise, Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan Aleviler ile Safevi Devleti sınırları içinde yaşayan Aleviler arasındaki ilişkilerin zayıfladığını ve 1736 yılında Safevi Devleti'nin yıkılmasıyla da tamamen yok olduğunu görüyoruz (Ünlü, 2013: 85)

Alevi ocaklarının en kurumsal hali, Hacı Bektaş Veli Dergâhı ve Hacı Bektaş Veli'nin tayin ettiği kişiler tarafından kurulan ocaklar ile Dede Kargın, Zeynel Abidin, Baba Mansur ve Ağuiçen gibi mürşitlerin oluşturduğu ocaklarda görülebilmektedir. Anadolu Aleviliğinde yaygın olarak Hacı Bektaş Veli Dergâhı merkez olarak kabul edilmektedir ve etrafında birçok tekke ve ocak bulunmaktadır. Aleviler için Hacı Bektaş Veli, Aleviliğin Anadolu'daki temsilcisi ve Aleviliğin ocaklar şeklinde kurumsallaşmasının sağlayıcısıdır. Bu durum Aleviliğin inançsal yapısındaki piramidin göstergesidir (Ünlü, 2013: 86).

Sonuç olarak; ocakların hem inanç hem de toplumsal yapı açısından merkezi bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Ocaklar; Alevi toplum örgütlenmesi açısından geleneksel biçimiyle koordine edici, toparlayıcı, kontrol mekanizması ve Aleviliğe dair bilgi ve geleneklerin aktarıcısı gibi vasıfları olan örgütsel bir yapıdır. Bu yapının da hiyerarşik bir düzeninin olduğu ve bu hiyerarşik düzenin ocak sistemi ve dedelik kurumu ile günümüze kadar sürdürüldüğünü ifade etmek mümkündür.

2.2.1.5.3. Alevi-Kızılbaş Ocakların Günümüzdeki Durumu

Alevilikteki ocak sistemi üzerinde şehirleşme ve göç olgusunun etkilerine vurgu yapılmaktadır. Göç ve şehirleşmeden önce hukuki, ekonomik, sosyal ve inançsal konularda

başvurulan ve bu unsurlar ekseninde toplumsal düzeni sağlayan ocaklar, göç olgusuyla beraber taliplerin ve dedelerin mekânsal olarak birbirinden uzaklaşması sonucu sosyal ve manevi etkisini büyük ölçüde yitirmiştir. Bunun yanı sıra şehir yaşamının etkisiyle yeni bir toplumsal çevreyle tanışan Aleviler, sosyo-kültürel olarak da değişim yaşamışlardır. Bu manevi gerileme dönemi 1990'lı yıllarda Alevilerin şehirlerde dernek ve vakıflar aracılığıyla yeniden örgütlendiği süreçle beraber yeni bir evreye girmiştir. Ocakların işlevlerini şehir hayatıyla birlikte cemevleri üstlenmeye başlamış ve Ocak hizmetleri cemevleri üzerinden yerine getirilmeye çalışılmıştır. Dedeler, ocaklar vasıtasıyla değil artık cemevleri vasıtasıyla görevlerini yerine getirmeye başlamışlardır. Şehirleşmeden önce dedelere yapılan ve gönüllülük esasına dayanan ayni ve nakli yardımlar, dernek ve vakıflarda görev alan dedelere maaş olarak ödenmeye başlanmıştır (Ünlü, 2013: 91). Tüm bu tespitlerde göstermektedir ki talipler kendi ocak dedelerinin manevi gözetiminden uzaklaşarak cemevinde görevli olan ve kendi ocağının dedesi olmayan bir dede veya dedelerce görgülerden geçirilmektedir. Bu değişim geleneksel Aleviliğin sınırları dışında kalan sosyolojik bir değişimi de ifade etmektedir.

Çalışmanın diğer bölümlerinde Alevilerin oluşturduğu sivil toplum kuruluşları ve bunların işleyişleri, işlevleri, örgütleniş biçimleri detaylı olarak işlenecektir.

2.2.2. Cemevi Kavramı

Cemevi, sözlük anlamı olarak Alevilerin toplanma yeri olarak tanımlamaktadır (TDK-Türkçe Sözlük). Cem ise; Arapça'da toplanmak, bir olmak, bir araya gelmek anlamında kullanılmaktadır. Farsça'da ibadet şekli ve görenek anlamına gelen ayin ile Arapça'da topluluk, toplanmak anlamına gelen cem kavramının bir araya gelmesiyle oluşan "ayin-i cem" cem töreni anlamına gelmektedir. Alevilikte ise, Alevi/Bektaşilerin dede ve on iki hizmet sahiplerinin bir araya gelerek toplulukla birlikte yaptıkları erkânı ifade etmektedir (Rençber, 2010: 76). Dolayısıyla Alevilerin bir araya geldikleri ve cem yürüttükleri-ibadet ettikleri mekânlara da cemevi adı verilmektedir.

Geçmişte cemler; halk meydanı, meydan odası, meydan evi, mihman evi, kırklar meydanı, niyaz meclisi ve benzerleri isimlerde mekânlarda yapılmaktaydı. Şehirlerde dergâh, tekke ve zaviyelerde yapılan cem törenleri köylerde, dedenin veya taliplerinin evlerinin birinde veya bütün cemaati alabilecek büyük bir evde yapılmaktaydı. Günümüzde ise cemevlerinde yapılmaktadır (Ünal, 2010: 165). Zamana ve zamanın koşullarına bağlı olarak isimler değişiklik gösterse de genel olarak Alevilerin bir araya gelerek cem yürüttükleri mekânlar olarak tanımlayabiliriz.

Alevilikte cem üç nedenden dolayı yapılmaktadır:

1- Aleviler yılda bir kez mutlaka "görgü cemi" adı verilen bir cem yapmak zorundadırlar. Burada birey Tanrı ve vekili olarak kabul ettikleri pirin karşısında, kabirde, mahşerde sorulacak sorulara ve her türlü sorguya hazır olmak zorundadırlar.

2- Alevilikte her talibin bir musahibinin olması şarttır. Bu Aleviliğin ilk erkânıdır ve musahip töreni yalnızca cem töreninde yapılabilmektedir.

3- Bir talip Aleviliğin kural ve esasları dışına çıkmışsa veya diğer bir Aleviyle küsülü olursa ölmeden önce pir divanında hesap vermelidir. Bu durum ise cem töreninde yapılmaktadır (Yörükhan, 1998: 315-320).

Cem, Aleviler arasında sosyal ilişkilerin kurulmasını ve dayanışmayı sağlayan bir araçtır. Dedeler ve yazılı kaynaklar esas alınarak; cemin Aleviler için bir sorgulama, sorunların çözüldüğü bir meclis ve toplumsal barışın temin edildiği bir yer olduğu söylenebilir. Düzenli olarak yapılan cemlerin Alevi gelenek ve göreneklerin aktarılmasını, yeni nesillere Aleviliğin esaslarının öğretildiği ve bu yolla devamlılık sağladığı dile getirilebilir (Dönmez, 2016: 139).

Bu başlık altında cemevleriyle ilgili kavramsal bilgilere genel olarak yer verilmiştir; fakat cemevlerinin henüz ibadethane statüsünü hukuksal olarak kazanmadığının da belirtilmesi gereklidir. Bu konu üzerine üçüncü bölümde detaylı olarak durulacaktır.

2.2.2.1. Günümüzde Alevilerin Oluşturduğu Sivil Toplum Kuruluşlarının Devletle İlişkisi

Köylerden şehirlere yaşanan göçlerle birlikte gelenek, görenek ve öğretilerini yaşamak ve aktarabilmek Aleviler için başlı başına bir sorun haline gelmiştir. Özellikle de modernleşmeyle birlikte sosyolojik açıdan Alevi toplum yapısında çözülmeler yaşanmıştır. Köy ve kasabalarda geleneksel olarak ocaklar etrafında örgütlü ve bir arada yaşayan Aleviler, göçle beraber şehirlere dağılmış ve yeniden organize olup kimliklerini yaşatmak, bunun yanı sıra taleplerini dile getirebilmek ve resmi muhataplar bulabilmek adına sivil toplum kuruluşları oluşturarak bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlardır.

Alevilerin sivil toplum kuruluşları aracılığıyla dile getirdikleri talepler üzerine hemen hemen bütün Alevi sivil toplum kuruluşları ortaklaşmıştır. Bu taleplerden en ön plana çıkan ve müşterek olarak hepsinin dile getirdiği ilk konunun cemevlerine yasal statü getirilmesi yönündeki talepleri olduğunu görebilmekteyiz. Cemevlerine yönelik talebin yanında, okullarda verilen din kültürü ve ahlak bilgisi dersine yönelik bir eleştiri ve istekleri vardır. Bu konudaki temel itiraz noktaları, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin mezhep temelli

veriliyor olduğu yönündeki düşünceleridir. Bir başka konuya yönelik talepleri ise Diyanet İşleri Bakanlığı ile olan sorundur. Bu konuda Alevilerin talepleri, cemevlerinin Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlanıp bağlanmayacağıdır. Bunun yanı sıra vergilere dair talepleri ise "din ve inanç vergisi" 'nin uygulamaya koyulması yönündedir. Bu uygulamayla vergilerin vatandaşların istekleri doğrultusunda dini ya da la-dini vakıflara verilmesini istemektedirler (Kaluç, 2014: 18).

Alevilerin taleplerine karşılık devletin ve diğer yetkili mercilerin çeşitli adımları olmuştur. Alevi sivil kuruluşlarının tarihçesi son otuz yılı içermektedir. Bu süreç içinde gerek sivil toplum kuruluşlarının gerek devlet ve diğer yetkili mercilerin çeşitli adımları olmuştur; fakat çalışmada güncel olan adımlara yer verilerek, son dönemlerde Alevi sorununa yönelik atılan adımlar aktarılacak ve Alevi sorununa yönelik hangi aşama olunduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Bu bağlama yapılan literatür taraması sonucunda karşımıza çıkan en radikal adımın Alevi Açılımı olduğunu görebilmekteyiz. Alevi Açılımı; Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca Alevilerle ilgili yapılmış en önemli resmi politik projedir. Bu proje dönemin iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından ve devlet bakanı Faruk Çelik ve akademisyen Necdet Subaşı liderliğinde hazırlanmıştır. Açılım, 2009 Haziran ayı ile 2010 Ocak ayı boyunca toplamda yedi tane çalıştayı kapsamaktadır. Bu çalıştaylarda başta Alevi sivil toplum kuruluşları olmak üzere, akademisyenler, ilahiyatçılar, uzmanlar ve aydınlardan oluşan bir komisyon oluşturulup Alevilere ilişkin sorunlar tartışılmıştır (T.C. Devlet Bakanlığı, 2010: 3).

Açılımda izlenilen yol şu şekildedir.

1- Alevi Çalıştayı: 03-04 Haziran 2009, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

2-Alevi Çalıştayı: 8 Temmuz 2009, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

3- Alevi Çalıştayı: 19 Ağustos 2009, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

4- Alevi Çalıştayı: 30 Eylül 2009, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

5- Alevi Çalıştayı: 11 Kasım 2009, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

6-Alevi Çalıştayı: 17 Aralık 2009, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

7- Basında Alevi Çalıştayı, Mayıs 2009, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

8- Alevi İnanç Rehberleri Çalışma Yemeği, 14 Ocak 2010, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

9- Alevi Çalıştayı: 28-30 Ocak 2010, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

10- Ön Rapor Alevi Çalıştayları, 4 Şubat 2010, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı

11- Madımak Değerlendirme Toplantısı, 24 Şubat 2010, Sivas, T.C. Devlet Bakanlığı

12- Alevi Çalıştayları Nihai Rapor, Temmuz 2010, Ankara, T.C. Devlet Bakanlığı (Aydın 2018: 107).

2010 yılında yayımlanan Alevi Çalıştayı Nihai Raporu'nda Alevilerin istekleri ve sorunları genel başlıklar olarak şu şekilde sıralanmıştır:

1- Tanınma ve tanımlanmaya yönelik sorunlar ve talepler
2- Anayasal ve hukuksal sorunlar ve talepler
3- Ayrımcılık, kimlik ve beyana dayalı sorun ve talepler
4- Diyanet İşleri Başkanlığı'na dair sorunlar ve talepler
5- Din eğitimi ve öğretimine ilişkin sorunlar ve talepler
6- Cemevleri, inanç rehberleri ve yeniden yapılanmaya dayalı sorunlar ve talepler
7- Madımak Oteli ile ilgili talepler (T.C. Devlet Bakanlığı, 2010: 5).

Genel olarak raporda da belirtildiği üzere Alevilerin talepleri bu konular üzerine yoğunlaşmıştır. Alevilerin oluşturduğu bütün dernek ve vakıfların ortak talepleri genel olarak bu yöndedir. Kendi aralarında birtakım konularda fikir ayrılığına düşseler bile Alevilerin yukarıda belirtilen talepler üzerinde ortaklaştığını görebilmekteyiz.

Bu taleplere yönelik sunulan çözüm önerileri ise eşit yurttaşlık ve laiklik söylemi üzerine vurgulanmakta, demokrasi ve özgürlük çerçevesinde değerlendirilmelidir. Alevilerin talepleri ancak yasal bir düzlemde ve resmi mercilerin muhatap alınmasıyla çözüme kavuşturulabilir. Türkiye'de Alevilerin yaşadığı sorunlar konuşulurken, Aleviliğin İslam Dini içinde olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu sorgulayıcı yaklaşım, sorunların çözüme kavuşturulmasını zorlaştırmakta ve sorunları, merkez odağının dışında tartışmaktadır. Alevilerin talepleri ve sorunları konuşulurken İslam Dini içinde olup olmadıklarının sorgulanması yerine, insan hakları, eşit yurttaşlık, özgürlük ve laiklik esasında tartışıldığında kendiliğinden çözüme kavuşacaktır. Alevilerin taleplerine eşit yurttaşlık temelinde, çoğulcu demokrasi ekseninde ve laik devlet anlayışıyla yaklaşılması ülkemizdeki demokrasiyi ve sosyal bütünleşmeyi güçlendirecek etki yaratabilir (Akyüz, 2015: 443).

Alevilerin cemevleri ile ilgili olan taleplerine yönelik Cem Vakfı'nın yürüttüğü politikalar ve attığı somut adımlar bu mücadelenin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Vakıf, 1995 yılında Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Vakfı adı altında İzzettin Doğan önderliğinde kurulmuştur (http://www.cemvakfi.org/pages/kurumsal/3/tarihcemiz erişim tarihi: 05.09.2019). Kurulduğu günden günümüze kadar Alevilerin hak ve talepleri için mücadele vermiştir. Bu hususta attığı en önemli adımlardan biri de başta cemevleri olmak üzere Alevilerin taleplerini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşımak olmuştur. Bu bağlamda 203 yurttaşın, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması İlişkin Sözleşme'nin 34. maddesine uygun olarak, 31 Ağustos 2010 tarihinde mahkemeye başvurusu söz konusu olmuştur. Başvurular Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce, vicdan ve

din özgürlüğünü içeren 9'uncu maddesi ve ayrımcılık yasağını içeren 14'üncü maddesine dayanarak yapılmıştır. Başvuran yurttaşlar, sözleşmenin bu maddelerine dayanarak, iç hukuk hükümlerinin dinlerini açıklama özgürlüklerini yeteri kadar korumadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda İslam'ın Sünnilik mezhebine bağlı yurttaşlara sunulan dini kamu hizmetlerinin, Alevi yurttaşlara da sunulması yönündeki taleplerin reddedilmesine yönelik şikayette bulunmuşlardır. Devlet tarafından Alevilerin taleplerinin reddedilmesinin, devletin bütün din ve inançlara eşit mesafede durmadığının göstergesi olduğunu söylemişlerdir. İslam'ın Sünni mezhebine karşılık daha dezavantajlı konumda kaldıklarını ve bununda açıkça ayrımcılık olduğunu dile getirmişlerdir(Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 26.04.2016, madde:62649/10)

Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan konuya ilişkin; karardan dolayı Türkiye'nin artık sözleşmenin diğer 47 tane taraf devletiyle muhatap olunacağını, hükümetin karara karşı kayıtsız kalmasının mümkün olmadığını ve aksi halde bunun bir yargı felci olacağına dair yorumlar getirmiştir (https://m.bianet.org/bianet/toplum/174426-izzettin-dogan-aihm-in-aleviler-karari-anayasada-ele-alinmali erişim tarihi. 05.09.2019) Bu durum, başta İzzettin Doğan olmak üzere Cem Vakfı ve diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarının ortak mücadelesi sonucu sonuç doğuran bir adımın atılması ve Alevilerin haklarının iyileştirilmesi yönünde önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Devlet, Alevi yurttaşlara yönelik tutumunu; eşit yurttaşlık, din, vicdan ve ifade özgürlüğü, demokratik değerler ve temel haklar kapsamında geliştirirse, sorunların çözümsüzlüğü ortadan kaldırılabilir. Alevilerin taleplerine din temelli hegemonik bir tutumla yaklaşıldığı taktirde tartışmalar kısır döngü içinde kalmaya devam edebilir. Bu bağlamda sorunun, Alevilerin İslam içi veya dışı olduklarına dair yürütülen tartışmaların dışına taşınabildiği taktirde eşit yurttaşlık esasında çözülebileceği söylenebilir.

2.3. Alevi Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Süreci ve Yönetsel Yapısı

1950'li yıllardan sonra Türkiye'de kırdan kente doğru yoğun bir göç dalgası başlamıştır. Bu göç dalgasının etkisiyle kırda yaşayan Alevi nüfusunda da büyük oranda azalma meydana gelmiştir. Kentlere göç edenler, bulundukları bölgelerde köy dernekleri kurarak kırsal alandaki toplumsal dayanışmayı sürdürmek istemişlerdir. Alevilerin ilk sivil toplum örgütlenmeleri de bu süreçle başlamıştır. Bilinen ilk Alevi sivil toplum örgütlenmesi ise 1955 yılında Ankara'da kurulan "Ocakköyü Kalkınma Derneği" ve 1957 yılında İstanbul'da kurulan "Divriği Kültür Derneği" olarak gösterilebilir (http://dersimnews.com/alevilik/alevileri-kim-temsil-ediyor.html erişim tarihi: 02.07.2019). İlk olarak Ankara ve İstanbul kentlerinde örgütlenmeleri, Alevi göçlerinin yoğunluklu olarak

bu kentlere yapıldığı sonucunu vermektedir. Aynı zamanda ilk örgütlenmeleri daha çok kültür dernekleri adı altında oluştuğu görülmektedir. Alevi yurttaşlar tarafından kurulsa da Alevi isminin veya Aleviler için önemli kişilerin isimlerinin geçmediği, bundan ziyada göç ettikleri köy veya kasabaların isimlerini kullandıkları izlenmektedir.

Aleviler için önemli bir ismin adıyla kurulan, bilinen ilk dernek olarak 1963 senesinde Hacı Bektaş Veli Turizm ve Tanıtma Derneği sayılabilir. Derneğin tüzüğünde dönemin yasaklarından dolayı Alevilikle ilgili herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Dernek daha çok Hacı Bektaş Veli Kasabası'nın tanıtımına yönelik faaliyetlerde bulunacağına yönelik beyanlarda bulunmuştur. Ana faaliyetleri olarak, Hacı Bektaş Veli Anma etkinlikleri düzenlemek olduğunu belirtmektedirler. 12 Eylül 1980 Darbesi'ne kadar her yıl düzenlenen anma etkinlikleri, darbe ile kapatılana kadar sürmüştür. 1993 ile 2004 yılına kadar ise bu anma etkinliklerini sürdürmeye devam etmiştir. 2004-2006 yılında derneğin iç işleyişi ile ilgili problemlerden dolayı etkinlikleri azalmış ve adını Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği olarak değiştirmiştir. Bu süreçten sonra faaliyetleri tekrar düzene girmiş ve etkinlilerini devam ettirmişlerdir Aynı zamanda 1960'larda Alevi derneklerinin sayısı giderek artar ve Cem Dergisi ve Ehlibeyt Dergisi bu dönem çıkarılır. (http://www.hacibektasdernegi.com/dernegimiz/tarihce erişim tarihi: 06.07.2019).

1966 senesinde çoğunluğu Alevi yurttaşlardan oluşan ve genel başkanları Hasan Tahsin Berkman olan Birlik Partisi kurulmuştur. Parti daha sonra 1973 senesinde ismini Türkiye Birlik Partisi olarak değiştirmiştir. Partinin asıl önemi, Alevilerin parti düzeyinde ilk siyasi deneyimleri olmasıdır. Taban olarak Alevilere seslenen ve parti amblemi olarak Aleviler için kutsal kabul edilen Oniki İmam'a ithafen on iki yıldız ve Hz. Ali'yi temsilen bir tane aslan bulunmaktadır. Parti örgütlenmesinde Alevi dedelerine ve Alevi halk ozanlarına aktif roller verilmiştir. Örgütlenme süreçlerinin ardından 1969 senesinde yapılan seçimlerde sekiz tane milletvekili çıkararak önemli bir başarı kazanmıştır. Kuruluş aşamasında devlet ideolojisine yakın bir çizgide olmasına karşın, daha sonrasında parti içinde yaşanan çatışmalar ve tasfiyelerin ardından demokratik-sol bir çizgiye yöneldiği söylenebilir. 1973 seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi ile yaptığı seçim ittifakı ise bu söylemi güçlendirmiştir. Partinin demokratik-sol çizgiden yürümesinin bir başka sonucu ise Oniki İmamlara ithafen oniki ilke belirlemiş olmasıdır. Bu ilkeler ise; devrimcilik, toplumculuk, Atatürkçülük, demokrasi, halkçılık, devletçilik, cumhuriyetçilik, bağımsızlık, özgürlükçülük, laiklik, eşitlik ve yurtseverliktir. Fakat 1973 senesi, Türkiye Birlik Partisi'nin zayıflama dönemi olarak değerlendirilebilir. Bu dönem genç ve devrimci-sol fikirlere yakın olan Aleviler sol parti veya

gruplara; daha geleneksel olan Aleviler ise Cumhuriyet Halk Partisi'ne yönelmiştir (http://www.uzumbaba.com/alevi/alevilerin_ilk_siyasi_partisi.htm erişim tarihi: 06.07.2019).

1970 senesinde Sivas'ın Yıldızeli İlçesi'ne bağlı Banaz Köyü'ne Pir Sultan Abdal'ın heykelinin yapılması ve Banaz Şenlikleri'nin düzenlenmesi de bir başka gelişmedir. Ancak 1980 Darbesi ile bu şenliklerin yapılması da engellenmiştir. Darbeden sonra bile Alevilikle ilgili kelimelerin sivil toplum kuruluşlarının ismi olarak kullanılması yasaklanmaya devam etmiştir. 1988-1993 yılları arasında birçok engellenmeye ve yasaklara rağmen toplam Avrupa'da ve Türkiye'de Alevi derneklerinin sayısı yaklaşık olarak yüzü bulmuştur. 1993 senesinde Sivas Madımak Oteli'nde yaşananlardan sonra ise Alevi örgütlenmesi hız kazanmış ve sayılara Avrupa ve Türkiye'de toplamda iki bine yaklaşmıştır (http://dersimnews.com/alevilik/alevileri-kim-temsil-ediyor.html erişim tarihi: 06.07.2019).

Alevi örgütlenmeleri üzerinde dünya siyasetinde ve Türkiye'deki mevcut siyasi iklim önemli derece etkili olmuştur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin ideolojik etkisi, ülkede sık sık yaşanan darbeler, devletin mevcut siyasi tutumunun Aleviler için yeteri kadar kapsayıcı olmaması, hukuki olarak kültürel ve inançsal kimliklerine dair yeterli haklara sahip olmamaları ve kimliklerine yönelik taleplerine karşı baskı altında bırakılmaları; Alevi örgütlenmesini hem zayıf kılmış hem de Alevi yurttaşların kendilerini başka siyasi veya sivil toplum kuruluşlarında ifade etmelerine neden olmuştur. Yukarıda da belirtildiği üzere daha genç ve devrimci-sol siyasetten etkilenen kesimler bu çizgideki siyasi örgütler etrafında örgütlenmiştir. Bu durum ise zaman zaman Alevi gençlerinin siyasi taban olarak görülmesine sonucunu doğurmuştur. Aleviliğe daha çok geleneksel anlamlar yükleyen kesim ise çoğunlukla Cumhuriyet Halk Partisi veya diğer partiler etrafında örgütlenmiştir. Bu durum ise yine Alevilerin seçim dönemlerinde potansiyel oy olarak görülmesi sonucunu yaratmıştır. Fakat bu durum Alevilerin meclis ve belediyelerle ilişki kurmasını kolaylaştırmış ve işteş bir hal almıştır.

Alevilerin pek çoğunun, kendi oluşturdukları sivil toplum kuruluşları etrafında yeteri kadar örgütlenememesi, çeşitli siyasi örgütler altında örgütlenmeye yönelmelerinin sebeplerinden biridir. Bu durum ise bugün hala tartışılan geleneksel Alevilik ve ideolojik Alevilik ikileminin perde arkasında yatan sebeplerden biridir. Devrimci-sol çizgideki siyasi örgütler etrafında örgütlenen Aleviler, kimlik tanımlarını da bu eksende belirleyebilmektedir. Bunun yanı sıra 1993 yılında Madımak Oteli'nde yaşananlar ve ardından 1995 yılında İstanbul'un Gazi Osman Paşa ilçesinin Gazi Mahallesi semtinde yaşananlar Aleviler için en derin kırılma noktalarından bir kaçı olmuştur. Siyasi yönelimlerinin, devletle olan ilişkilerinin ve örgütlenme biçimlerinin üzerinde bu yaşananların büyük bir rolü olduğu söylenebilir.

Bütün bunlar birçok Alevinin, devletle ilişkilerinin sınırlı olmasının ve siyasi yönelimlerinin devlet ideolojisine daha uzak olan siyasi örgütler etrafında yoğunluk kazanmasının başlıca sebepleri arasında gösterilebilir.

Neo liberalizm ekseninde güçlenen yönetişim kavramı ve onun saç ayağı olarak kabul edilen sivil toplum kuruluşları, her ne kadar temsili demokrasi krizinin çözüm noktalarından biri olarak görülse de pratik yaşamda bunu sağlamak bazı zamanlarda mümkün olamamaktadır. Yerleşmiş bir demokrasi kültürünün yeterince oturmaması ve devlete atfedilen kutsiyet, özgür toplumların oluşması önünde engel teşkil edebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin siyasi tarihine bakıldığında sivil toplum kuruluşları üzerinde özellikle siyasi baskıların arttığı dönemlerde yoğun biçimde sınırlamalar, engellemeler ve yasaklar uygulandığı söylenebilir. Bu yasak ve sınırlamalar ise örgütlenme düzeyini zayıflatmakta ve yeteri kadar gelişmiş bir sivil toplumun oluşmasını geciktirmektedir. Bu durum Alevi yurttaşlar tarafından oluşturulan sivil toplum kuruluşları açısından da geçerli olmuştur. Özellikle darbe dönemlerinde gördükleri baskı ve genel olarak eşit yurttaşlık haklarının zaman zaman ihlal edilmesi, Alevi örgütlenmeleri üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır.

Bugün ise Türkiye'de birçok Alevi sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Daha çok kültür dernekleri veya yardımlaşma dernekleri adı altında ama Aleviler için önemli kişilerin isimlerini kullanabildikleri (kullandıkları) sivil toplum kuruluşları vardır. Bu sivil toplum kuruluşlarının bir kısmını tek çatı altında toplayan bir Alevi Bektaşi Federasyonu bulunmaktadır. Federasyonun pek çok bileşeni vardır. Bu bileşenleri:

- Alevi Kültür Dernekleri Genel Merkezi (Ankara)
- Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Merkezi (Ankara)
- Ankara Cem Kültür Evleri Yaptırma Derneği
- Seyit Garip Musa Sultan Kültür Derneği (Ankara)
- Hüseyin Gazi Derneği (Ankara)
- Çankaya Cemevleri Yaptırma Derneği (Ankara)
- Abdallar Derneği (Ankara)
- Erenler Kültür Derneği (Kahramanmaraş)
- Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneği (İstanbul)
- İzmir Alevi Bektaşi Derneği
- Torbalı Anadolu Alevileri Kültür Yardımlaşma Derneği (İzmir)
- Alevi Bektaşi Kültür Merkezi ve Cemevi Didim (İzmir)
- Hacı Bektaş-ı Veli Derneği (Kayseri)
- Adaköy Hacı Bektaş Veli Kültür Tanıtma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği (Bursa)

- Alevi Bektaşi Dayanışma Cemevi Derneği (İzmir)
- Evrensel Sevgi Derneği (Bursa)
- Hacı Bektaş-ı Veli Kültür ve Dayanışma Derneği Mamak (Ankara)
- Taşdelen Hacı Bektaş-ı Veli Kültür ve Dayanışma Derneği (İstanbul)
- Alevi Kültür Merkezi Derneği (Çorum)
- Güzeltepe Pir Sultan Abdal Kültür ve Dayanışma Derneği (İstanbul)
- Alevi Yolu Kültür Derneği (İzmir)
- Topçu Baba Anma Yaşatma Kültür ve Sanat Derneği (Kırklareli)
- Çamşıhı Hüseyin Abdal Derneği (Sivas)
- Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Derneği (Nevşehir)
- Yalıncak Sultan Alevi Kültür Derneği (İstanbul)
- Alevi Bektaşi Kültür Tanıtma Derneği (İzmir)
- Kestel Hacı Bektaş-ı Veli Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği (Bursa)
- Kıbrıs Pir Sultan Abdal Derneği
- Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği (Antalya)
- Hacı Bektaş-ı Veli Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği (Kütahya)
- Güvenç Abdal Araştırma Eğitim Kültür ve Tanıtma Derneği (İstanbul)
- Piri Baba Kültür ve Dayanışma Derneği
- Maltepe Cemevi Derneği
- Alevi Bektaşi İnanç Derneği (İzmir)
- Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Derneği (Adana)
- Aziz Baba Cemevi Yaptırma ve Yaşatma Derneği (İstanbul) şeklindedir (http://www.alevifederasyonu.org.tr/bilesenlerimiz.php erişim tarihi: 10.07.2019).

Federasyonun bütün Alevi sivil toplum kuruluşlarını kapsadığı söylenemez. Bazı dernek veya vakıfların dışarda kalmasının altında yatan problemin ideolojik farklar olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının kendi aralarındaki iktidar mücadelesi de buna ek olarak gösterilebilir. Fakat federasyonun kısmen de olsa bir çatı örgütü niteliği taşıdığı söylenebilir. Bu durum ise örgütlü hareket etmelerini ve taleplerini dile getirirken daha güçlü bir ses oluşturabilmelerini sağlamaktadır. Uzun yıllar süren bir mücadelenin sonucu olarak yaygınlaştığı söylenebilen Alevi sivil toplum örgütleri, günümüzde henüz bütün taleplerine karşılık bulamamaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde bu konuya daha geniş yer verilecektir.

Alevi Bektaşi Federasyonu'nun yanı sıra çatı örgütlenmesi olarak ele alabileceğimiz diğer federasyonlar da vardır. Alevi Vakıflar Federasyonu bunlardan biridir.

2.3.1. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı

Alevi yurttaşların sivil toplum girişimleriyle 1994 senesinde kurulmuştur. Alevi Dernekleri Federasyonu'nun bileşenleri arasındadır. Ulusal bir örgütlenmeye sahip olup toplamda 44 tane şubesi bulunmaktadır. Vakıf statüsündedir ve Ankara merkezlidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın vakıflara yönelik maddelerini esas alarak kurulmuş ve yönetim yapısını bu esaslara göre belirlemiştir. Vakıfların genel olarak belirlenmiş yönetim yapısına uygun olarak kurulan Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, yönetim yapısını; yönetim kurulu, denetim kurulu ve disiplin kurulu olmak üzere üç yapılanma üzerinden oluşturmuştur. Yönetim kurulu toplam 7 üyeden oluşmaktadır. Bu 7 üye genel başkan, genel başkan yardımcısı, sekreter, sayman ve yönetim kurulu üyelerinden oluşmaktadır. Yine denetim kurulu ve disiplin kurulunda ise 3'er üye bulunmaktadır, (http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/9/tarihcemiz/ erişim tarihi: 22.04.2018)

Vakfın organları; genel kurul, yönetim kurulu, disiplin kurulu, onur kurulu ve denetim kurulu şeklindedir. Genel kurul; vakfın en yetkili organıdır ve olağan durumlarda yılda en az iki kere, olağanüstü durumlarda karar yeter sayısına ulaşılması durumunda 1 ay içerisinde toplanabilmektedir. Toplantı yeter sayısı delegelerin salt çoğunluğuyla oluşmaktadır. Bu çoğunluğun sağlanamadığı durumlarda ise, toplantı yeter sayısı aranmamaktadır. Genel kurul üyeleri; merkez yönetim kurulu üyeleri, denetim kurulu üyeleri, kurulcular kurulu üyeleri, şube başkanları ve delegelerden oluşmaktadır. Üyelerin oy hakları vardır; fakat bu üyeler dışındaki fahri üyelerin oy hakları yoktur. Her üyenin yalnızca bir oy hakkı vardır. Aynı zamanda genel kurulun; yönetim ve denetim kurullarının raporlarını ve vakfın mali durumunu incelemek, vakıf senedinin hükümlerinin yerine getirilmesini sağlamak, üye aidatlarıyla ilgilenmek, vakıf organlarına asil üyeler seçmek, vakfın tüzük ve yönetmeliğini onaylamak gibi görevleri bulunmaktadır (Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Vakıf Resmi Senedi, 01.04.1994, madde:19).

Yönetim kurulu üyeleri vakfın Genel Kurul Delegeleri arasından seçilmektedir. 7 asil ve 7 yedek üyeden oluşmaktadırlar. Gerekli haller dışında ayda 1 defa toplanmaktadır ve toplantı yeter sayısı salt çoğunluk hesabıdır. İlk toplantısında başkan, başkan yardımcısı ve sekreter seçilmektedir. Görevleri arasında ise; özel ve tüzel kişiliklere karşı vakfı temsil etmek, bütçe ve yıllık programı hazırlamak, gerekli hallerde personel tayin etmek, gelirlerini artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmak, genel kurulu toplantıya çağırmak gibi faaliyetler

sıralanabilir (Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Vakıf Resmi Senedi, 01.04.1994, madde: 20).

Denetim kurulu; 3 asil 3 yedek olmak üzere 2 sene için genel kurul tarafından seçilmektedirler. Vakfın defterlerini, yazışmalarını ve hesaplarını denetlemektedirler (Hacı Bektaş Veli Vakfı Vakıf Resmi Senedi, madde 23). Disiplin kurulu ise; genel kurulun delegeleri arasından 3 asil 3 yedek üye olarak seçilmektedirler. Bu üyeler arasından da 1 başkan 1 raportör seçilmektedir. Görev süreleri 2 yıldır ve görevleri vakfın disiplinini sağlamaktır. Vakfın üyeleriyle ilgili yaşanan herhangi bir sorun için, yazılı bir bildiri karşılığında ihtar veya üyelikten çıkarma gibi cezalar vermektedirler. Bir nevi yargı mercii de denilebilir (Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Vakıf Resmi Senedi, madde:24). Diğer bir kurul olan onur kurulunda ise; Türkiye çapında hizmet ve eser vermiş bilim insanları, ,idareciler, yazarlar, sanatkarlar, vakfa bağışta bulunanlar yönetim kurulunun teklifi ve genel kurulun onayı üzerine onur kuruluna kabul edilmektedirler (Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı Vakıf Resmi Senedi, 01.04.1994, madde:25).

Yönetsel yapısına bakıldığında, hiyerarşik bir yapılanma bulunduğu; fakat işleyişin demokratik bir çerçevede yürütülmekte olduğu söylenebilir. Vakıfla ilgili karar almada demokratik bir biçimde oylama usulü izlenmektedir. Başkan ve diğer yönetim, denetim ve disiplin kurulu üyelerinin seçimi yine demokratik usullerde gerçekleşmektedir. 2 sene için her dönem seçimler tekrarlanmaktadır. Merkez ile şube arasında koordineli bir iletişim bulunmaktadır. Merkez ve şube arasında şeklen as-üst ilişkisi bulunmaktadır ama prosedür gereği örgütsel yapı dikey yönde hiyerarşik bir şekli almıştır. İşleyişte bu dikey örgütlenmeye karşın merkez ve şube arasında demokratik bir tutum mevcuttur. Kuruma ilişkin karar alma noktasında şube ve merkez, vakfın menfaatleri doğrultusunda karar almaya çalışmaktadır. Hantal bir bürokratik yapı ve merkez-şube arasında yoğun bir kırtasiyecilik durumunun yaşanmaması sağlanmaya çalışılmaktadır (Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Vakıf Resmi Senedi,01.04.1994, madde: 17)

Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı'nın Antalya İl Merkezi'nde 1 tane şubesi bulunmaktadır. Ankara'daki genel merkez tüzüğüne bağlı olarak örgütlenme ve faaliyet yürütme işlemlerini yapmaktadırlar. 300 tane üyesi bulunan vakfın genel olarak faaliyetleri, Alevi kültürünü yaşatma ve devam ettirme üzerine yoğunlaşmaktadır. 1 Eylül 2006 tarihinde dahil oldukları bir proje ile sivil toplum kuruluşu olarak etkinlik alanlarını genişletmeye çalışmışlardır. Bu projeye katılma amaçlarını "Alevilere yönelik yürütülen ayrımcılığa karşı hem toplumsal bilinç hem de örgüt içi bilinç yaratabilmek ve ayrımcılıkla ilgili insan hakları belgeleri hakkında bilgi vermek " olduğunu ifade etmişlerdir

(https://www.ihop.org.tr/?p=3672 erişim tarihi: 26.04.2018).

12 ay süren "Alevi Sivil Toplum Örgütlerinin İzleme ve Savunuculuk Konularında Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi" kapsamında katılımcılara, din, dil, ırk, cinsiyet, yaş ve benzeri kimliklerinden ötürü ayrımcılığa maruz kaldıklarında, başvurabilecekleri uluslararası belgeler hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır. Özellikle Avrupa Birliği Ayrımcılık Karşıtı Direktiflerine ilişkin bilgiler vererek bu direktiflere karşı aşinalık oluşturmak istenmiştir. Yine, bu uluslararası belgelerin iç hukuka aktarılmasına yönelik karar ve uygulamaları anlamalarını kolaylaştırmak amaç edinmiştir. Aynı zamanda katılımcılara, sivil toplum kuruluşlarının ayrımcılıkla mücadelede oynadıkları role dair bilgi vermek projenin amaçları arasında yer almaktadır. Proje sadece katılımcıları değil aynı zamanda Alevi sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerine yönelik de bilgilendirme faaliyeti içermektedir. Yöneticilerin proje kapsamında bilgilendirilmesinin önemi vurgulanmıştır (http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/11/projelerimiz/ erişim tarihi: 23.04.2018).

Projenin yanı sıra 2010 yılında T.C. Devlet Bakanlığı tarafından geniş kapsamlı bir Alevi Çalıştayı düzenlenmiştir. Bu çalıştayı Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı ve Alevi Kültür Dernekleri Genel Merkezi Alevileri temsilen katılmıştır. Çalıştayın genel amacı "Alevi taleplerinin laiklik, demokrasi ve insan hakları temelinde" ele alarak çözüm önerileri ortaya koymak ve çalıştayın sonucunda ortaya bir rapor çıkarabilmektir, (http://www.hacibektasvakfi.web.tr/yayin/10/alevi-calistayi-birinci-etap-alevi-orgutleri-ve-temsilcileri-toplantisi-degerlendirmeoneri-ve-istem-raporu/ erişim tarihi: 23.04.2018) Devlet Bakanlığı tarafından Alevilere yönelik bir çalıştayın yapılması ve Alevilerin, oluşturdukları sivil toplum kuruluşları temsilinde bu çalıştaya katılması yönetsel açıdan önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Sivil toplum kurulularının oluşturulmasındaki genel amaçlar bağlamında düşünülürse, devletin iktidar alanı içinde tanımlanabilir olmak ve sorunlarını dile getirebilecekleri bir çalışmanın içinde yer almış olmak önemli bir gelişme olarak nitelendirilebilir. Devletin hiyerarşik yapılanması içinde yer alan T.C. Devlet Bakanlığı tarafından Alevilere yönelik bir çalıştay hazırlanması siyasal açıdan ele alındığında, bu durumun artı ve eksileri olduğu elbette söylenebilir ama yönetsel açıdan bakıldığında devletin hiyerarşik yapılanması içinde sivil toplum kuruluşlarıyla doğrudan iletişim kurmak ve faaliyet yürütmek, Alevi sivil toplum kuruluşları için önemli bir kazanım olarak görülebilir.

Hazırlanan raporda Alevi sivil toplum kuruluşlarının yönetsel açıdan kazanımlarına dair detaylar bulunmaktadır. Bu detayların içinde; Alevilerin tarihine, sorunlarına, kimliklerine, siyasi tutumlarına, anayasal ve hukuksal konulara, cemevlerine, dedelere (Alevilerin inanç rehberlerine) ve tanınmalarına ilişkin maddeler bulunmaktadır(Alevi

Çalıştayları Nihai Rapor, 2010: 5). Sivil toplum kuruluşlarının yönetim bilimi açısından bir baskı grubu oldukları kabulüyle düşünülürse, Alevi kimliğine yönelik bir raporun hazırlanmasının önemli bir faaliyet olduğu söylenebilir. Baskı gruplarının ortak amaçları, devletin iktidar alanını zorlamak ve devletin iktidar alanı dışında kendi varlıklarını kabul ettirebilmektir. Bu çerçevede Alevilerin, sivil toplum kurumları temsilinde devlet organlarıyla temasa geçmesi kayda değer bir atılımdır.

2.3.2. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği

1988 yılında Ankara merkezli kurulmuştur. Alevi Dernekleri Federasyonu'nun bileşenleri arasındadır. Dernekler yönetmeliğine göre yasal olarak kurulan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği bu bağlamda genel yönetim, denetleme ve disiplin kurulu olmak üzere üç yapı üzerinden şekillenmiştir. Başkanlar, sayman ve sekreterin yanı sıra; kültür sanat sekreteri, örgütlenme sekreteri, halkla ilişkiler sekreteri, eğitim sekreteri, hukuk sekreteri, demokratik kitle örgütleriyle ilişkiler sekreteri ve basın yayın sekreteri olmak üzere daha katmanlı bir organizasyon oluşturmuşlardır (http://www.yenimahallepirsultan.org.tr/genel-yonetim-kurulu-uyeleri/ erişim tarihi 22.04.2018). Yönetim işlevini yerine getiren birim ve bu birimlerin başında bulunan kişiler, siyasal ve kültürel yaşamın dinamiklerini dernek içi yönetime ve dernek faaliyetlerine eklemlemeyi amaçlamışlardır.

Yönetsel yapısı dernek tüzüğüne göre düzenlenmiştir. Derneğin merkez organları; merkez genel kurulu, merkez yürütme kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kurulu olmak üzere beş organdan oluşmaktadır. En yetkili organı gizli oy açık sayım yöntemiyle 2 senede bir seçim yapılmak üzere oluşturulan merkez genel kuruldur. Doğal ve seçilmiş delegelerden oluşmaktadır. Doğal delegeler; genel yönetim kurulu, genel denetim kurulu, disiplin kurulunun asıl üyeleri ve şube yönetim kurulu başkanlarından oluşmaktadır. Seçilmiş delegeler ise; şubenin genel kurulunda her 50 üye için 1 delege seçilmesi kaydıyla oluşmaktadır. Bu organın görevleri; genel yönetim, denetleme ve disiplin kurullarını ve federasyon delegelerini seçmek, gerekli durumlarda dernek tüzüğünü değiştirmek, yeni dönem çalışma programını saptamak, yeni dönem bütçeyi görüşmek, derneğin mali işlerini yürütmek, dernekten çıkarılan üyelerin itirazlarını inceleyip karara bağlamak ve dernek şubelerinin açılması-kapatılması, şube kurucularına yetki verilmesi gibi faaliyetlerden oluşmaktadır (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Tüzüğü).

Diğer birimlerin görevleri ise eşgüdüm içinde dernek faaliyetlerini yürütmektir. Genel sekreterin görevleri arasında; toplantı tutanaklarını yazmak, örgütle ilgili yazışmaları düzenlemek, yönetim kurulunun gündemini hazırlamak ve karar defterine işlemek şeklinde

sıralanabilir. Saymanın görevleri ise daha çok derneğin mali işlerini yürütmektir. Dönem bütçesini hazırlamak, harcamaların gözetim ve denetimini sağlamak, demirbaş kayıt listesini tutmak, taşınmaz malların sigorta işlemlerini takip etmek, ilgili bakanlıklar ve mercilere iletilecek mali bilgileri hazırlamak olduğu söylenebilir. Basın yayın sekreterinin görev ve esasları daha çok genel başkanın basın toplantısını organize etmek, yerel radyo, TV ve basın organlarıyla iletişim halinde olmak ve derneğin yayın arşivini oluşturmak olarak belirtilebilir. Örgütlenme sekreteri ise derneğin üyelik işlemleriyle ilgilenir. Üyeliği kesilenlere veya üyeliği kesinleşenlere yönelik işlemleri yürütmektedir. Kültür sanat sekreterinin görevleri ise; panel, şölen ve toplantı planları düzenlemek şeklindedir. Halkla ilişkiler sekreterinin temel görevi; ziyaret, taziye, kutlama gibi sosyal ilişkileri tanzim etmektir. Demokratik kitle örgütleri sekreterinin vasıtasıyla, diğer kitle örgütleriyle iletişimi sağlanarak kitle örgütleri nezdinde derneğin temsili sağlanmaktadır. Hukuk sekreteri aracılığıyla da şikâyet ve uyuşmazlıklar izlenir, dernek yönetmeliği izlenir ve derneğe ilişkin hukuksal sorunlar çözülmeye çalışılır (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Tüzüğü).

Denetleme kurulu, genel kurulca seçilen 9 asıl ve 9 yedek üyeden oluşmaktadır. 3 ayda bir toplanarak bütçe uygulamasını ve harcamaları denetlemektedir. Gerekli durumlarda şubeleri de denetlemektedir. Bunun yanı sıra disiplin kurulu da yine aynı şekilde genel kurulca seçilen 9 asıl ve 9 yedek üyeden oluşmaktadır. Görevi disiplinsizlik suçu ile sevk edilen kişilere tebligat göndermek ve 30 gün içinde karara bağlamaktır. Danışma konseyi ile ise; Danışma Kurulu, Genel Merkez Yönetim, Denetim, Disiplin Kurulları ile Şube Başkanlarından veya Şube Yönetim kurulunca görevlendirilen yönetim kurulu üyesinden ve eski Genel Başkanlarından oluşmaktadır. Danışma Kurulu yılda en az 4 kez toplanmaktadır. Gerekli durumlarda ise Genel Yönetim Kurulu tarafından toplantıya çağrılabilir. Derneğin Danışma Meclisi; Genel Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu, Disiplin Kurulu üyeleri ve Alevilik üzerine araştırma yapan bilim insanları, yazar, sanatçı, kanaat önderlerinden oluşmaktadır. Yılda 2 defa toplanmaktadır. Danışma Meclisine çağrılacak kurul üyeleri dışındaki kişileri belirleme yetkisi Genel Yönetim Kuruluna aittir. Danışma Meclisi, Alevilik üzerine yayın hazırlama, panel, sempozyum gibi etkinlikler ile Genel Yürütme Kuruluna tavsiye metinler ve görüşler sunmakla görevlidir (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Tüzüğü).

Pir Sultan Abdal Derneği, merkezi şube teşkilatlanmasının tüzüğüne bağlı kalarak kurulmuştur. Antalya/Doğu Garajı Şube'si 1994 yılında açılmıştır. 650 tane üyesi bulunmaktadır. Dernek, merkezi şubenin tüzüğü esasında kurulmasından kaynaklı, yönetsel yapı bakımından merkez şubeyle aynı örgütsel yapıya sahiptir. Yönetsel yapısı as-üst şeklinde oluşmasına rağmen, işleyişte daha çok dernek içinde oluşturulan Gençlik Komisyonu'nun

etkinliği vardır. Ankara'daki merkez şube ve diğer şubelerle birlikte koordineli hareket etmektedir. Merkezden gelen kararlar ve Alevi Dernekleri Federasyonu'ndan gelen kararlara karşı inisiyatif kullanma hakları vardır. Yönetsel yapıları dikey örgütlenme biçimindedir; fakat merkez ve şube ilişkisinde yönetimin verimsiz çalışmasını engellemek adına yatay ve eşit bir ilişki olduğu söylenebilir (http://www.yenimahallepirsultan.org.tr/tuzuk/ erişim tarihi: 23.04.2018).

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin faaliyet alanı, daha çok sosyal ve siyasal etkinlikler içermektedir. Bir Alevi sivil toplum kuruluşu şeklinde oluşturulmasına karşın, Alevilikle ilişkin etkinliklerle sınırlı kalmayıp, siyasal yaşamın içinde de rol almayı hedeflemektedirler. Emek-sermaye ve ezen-ezilen zıtlıklarına sıklıkla vurgu yaparak, siyasal yaşamda bu zıtlıklara yönelik hegemonya oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin Gramsci'nin sivil toplum anlayışına yakın olduğu söylenebilir. Düşünürün toplumsal bilinç yaratmak ve karşı hegemonya oluşturmak için sivil toplum kuruluşlarıyla öncü bilinç yaratmayı ön görmesi çerçevesinde Dernek'in faaliyetleri ele alınırsa, arasındaki bağ kurulabilir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği siyasi bir örgütlü yapı oluşturmak ve sosyal yaşamın içinde siyasal bir bilinç yaratma hedefi gütmektedir. Bu çerçeveden bakılırsa Gramsci'nin sivil toplum yoruma yakın oldukları söylenebilir.

Dernek etkinlikleri daha çok sosyal yaşama yöneliktir. Pir sultan Abdal'ın yaşam felsefesini anlatmak adına konferans, panel, seminer, sempozyum gibi etkinlikler düzenlemektedirler. Bunun yanı sıra bağlama, semah, tiyatro, halk oyunları gibi eğitim çalışmaları yürütmektedirler. Pir Sultan Abdal Bilim ve Sanat Enstitüsü kurarak Pir Sultan Abdal ve onunla ilgili yapılan araştırma ve eserleri dünyaya ve kamuoyuna tanıtıp yaymaktadır. Yine Pir Sultan Abdal'ın doğup yaşadığı yer olan, Sivas'ın Yıldızeli İlçesi'ne bağlı Banaz Köyü'nde kültür ve anma toplantıları düzenlemektedirler. Aynı zamanda cemevi ve kültür evleri açmaktadırlar (Pir Sultan Abdal Derneği Tüzüğü)

2.3.3. Alevi Kültür Dernekleri

Hacı Bektaş Veli başta olmak üzere tüm Alevi yol önderlerinin felsefesini, Alevi yol öğretisini ve kültürünü sürdürmek doğrultusunda, sosyal ve kültürel çalışmalar yapmak derneğin başlıca amaçları arasındadır. Aynı zamanda Alevi Dernekleri Federasyonu'nun bileşenleri arasında yer almaktadır. Merkezi Ankara'da bulunmaktadır. Yönetsel yapısı dernekler genel tüzüğüne uygun olarak örgütlenmiştir. Genel merkez organları; genel kurul, genel yönetim kurulu, merkez denetleme kurulu, merkez disiplin kurulu şeklindedir. Şube

organları ise; şube genel kurulu, şube genel yönetim kurulu, şube denetleme kurulu ve şube disiplin kuruludur (Alevi Kültür Dernekleri Tüzüğü).

Dernek genel kurulu, en yetkili organdır. Şubeler genel kurulunca her 50 üyeden 1 delege hesabı üzerinden çıkan delegelerden, genel merkez yönetim kurulu, denetim kurulu, disiplin kurulu üyeleri ve şube başkanlarından oluşmaktadır. 2 ayda bir toplantı düzenlerler ve kararlar salt çoğunluk hesabı üzerinden alınmaktadır. Genel olarak dernek tüzüğünü genişletmek, yönetim ve denetim kurulu raporlarını görüşmek, taşınır ve taşınmaz mallara yönelik işlemleri yürütmek, bütçeyi kabul etmek, şubelerin açılıp kapatılmasına karar vermek, dernekten çıkarılan üye veya yöneticilerin itirazlarını değerlendirmek gibi görevleri olduğu söylenebilir (Alevi Kültür Dernekleri Tüzüğü).

Genel yönetim kurulu; derneğin yürütme organıdır ve 21 asıl 21 yedek üyeden oluşmaktadır. Bu üyeler; şubelerden her 50 üyeden 1 delege seçilmesiyle ile gelen delegeler, genel merkez yönetim, genel denetim kurulu ve genel disiplin kurullarının asil üyelerinden ve şube başkanlarından oluşmaktadır. Görevleri bakımından, yürütme organı olmasından kaynaklı karar alma mekanizmasıdır. Bunun yanı sıra; bütçeyi uygulamak ve yeni bütçesi tasarlamak, gündemi belirlemek ve toplantılar düzenlemek, şubelerin açılıp kapanmasına ilişkin karar vermek, gerekli durumlarda komisyonlar, kurullar, komiteler kurmak, diğer derneklerle derneğin amaçları doğrultusunda platformlar kurmak gibi görevleri olduğu söylenebilir (Alevi Kültür Dernekleri Tüzüğü).

Merkez denetleme kurulu ve disiplin kurulu ise derneğin diğer birimleridir. Merkezi denetme kurulu, genel yönetim kurulu ile benzer şekilde şubelerin her 50 üyesinin 1 delege çıkarması usulü, genel merkez yönetim kurulu, denetim kurulu ve disiplin kurulu asil üyelerinden ve şube başkanlarından oluşmaktadır. 5 asıl 5 yedek üyeden oluşmaktadır. Olağan durumlarda 6 ayda bir toplantı düzenlemektedirler. Görevleri arasında; bütçe uygulamaları ve harcamalarını denetlemek, dernek kapsamındaki defterleri incelemek, denetleme raporlarını genel kurula sunmak bulunur. Genel olarak derneğin idari ve mali işlerini denetlediği söylenebilir. Disiplin kurulu ise; 5 asıl 5 yedek üyeden oluşmaktadır ve bu üyeler merkez genel kurulu delegelerinden gizli oyla seçilmektedir. Disiplin cezası olarak; kınama, uyarma ve üyelikten çıkarma gibi uygulamalar belirlenmiştir. Bu sebeple genel olarak derneğin yargı mercii olarak düşünülebilir (Alevi Kültür Dernekleri Tüzüğü).

Şubelerin kuruluşu ise merkezin tüzüğü esas alınarak oluşturulmaktadır. Alevi Kültür Dernekleri bünyesinde toplamda 174 tane şube barındırmaktadır. Bu 174 tane şubenin içinden 6 tanesi Antalya merkez ve ilçelerinde bulunmaktadır. Antalya merkezde ise 2 tane şubesi vardır. Antalya/Konyaaltı şubesi 2010 yılında kurulmuştur. Şube binası Konyaaltı Belediyesi

tarafından temin edilerek desteklenmiştir. 900 üyesi bulunmaktadır. Örgütsel yapısı merkez şubeyle paraleldir ve yeni bir şubenin açılması merkezin karar ve onayıyla gerçekleşmektedir. Şubenin yönetim yapısı; şube genel kurulu, şube yönetim kurulu, şube denetim kurulu ve şube disiplin kurulu şeklinde örgütlenmiştir. Ayrıca Alevi Kültür Dernekleri'nde şube genel kuruluna katılabilecek üyelerin aidatlarının tamamını ödemiş olmaları koşul olarak gösterilir. Aidatlarını ödememiş üyeler genel kurula dahil edilmezler (Alevi Kültür Dernekleri Tüzüğü).

Şube yönetim kurulu, şube genel kurulu üye sayısı 500'e kadar olan şubelerde 5 asıl 5 yedek, üye sayısı 1000 üyeye kadar olan şubelerde 7 asıl 7 yedek, üye sayısı 2000 üyeye kadar olan şubelerde 9 asıl 9 yedek üye olma şartı mevcuttur. Dolayısıyla Konyaaltı Alevi Kültür Derneği'nin 900 üyesinin bulunmasından kaynaklı olarak 7 asıl 7 yedek üyesi bulunmaktadır. Her 6 ayda bir toplanan denetim kurulunda ise 3 asıl 3 yedek olmak üzere toplamda 6 üyesi vardır. Keza disiplin kurulunda da 3 asıl 3 yedek olmak üzere 6 üyeli bir kuruldur (http://seferihisaralevi.com/?pnum=49&pt=T%C3%BCz%C3%BC%C4%9F%C3%BCm%C3%BCz erişim tarihi 25.04.2018).

Derneğin faaliyetleri arasında cem düzenlemek, cemevinde cenaze işlemlerini yürütmek, Aleviler için özel sayılan günlerde etkinlikler düzenlemek, Alevilik ve Alevilikle ilintili olan konularda paneller organize etmek, semah-tiyatro-bağlama kursları açmak gösterilebilir. Alevi Kültür Dernekleri'nin kadınların ataerkil sistem içinde karşılaştıkları; eril tahakküm, flört şiddeti, aile içi şiddet, psikolojik ve fiziksel şiddete karşı bilinçlendirmeye yönelik etkinlikleri de vardır. Kadınların dernek içinde aktif rol oynaması ve derneğin çeşitli birimlerinde görev alması yönünde cesaretlendirilebilmektedir. Bu bağlamda ataerkil sistemin kadın üzerindeki baskısı kırılmaya ve hafifletilmeye çalışılmakta ve kadınlara farkındalık aşılanmaya çalışılmaktadır.

2.3.4. Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği

Abdal Musa, Hacı Bektaş Veli'nin felsefesinin Anadolu'daki en önemli temsilcilerindendir. Antalya'nın bugünkü Elmalı İlçesi'nin Tekke Köyü'nde yaşamıştır. Dolayısıyla Antalya'da yaşayan Alevileri de yoğun biçimde etkisi altına almıştır. Günümüzde de Tekke Köyü'nde Abdal Musa adına hala sürdürülen anma etkinlikleri yapılmaktadır.

Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği'nin şubeleri yoktur. Yerel bir sivil toplum kuruluşudur. Sadece Antalya Kenti'nde örgütlenmişlerdir. Yine Antalya'nın Elmalı İlçesi'nin Tekke Köyü'nde Abdal Musa Tekke'si bulunmaktadır. 2004 yılında kurulan derneğin 70'e yakın üyesi bulunmaktadır. Antalya'daki diğer Alevi derneklerinden ayrılan en önemli

özelliklerinden biri dernek başkanlarının kadın olmasıdır. Örgütleniş biçimleri dernekler tüzüğüne bağlı olarak şekillenmiştir. Genel kurul, yönetim, denetim ve disiplin kurulları vardır. Yönetim kurulu 7 asil 7 yedek üyeden, disiplin ve denetim kurulu 3 asil 3 yedek üyeden oluşmaktadır. Genel kurul bütün üyelerden oluşmaktadır. Kısacası yönetim yapısı dernekler genel tüzüğü bazında düzenlenmiştir (Abdal Musa Kültür ve tanıtma Derneği Tüzüğü).

Dernek ile yapılan görüşmelerde derneğin faaliyetleri inanç üzerine yoğunlaştığı gözlenmiştir. Daha çok Alevi inancını sürdürme, yeni kuşaklara tanıtma ve Alevi inancının ibadetlerini tanıtıp devam ettirmeyi amaçlamaktadırlar. Özellikle 12 hizmet ve cem ibadetini genç kuşaklara öğretilerek gelecek nesillere aktarılması öncelikli faaliyetlerindendir. Dernek içinde semah ve bağlama kursları verilerek; 12 hizmet ve cem ibadetini nasıl yerine getirileceği öğretilmektedir. Yine dernekte her hafta düzenli olarak cem yapılmaktadır. Kursa devam eden öğrenciler aynı zamanda cemde 12 hizmeti de yürütmektedir. Bunların yanı sıra panel, tiyatro, dinleti gibi kültürel etkinlikler düzenlemekte veya bu etkinlikleri düzenleyen diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerine katılım göstermektedirler.

2.3.5. Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği

Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar orman işçiliği yapan Aleviler için "tahtacılar" ifadesinin kullanıldığını görebiliyoruz. Tahtacılar ifadesi bir meslekten ziyade bir inanca karşılık gelmekte ve yoğunluklu olarak Toroslar, Ege Kazdağı ve Muğla yöresinde yaşayan Aleviler için kullanılmaktadır. Nüfuslarına ilişkin kesin bir kayıt olamamasına rağmen tahmini olarak 300-400 bin civarında oldukları varsayılmaktadır (Şener, 2006: 75).

Antalya merkezde Tahtacılar tarafından kurulan bir dernek mevcuttur. Derneğin genel merkezi İzmir'de bulunmaktadır. Dernek iç tüzüğünde; Tahtacı halkının kültürel değerleri korumak ve yaşatmak, üyelere yönelik eğitim programları düzenlenerek, üyelerini geliştirmek, çevreye duyarlı etkinlikler yapmak, insan haklarının geliştirilmesi yönünde çalışmak, ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak gibi amaçlar etrafında örgütlendiğini belirtmiştir. Aynı zamanda yine iç tüzüklerinde; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne bağlı olup temel hak ve özgürlüklerin savunuculuğunu üstlendiklerini, devletin laik düzenini bozacak hiçbir faaliyetin içinde olmayacaklarını ve herhangi bir siyasi oluşumun (parti, kuruluş vb.) içinde veya yan örgütü gibi davranmayacaklarını belirtmişlerdir (Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Tüzüğü).

Derneğin ekonomik faaliyetleri arasında ise, lokal açıp işletmek, ihtiyaç sahipleri için yardım sandığı kurmak, taşınır-taşınmaz mal alıp satmak veya kiralamak, konser düzenlemek,

çeşitli kollarda faaliyet gösterecek işletmeler açmak, üyeler ile kooperatif kurmak yer almaktadır. Bunların yanı sıra yasalarca belirlenmiş şeklin dışına çıkmayarak yardım almak ve iş birliği yapmak da bir diğer ekonomik faaliyet alanlarıdır. Dernek kamp tesisi, misafirhane, kütüphane, kreş, sığınma evi, huzurevi, aşevi, kültür merkezi gibi yerler açabilir veya bu yerleri kiraya verebilir. İhtiyaç halinde okul, yol, su vb. için yardım sunabilir veya yardım alabilir (Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Tüzüğü).

Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği tüzüğünde belirttiği üzere aynı amaçlar doğrultusunda kurulmuş diğer dernek veya federasyonlarla birleşebilmekte veya ortak faaliyet yürütebilmektedir. Yurtdışı-içi dernek veya kuruluşlara üye olabilir; ancak şubeleri Genel Merkez Genel Yönetim Kurulu'nun onayı olmadan dernek veya kuruluşlara üye olamaz. Şubeler temsilcilikler açamaz (Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Tüzüğü).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ANTALYA'DAKİ ALEVİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE İLGİLİ BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Antalya'daki Alevi Sivil Toplum Kuruluşlarının Alevilik Algısı

Antalya merkezde, Alevi vatandaşların talep ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturdukları sivil toplum kuruluşları ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Mülakat soruları belirlenirken, Alevilerin sorunlarının, taleplerinin ve gerek birbirleriyle gerekse kamu kuruluşlarıyla kurdukları iletişimin tespitine yönelik sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan mülakat ile sivil toplum ve yönetişimin kavramsal bağının, pratik yaşamdaki ve pratik siyasetteki karşılığı yönetim bilimi temelinde araştırılmaya çalışılmıştır. Sıklıkla yan yana getirilen sivil toplum ve yönetişim kavramlarının birbirleriyle ilişkisi; sivil toplumun, yönetişime uygulanabilirlik kazandırdığı yönündedir. Kavramlara yüklenen bu kesişimsellik çalışmanın içerisinde değerlendirilmiş ve değerlendirilmeler mülakatlarla güçlendirilmiştir.

Çalışmanın mülakat alanı Antalya il merkezi olarak belirlenmiştir. İlçelerin dışarda bırakılması, ulaşılabilirlik açısından sınırlandırılmıştır. Antalya kentinin saha olarak belirlenmesinde, Alevi nüfusunun yoğunlukta olması, Türkiye'nin farklı yerlerinden Alevi göçleri almış olması ve Alevi tarihi açısından önemli bir yer olması etkili olmuştur. Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Alevi Kültür Dernekleri, Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği ve Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği olmak üzere toplamda beş tane sivil toplum kuruluşuyla görüşülmüştür. Bu beş sivil toplum kuruluşunun dışında da çeşitli Alevi örgütlenmeleri bulunmaktadır; fakat kurumsal olmayan, gayri resmi biçimde kurulan veya faaliyet alanı sadece Alevilik olmayan örgütler ile görüşmeler yapılmamıştır. Çalışma sahasının, kurumsallaşmış ve faaliyet alanı yoğunluklu olarak Alevilik olan örgütler olarak belirlenmesi, tezin bilimselliği ve konu dışı olmaması açısından önemli görülmüştür.

Çalışmanın yönetim bilimi alanında yürütülesi ve kavramsal çerçeve ile saha çalışmasının bütünlüğünü sağlama amacıyla görüşmeciler, sivil toplum kuruluşlarının yönetici üyeleri arasından seçilmiştir. Belirlenen her sivil toplum kuruluşundan iki kişi ile görüşülmüş ve toplamda on kişi ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Sayının on kişi ile sınırlandırılmasında cevapların tekrara düşmemesi esas alınmıştır.

Sorular belirlenirken; Aleviliğin, görüşülen sivil toplum kuruluşları açısından ne anlama geldiği, kentleşme ve göç ile yaşadıkları sosyolojik dönüşümler, genel olarak yaşadıkları sorunlar ve istekleri, örgütlenmelerinde amaçları, örgütlenme biçimleri, yönetişim açısından

birbirleri ve devletle olan ilişkileri gibi temalar göz önünde bulundurulmuştur. Bu sorular üzerinden çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde tartışılan sivil toplum, yönetişim, örgüt, Alevilik tanımı, Alevilerin göç ve kentleşme ile yaşadıkları toplumsal dönüşüm, kentlerdeki örgütlenme amaçları ve biçimleri bağlamsal olarak birleştirilmiştir.

Yukarıda belirtilen esaslar bağlamında toplamda on beş soru hazırlanmıştır. Cevapların netliği, tekrara düşmemesi ve soruların görüşmecilerin vereceği cevapları yönlendirmemesine bağlı kalmak amacıyla soru sayısı on beş ile sınırlandırılmıştır. Bu on beş soru, Alevilik ve yönetim olmak üzere temel iki tema üzerinden oluşturulmuş ve alt temalarla desteklenmiştir. Aleviliğe ilişkin sorular, sivil toplum kuruluşlarının Alevilik yaklaşımı ve model kişiliklerine yönelik olup genel bir Alevilik tanımı oluşturulmaya çalışılmıştır. Tanımı belirlemeye yönelik soruların cevapları, farklılıklar ve benzerlikler üzerinden gruplandırılmış ve neden-sonuç ilişkisi ile açıklanmaya çalışılmıştır. Göç ve kentleşmenin örgütlenmeleri üzerindeki etkisine ilişkin sorular ile Alevi toplumunun yaşadığı toplumsal dönüşüm aktarılmıştır. İkinci ana tema ise yönetim-yönetişim olarak belirlenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde verilen; sivil toplum, yönetim, yönetişim ve örgüt kavramları, çalışmanın üçüncü bölümü olan saha çalışması ile bağlamsal bir örüntü üzerinden pekiştirilmeye çalışılmıştır. Alevilerin örgütlenme amaçlarına ve örgüt tiplerine, iç yönetimleri, devlet ile ilişkilerine yönelik sorular, bu temayı açıklar nitelikteki alt temalardır.

3.2. Sivil Toplum Bağlamında Alevilerin Yönetime Katılımını Ölçmeye Yönelik Hazırlanan Mülakat Soruları ve Katılımcıların Cevapları

1. Görüşme

Sivil Toplum Kuruluşu: Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Antalya Şubesi

Katılımcı: Dede (Alevi inanç görevlisi) Ali Ünsal

1-Aleviliği ne olarak tanımlamaktasınız?

Alevilik bizim için bir yaşam biçimdir, aynı zamanda bir inançtır da. Sonuç olarak neye inanıyorsak o doğrultuda yaşamaktayız.

2-**Alevi sivil toplum kuruluşlarının Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?**

Sivil toplum kuruluşları Aleviliği sürdürmekte yeterli değildir. Bu konuda dernekler daha zayıf kalmaktadır ama Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı daha etkin ve yeterlidir. Aleviliği Antalya'da en etkin olarak yürüten Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı'dır. Dernekler, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı ile birlikte hareket etmemektedir ve birçok etkinlikte yalnız bırakmaktadır.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Üye katılımlarını yeterli görüyor musunuz?

Tabi ki demokratiktir. Yönetim seçimle göreve gelmektedir. Yönetimde hiyerarşik yapı usulen mevcuttur ama vakıf yönetimini yürüten üyeler ve vakfın diğer üyeleri arasında bir tahakküm ve iktidar ilişkisi bulunmamaktadır.

Vakfın toplamda 300 üyesi bulunmaktadır. Katılım Antalya için yeterli değildir. Antalya'da birçok Alevi yaşamasına rağmen bireyler üye olma konusunda çekimser kalmaktadır.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimindeki aksayan yönler nelerdir?

Hiçbir aksayan yönü yoktur. Vakıfla ilgili kararlar ortak alınmaktadır. Karar alırken Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı, Alevilerin çıkarlarını ön planda tutmaktadır, yönetim üyelerinin bireysel çıkarları söz konusu değildir.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali ihtiyaçlarını nasıl karşılamaktadır? Bu ihtiyaçlar yeterli düzeyde karşılanabilmekte midir?

Devletten destek almamaktayız, vakfa yapılan bağış ve yardımlarla ayakta duruyoruz. Aynı zamanda üye aidatları ve etkinlik gelirlerimiz de vardır.

Devletten destek almak istemiyoruz. 2007 senesinde yapılan Alevi Çalıştayı'nda Alevi dedelerine maaş teklif edildi; ancak dedeler bu teklifi kabul etmedi. Alevilik felsefesinde "rızasız lokma yenmez, destursuz bağa girilmez". Asimile etmeyi kolaylaştıracak, üzerimizde söz hakkı tanıyacak bir uygulama istemiyoruz. Bu nedenle de mali destek istemiyoruz. Ayrıca dedelik rızalık usulüyle yapılır, para karşılığında yapılacak bir şey değildir. Para karşılığında dedelik yapmak Alevi felsefesine ters düşer. Bu sebeple devletten maaş almayı kabul etmedik.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşları ile iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Diğer kuruluşlarla ortak hareket edememekteyiz. Ortak faaliyetler de bile birlikte hareket edemiyoruz.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Sivil toplum kuruluşlarının çeşitlilik göstermesinde siyasi yönelimlerinin farklı oluşu etkin rol oynamaktadır. Tek sebebi ideolojik olmasa da en etkin nedenlerinden biri budur.

Bütün Alevileri aynı çatı altında toplayan bir sivil toplum kuruluşu mümkündür ve biz de bu oluşuma destek veriyoruz; ancak bu şartlarda bunun oluşabilmesi zor görünmektedir.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Evet, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Antalya'da yaşayan talipleri ve dedeleri birleştirmeye çalışmaktadır.

9-Alevilik'teki "Ocak Kültürü" ile günümüz Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönlü bir ilişki bulunmaktadır?

Ocak kültürünü vakıflar ve cemevleri yaşatmaya çalışmaktadır.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?

Devlet tarafından yasal olarak tanınmak istiyoruz. Vatandaş olarak vergi veriyoruz ama Alevi yurttaşlar olarak hukuki olarak tanınmıyoruz. Siyasi bir vizyonumuz olmasını istemiyoruz, biz Hacı Bektaş Veli'nin izinden gidiyoruz. Yolumuz inanç ve felsefe yoludur, siyasetle ilişkilenmek istemiyoruz.

Devlet sinagogları, kiliseleri ve camileri tanıyor; fakat cemevlerini yasal olarak tanımıyor. Cemevlerinin ihtiyaçları karşılanmamaktadır. Elektrik ve su gibi giderleri biz vakıf gelirleriyle karşılamaya çalışmaktayız. Kültür Bakanlığı Hacı Bektaş Veli Dergahı'ndan vergi almaktadır; fakat bize mali destek sunmamaktadır.

11- Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Sizce ideolojik temelli mi yoksa geleneksel temelli mi örgütlenmektedirler?

Alevilik inancını ve felsefesini sürdürmekte bir araç olarak görüyorum. Biz Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı olarak daha çok Aleviliğin geleneksel öğeleri etrafında örgütlendik ama ideolojik olarak siyasetten de kopuk değiliz. Türkiye gündeminde yaşanan siyasi gelişmeleri takip etmekteyiz.

12-Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan kuruluş hangisidir?

Elbette bu soruya kendi vakfımızı örnek göstereceğim. Biz hem diğer kuruluşlara göre daha eski hem de daha aktif bir vakıfız. Ama bu diğer kuruluşların Aleviliği yaşatmadığı anlamına gelmiyor. Hepimizin ortak derdi Aleviliğe ilişkin sorunlara çözüm bulmak ve birlik içinde olmaktır.

13- Devletle ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devlet ile bir sorunumuz yoktur ama devleti yönetenler ile zaman zaman sorunlar yaşamaktayız. Yönetimdeki hükümetin tavrı onlarla olan ilişkilerimizi belirlemektedir. Alevilere sahip çıkan hükümetlerle daha yakın ilişkiler kurmaktayız.

14- Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Biz bütün ululuları, erenleri, dervişleri, pirleri kendimize rehber alırız. Ama vakfımız Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı olarak kurulduğu için bizim için öncelik Hacı Bektaş Veli'nin öğretisini, bıraktığı mirası devam ettirmek ve onun ismini yaşatmaktır. Model kişiliğimiz Hacı Bektaş Veli'dir.

15- Antalya'daki belediyeler ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Vali ile pek bir ilişkimiz yoktur ama belediyelerle daha çok ilişkimiz vardır. Burada belediyelerin hangi partiden olduğu da önemlidir. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından kazanılmış belediyelerle ilişkimiz daha yoğundur. Onlar da bizimle iletişime daha çok açıktır. Maddi olarak da bizleri zaman zaman desteklemektedirler.

2. Görüşme

Sivil Toplum Kuruluşu: Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Antalya Şubesi

Katılımcı: Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Antalya Şubesi Başkanı Nurettin Erdoğan

1-Aleviliği ne olarak tanımlamaktasınız?

Alevilik bir ilim irfan yuvasıdır. Bilime ve aydınlığa duyulan tutkudur. İnsan ve doğa sevgisini merkeze alan bir felsefedir.

2-Alevi sivil toplum kuruluşlarının Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Genel olarak yeterli görmüyorum. Siyasi konjonktürden dolayı yeterli düzeyde etkin ve yeterli olamamaktayız. Siyasi baskılardan dolayı yeterli derece de örgütlenemiyoruz. İnsanlarda korku ve çekimserlik hali var. Özellikle işini kaybetme korkusuyla üyelik kabul etmiyor veya üyelikten ayrılıyorlar.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Üye katılımlarını yeterli görüyor musunuz?

Evet, demokratik buluyoruz. Zaten Alevilik felsefesinin özünde ilericilik ve eşitlik vardır. Dolayısıyla felsefemizden aldıklarımızı yaşam pratiklerimize yansıttığımız gibi vakıf içi işleyişimize de yansıtmaktayız.

Üye katılımları yeterli değil, sayımız yetersiz ama daha fazla üye toplamak için çalışıyoruz. Üye kayıtları yapabilmekte siyasi iklimin etkisi büyük oluyor.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönler nelerdir?

Aksayan yönlerimiz vardır. Özellikle bazı arkadaşlarımız sosyal hayatlarına çok fazla vakit ayırıp, vakfın işlerini ve sorumlulukları ertelemekte ve aksatmaktadırlar. Bir başka

biçimde de ailevi sorunlar yaşadıklarında yine karşımıza çıkmaktadır. Her şeye rağmen bir ve birlik olmaya çalışıyoruz. Sorunların üstesinden gelmek için gayret gösteriyoruz.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali ihtiyaçlarını nasıl karşılamaktadır? Bu ihtiyaçlar yeterli düzeyde karşılanabilmekte midir?

Vakfın gelirleri arasında bağışlar, etkinlik gelirleri, üye aidatları yer almaktadır. Bunların yanı sıra cenaze hizmetleri ve lokma hizmetlerinden (Alevilerde toplu yemek törenleri) elde ettiğimiz gelirler de vardır. Devletten herhangi bir destek almamaktayız. Maddi ihtiyaçlarımızı tam ve yeterli düzeyde karşılayamamaktayız. Bu sebeple ekonomik olarak zorlanıyoruz.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Vakfımız Antalya'da bir çatı kuruluş gibi görev yapmaktadır. Kendi imkanlarımızla vakıf binasını inşa ettik ve oluşturduk. Devletten herhangi bir destek ve yardım almadık, bağışlar ve yardımlarla kurduk. Diğer dernekleri de vakıf binası içinde topladık. Ortak etkinlikler düzenliyor ve yardımlaşıyoruz. Güçlü bir iletişimimizin olduğunu söyleyebilirim.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Çeşitlilik bizim için avantajdır. Çeşitliliğimizin olması kentin her bölgesinde temsil edilmemizin olanağını sağlamaktadır. Bütün sivil toplum kuruluşlarının ortak amacı Aleviliği yaşatmaktır; fakat her bir üyenin ve yöneticinin ideolojik tutumu farklı olabilir. Biz buna kapalı değiliz. Alevilik zaten içinde protest bir ruh barındırır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının ideolojik tavırlarının olmasını doğal buluyoruz. Ama çeşitliliğin bundan kaynaklandığını söyleyemeyiz. Antalya büyük bir kent ve Aleviler bu kentin pek çok yerine dağılmış durumdalar. Her bölgede bir cemevinin veya derneğin olması bizler için kolaylık sağlar. Bazı durumlarda cemlere gelebilmek için yol parasını denkleştiremeyen insanlarımız oluyor ama kendi mahallesine daha yakın bir cemevinin olması, onun için kolaylık olacaktır. Tüm bu sebeplerle bizler çeşitliliği destekliyoruz.

Elbette kapsayabilir. Biz zaten bir federasyona bağlıyız ve ortak hareket ediyoruz. Çatı bir kuruluşun olması durumunda da daha fazla birlik olup güçleneceğiz.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Göçlerle birlikte elbette Aleviler ülkenin her yerine dağıldı. Antalya'nın pek çok bölgesinde de Aleviler dağınık halde yaşamaktadır. Ama göçlerle dağılsak da inançsal değerlerimizi ve geleneklerimizi korumayı başardık. Sosyo-ekonomik koşullar gereği göçlere

maruz kaldık; fakat sivil toplum kuruluşlarıyla birlikteliğimizi devam ettirmeye yine çalışıyoruz. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının Alevileri bir arada toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan doğduğunu söylemek yanlış olmaz; fakat tek neden olarak bu durum elbette gösterilemez. Örgütlenmemizin birçok sebebi vardır. Bu da sebeplerden biridir.

9-Alevilik'teki "Ocak Kültürü" ile günümüz Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönlü bir ilişki bulunmaktadır?

Herhangi bir ilişki yoktur. Ocak kültürü ile sivil toplum kuruluşları apayrı şeylerdir. Ocak kültürü çok güçlü geleneklerden ve ritüellerden beslenen bir oluşumdur. Sivil toplum kuruluşları ocaklara nazaran daha çabuk bozulmaya ve dağılmaya müsait yapılardır. Aynı zamanda Alevi ritüelleri sivil toplum kuruluşlarında ocaklara oranla daha esnek bir biçimde uygulanmaktadır. Bu iki yapının birbiriyle ilgisi yoktur.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?

Elbette cemevlerinin ibadethane olmasını istiyoruz; ama Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlanmak istemiyoruz. Biz, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan ayrı bir yasal statümüz ve yasal tanınırlığımızın olmasını istiyoruz. Aleviliğin bir tarihi vardır, herhangi bir olgunun, kurumun ya da herhangi başka bir şeyin eklentisi olmak istemiyoruz. Kendi özgün yapımızı korumak ve bu özgün yapının da yasal olarak tanınmasını istiyoruz.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil tolum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Sizce ideolojik temelli mi yoksa geleneksel temelli mi örgütlenmektedirler?

Biz siyasi parti değiliz bu sebeple ideolojik temeler üzerine örgütlenemeyiz. Bizim örgütlenme amacımız Aleviliktir. Hacı Bektaş Veli'nin açtığı yolu elimizden geldiğince devam ettirmeye çalışıyoruz, Alevilik inanç ve öğretisini, felsefesini yaşatmaya çalışıyoruz. Geleneksel örgütlenme olarak kendimizi tanımlayamayız, çağdaş bir yapımız var ve vakfımızı çağdaş dinamikler üzerine inşa etmeye çalışıyoruz.

12-Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan kuruluş hangisidir?

Biz kendi aramızda herhangi bir ayrım görmüyoruz. Hepimiz Alevilerin sorunları için ortak bir mücadele yürütüyoruz. Alevi sivil toplum kuruluşları arasında bazen sorunlar yaşansa da birlik beraberlik içinde olmaya gayret ediyoruz.

13-Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devletle çok fazla bir ilişkimiz yoktur, biz kendi çabalarımızda kendi sorunlarımızı çözmeye çalışıyoruz. Devletten çok bir şey beklemiyoruz.

14-Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Bizim model kişiliğimiz elbette Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir.

15- Antalya'daki belediyeler ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Valilikle çok iletişimimiz yoktur. Daha çok belediyelerle iletişimimiz vardır. Seçim dönemlerinde bu iletişim yoğunluk kazanmaktadır. Alevilerin pek çoğu sol demokrat ya da sol devrimci siyasi eğilimler göstermektedir. Bu sebeple daha çok sol partilerle ve sol partilerin aldığı belediyelerle ilişkiliyiz. Özellikle Cumhuriyet Halk Partisi ile iletişimimiz belediye anlamında yoğundur.

3. Görüşme

Sivil toplum kuruluşu: Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği

Katılımcı: Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Başkanı Gülçin Akça

1-Aleviliği ne olarak tanımlamaktasınız?

İnsan merkezli bir inanç sistemidir. Rızalık esasına dayanır, herhangi bir konuda zorlama ya da baskı altında tutmak yoktur. Aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Kültür ve felsefedir. Doğa ile bağlar kuran ve evrensel bütünlük ilkesi doğrultusunda şekil alan evrensel bir kültürdür. Irk ve etnik kimlikler üzerinden örgütlenmez, insan ve doğa ilişkisinin evrenselliğine inanır. Tarihsel olarak insanlığın ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar gelen bir süreci kapsar. Bu süreç içerisinde pek çok din ve kültürden etkilenerek harmanlanmıştır. Aynı zamanda kendisi dışındaki dinleri ve kültürleri de etkilemiştir. Bu bağlamda yoğun bir kültürel etkileşim içinde olduğu söylenebilir.

2-Alevi sivil toplum kuruluşlarının Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Aleviliği sivil toplum kuruluşlarının tam olarak sürdürebildiğini söyleyemeyiz. Bu konuda Alevi Dergahları'nın daha etkin ve yeterli olduğunu düşünüyorum. Sivil toplum kuruluşları Aleviliğin yanı sıra siyasetle ilişkilenmektedirler. Bundan dolayı birçok derneğin ideolojik yanları vardır. Dergahlar ise daha çok inancı merkeze alan örgütlerdir. Bu nedenle dergahlarda Alevilik daha yalın anlatılıp öğretilmektedir.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Katılımları yeterli buluyor musunuz?

Katılımları yeterli bulmuyorum. Siyasi iklimden kaynaklı, insanlar daha çekimser davranmaktadır. Olağanüstü halin etkisiyle insanlar bu tarz kuruluşlara üye olmaktan tereddüt duyuyorlar. Yani katılımlarda siyasi iklim önemli bir rol oynamaktadır.

Dernek içi yönetim daha çok semboliktir. Tüzük gereği hiyerarşik bir yapı oluşturulmuştur. Yöneticiler, sayman ve diğer görevliler vardır; fakat bizim işleyişimiz rızalık sitemi esas alınarak uygulanmaktadır. Karalar bütün "canlara" danışılarak alınmaktadır. Ben başkan olarak kendimi ayrıcalıklı ve üstün görmüyorum. Alınan kararlar müdahale etmiyorum ve karar alınırken herhangi bir baskı uygulamıyorum. Olabildiğince ortak ve en yararlı kararı almaya çalışıyoruz.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönler nelerdir?

Pek sorun yaşamamaktayız. Bütün kararları ortaklaşa almaktayız. Alevilik ve dernek için en iyi olan karar üzerinde ortaklaşıyoruz.

5-Alevi sivil toplum kuruluşları mali ihtiyaçlarını nasıl karşılamaktadır? Bu ihtiyaçlar yeterli düzeyde karşılanabilmekte midir?

Derneğimizin gelirleri; üye aidatları, bağışlar ve etkinlik gelirleridir. Bunlar yeterli olamamaktadır; fakat devletten de destek almak istemiyoruz. Devlet bizi mali olarak destekler ise bağımsızlığımızı yitirebiliriz. Bu sebeple devletten destek almak istemiyoruz.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Aramızda herhangi bir çekişme ve problem yok, Alevi Bileşenleri çatısı altında ortak hareket etmekteyiz. Ortak etkinlikler düzenlemekteyiz. Anma geceleri, şiir dinletileri, konserler, piknikler gibi etkinliklerde birleşebiliyoruz. Bazı zamanlar ortak cemler düzenliyoruz.

7-Sizce alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Alevi inancına dair hakları savunmalıyız. Zaten federasyon çatısı altında Alevi yurttaşların haklarına ve ihtiyaçlarına yönelik birleştik. Bir çatının oluşması durumunda da birleşebiliriz. Bunun için herhangi bir engel yoktur. Bu bizi daha güçlü kılar; fakat devletin kendi kurduğu bazı Alevi sivil toplum örgütleri vardır biz onlarla aynı çatı altında birleşmek istemiyoruz. Alevilerin kendi kurduğu sivil toplum kuruluşlarıyla dışarıdan kurulan sivil toplum kuruluşları ayrıdır.

Pek çok farklı Alevi sivil toplum kuruluşu olabilir ama her mahallede de ayrı bir camii vardır. Yani bu her caminin farklı bir fraksiyona ait olduğu anlamına mı gelir. Bizim için yol bir sürek bindir. Bu sebeple farklı isimlerde farklı bölgelerde Alevi örgütleri kurulabilir ama hepimizin ortak amacı bellidir. Bunun esas sebebi Alevilerin kent içine dağılmış olmasıdır.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Evet, böyle bir ihtiyaçtan dolayı kurulduklarını söyleyebiliriz.

9-Alevilikteki "ocak kültürü" ile günümüzdeki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönde bir ilişki bulunmaktadır?

Ocaklar ile örgütlenen, toplanan ve birleşen Aleviler artık sivil toplum kuruluşları ile bunu sağlamaktadır. Tam olarak olmasa da bir nevi ocak kültürünün devamı diyebiliriz ama tabi ki ocak kültürünü sivil toplum kuruluşları bire bir karşılamamaktadır.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?

İbadethane olmasını destekliyor ve istiyoruz ama Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olmak istemiyoruz. Ayrı bir yasal statü istiyoruz. Bu şekilde ibadetlerimizi dernek faaliyeti olarak göstermeyiz. İbadethanelerimiz anayasal olarak tanınırsa dernek faaliyeti olarak gösterdiğimiz ibadetlerimizi ayrı ve bağımsız yapabiliriz.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Sizce ideolojik temelli mi yoksa geleneksel temelli mi örgütlenmektedirler?

Biz geleneksel temelli örgütlenmekteyiz. Herhangi bir ideolojinin ekseninde örgütlenmedik. Zaten yerel bir sivil toplum kuruluşuyuz. Abdal Musa'nın Antalya ve çevresi için önemi büyüktür. Önemli bir kültürel mirastır. Bizim amacımız da bu mirası korumaktır. Derneğimizin içinde çeşitli etnik kökenden üyemiz vardır, aynı zaman da farklı farklı ideolojilerden insanlar da vardır. Ama biz hepsine karşı eşit mesafede durmaktayız. Ülkede Alevilere yönelik yaşanan siyasi olaylara karşı tabi ki bir tutumumuz vardır ama herhangi bir ideolojinin propagandasını yapmamaktayız. Yaşanan her haksızlığa ve zulme karşı tavrımız bellidir ama bunu ideolojik olarak değerlendirmemekteyiz.

12-Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan kuruluş hangisidir?

Bu soruya net bir cevap vermek zordur. Hepimiz Aleviliği yaşatmak için uğraşıyoruz. Aramızda herhangi bir ayrım yapmak zordur. Bunu doğru da bulmuyorum.

13-Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devlet ile ilişkimiz sınırlıdır. Biz kendi inanç ve kültürümüzü yaşatmanın derdindeyiz. Bunu yaparken de özgür olmak istiyoruz. Devlet bizlere yasaklar koymadığı sürece herhangi bir sorun yaşamamaktayız; fakat inancımızı yaşamakta çeşitli sınırlar ve yasaklarla karşılaşıyoruz. Örneğin cemevlerimizin henüz bir yasal statüsü yoktur ve Alevilik anayasal düzeyde tanımlanmamaktadır. Bu sebeple devlet ile bir sınırlı ilişkimiz vardır ama bu devletin Alevilerle ilgili tutumundan kaynaklanmaktadır.

14-Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Biz Aleviliğin içindeki önemli kişilerin hepsine saygı duyuyor ve onları model kişilik olarak kabul ediyoruz ama bu soruya özel olarak cevap vermem gerekirse Abdal Musa ve Hacı Bektaş Veli'yi söyleyebilirim.

15-Antalya'daki belediyeler ve Antalya valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Valilik ile iletişimimiz yok denecek kadar azdır. Resmi izinler dışında iletişim kurduğumuzu söyleyemem. Belediyelerle, valiliğe nazaran daha fazla iletişimimiz vardır.

4. Görüşme

Sivil toplum kuruluşu: Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği

Katılımcı: Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Süleyman Demir

1-Genel olarak Alevilik tanımınız nedir?

Aleviliğin özünde insan sevgisi vardır. İnsan-ı kamile ulaşmaktır. 4 kapı 40 makama erişmektir. Tüm insanların birliğini sağlamaktır.

2-Sivil toplum kuruluşunuzun Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Şu an da dernekler yeterli değildir ama bizim derneğimiz Antalya'da Aleviliğin kültürel ve geleneksel boyutlarını geleceğe taşımaya çalışan en etkin dernektir. Diğer derneklerin birçoğu siyasi kitle örgütleri gibi çalışıyorlar, biz daha çok Alevilikle ilgileniyor ve siyaseti Aleviliğin eklentisi olarak görüyoruz. Öncelikli amacımız Aleviliği sürdürmek, siyaset sadece derneğimizin bir parçası ama amacı değil.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Katılımları yeterli görüyor musunuz?

Elbette ki demokratik bir biçimde yürütüyoruz. Ortaklaşa karar alıyoruz. Derneğin menfaatleri doğrultusunda kararlar alındığında hepimiz saygı duyuyoruz.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönleriniz nelerdir?

Yönetimde aksayan bir yön yok.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali gelirlerini nasıl sağlamaktadır? Bu gelirler ihtiyaçlarınızı karşılamakta yeterli olmakta mıdır?

Bağışlar, etkinlik gelirleri, üye aidatları gibi gelirlerle bütçemizi oluşturmaktayız. Bunların dışında herhangi bir gelirimiz yoktur. Devlet tarafından desteklenmiyoruz. Dernek binamızı bile kendimiz inşa ettik.

Elde ettiğimiz gelirle ihtiyaçlarımızı karşılamakta yetersiz kalıyor.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Aleviliğe uygun davranmayan, yola uygun davranmayan derneklerle mesafeliyiz ama diğer derneklerle iletişimimiz iyidir. Birlikte etkinlikler yapıyoruz, dayanışma ve birliktelik halindeyiz. Aramızda herhangi bir sorun yoktur.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Hayır, derneklerin çeşitliliğinin olmasının nedeni ideolojik değildir. Hepimiz Alevi dernekleriyiz ve ortak amacımız Aleviliği sürdürmek. Bu çeşitlilik yöresel farklılıklarla açıklanabilir. Antalya yöresinde Abdal Musa'nın etkisi ve Tahtacı Alevilerinin yoğunluğu fazladır. Dolayısıyla biz de Abdal Musa'nın ismi altında dernekleştik. Ayrıca kentin her bölgesinde bir Alevi derneğinin olması, Alevilerin derneklere ulaşımını kolaylaştırır. Bu açıdan biz bu durumu olumlu görüyoruz.

Çatı bir oluşumu destekliyoruz. Bu durum bizi daha çok güçlendirir.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Evet, böyle olduğunu söyleyebiliriz. Kent içine dağılan Aleviler arasında birlik kurmayı sağlıyor.

9-Alevilikteki "ocak kültürü" ile günümüzdeki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönde bir ilişki bulunmaktadır?

Ocak kültürünü biz Abdal Musa Derneği olarak devam ettiriyoruz. Biz Hacı Bektaş Veli Dergahı'nı sürdürüyoruz. Bu bağlamda bir devamlılık olduğunu söyleyebiliriz.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Elbette yasal bir statü kazanmak istiyoruz ama Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlanmak istemiyoruz. Kültür Bakanlığı bünyesinde tanınırlığımıza dair yasal bir statü istiyoruz.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız?

Geleneksel temelli mi yoksa ideolojik temelli mi örgütlenmektedirler?

Genel olarak geleneksel temelli örgütlenmektedirler. Aralarında ideolojik faaliyetleri sıklıkla yürüten kuruluşlarda vardır ama çoğunlukla geleneksel olduklarını söyleyebilirim.

12-Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan hangisidir?

Hepsi de doğru yansıtmaktadır. Bizim amacımız tüm insanların birliğini sağlamaktır, dolayısıyla diğer tüm sivil toplum kuruluşları da bu amaca yönelik hareket etmektedir.

13-Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devletten taleplerimiz vardır. Bu taleplerin yerine getirilmesini istiyoruz. Cemevleri ibadethane olsun, Alevilik anayasal olarak tanınsın, zorunlu din derslerine karşı Alevi çocuklar muaf tutulsun. Bu yöndeki taleplerimize karşılık vermesini bekliyoruz.

14- Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Bizim Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği olarak model kişiliğimiz Abdal Musa'dır. Antalya ve çevresi için önemli bir isimdir ve biz onun izini sürdürüyoruz.

15-Antalya'daki belediyelerle ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Valilikle ile sadece gerekli durumlarda iletişim kuruyoruz, belediyeler ile daha yoğun bir iletişimimiz bulunmaktadır. Bizlere etkinliklerimizi yapmamız için zaman zaman destek olmaktadırlar. Etkinliklerimiz için gerekli olduğunda araç tahsis etmektedirler, etkinliklerimize katılmaktadırlar. Bunun gibi durumlarda iletişim halinde oluyoruz.

5. Görüşme

Sivil Toplum Kuruluşu: Alevi Kültür Dernekleri Antalya Kızılarık Şubesi

Katılımcı: 2. Başkan Dursun Kaya

1-Genel olarak Alevilik tanımınız nedir?

Bir inanç ve kültür merkezidir. Tarihsel olarak başlangıcını insanlığın ortaya çıktığı ilk günden günümüze kadar getiriyoruz. İslam'dan etkilenmiş ve İslam'ın bir parçasıdır ama Aleviler İslam'ın daha çok Batını yönüne yakındır. Yolumuzun izini dede ve pirlerden alıyoruz. Ana doğumundan sonra musahiplikle yol doğumuna giren kişi pirlerin mürşitlerin izinden gitmeye artık hazırdır. Kısacası Alevilik bir yoldur, sürektir.

2-Sivil toplum kuruluşunuzun Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Aleviliği tabi ki sürdüreceğiz, baskılara karşı varlığımızı devam ettireceğiz. Alevilik üzerine söz söyletmeyiz. Aleviliği her yerde dile getirmeliyiz. Bu konuda da kendi derneğimizi yeterli görüyoruz.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Katılımları yeterli görüyor musunuz?

Demokratik davranıyoruz. Bu konuda titiziz. Dernek içinde görev dağılımını yeterlilik üzerine yapıyoruz, kim hangi işi en iyi şekilde yapabilecekse o görevi ona veriyoruz. Birbirimize karşı saygılı ve anlayışlıyız. Herkes kendi görevini yapar ama birbirine haber de verir. Yani koordineli ve uyumlu çalışmaktayız. Yönetimde 9 kişiyiz, hepimizin görevleri

ayrıdır ama kim ne yapacağını bilir. Bu 9 kişinin yanı sıra derneğin işleyişini daha demokratik yapabilmek için kadın ve gençlik kolları oluşturduk. Bu 2 grup dernek içinde çok aktiftir.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönleriniz nelerdir?

Yönetimimizin aksayan yönleri yoktur. İşlerimizi en iyi şekilde yapmaya çalışıyoruz.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali gelirlerini nasıl sağlamaktadır? Bu gelirler ihtiyaçlarınızı karşılamakta yeterli olmakta mıdır?

Kendi bütçemizle sağlamaktayız. Bütçemizi kendi öz gelirlerimizle oluşturmaktayız. Bağışlar, üye aidatları, etkinlik gelirleri gibi gelir kaynaklarımız vardır.

Devletten herhangi bir destek ve yardım almamaktayız. Buna karşın devletten mali destek almak isteriz. Yurttaş olarak bizler de vergi ödüyoruz; dolayısıyla devlet bütçesinden pay alma hakkımız olduğunu düşünüyoruz.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Yoğun bir iletişimimiz vardır. Yardımlaşıyoruz ve Alevilerin ortak ihtiyaçları doğrultusunda birleşiyoruz. Birbirimizle iktidar yarışımız yoktur. Alevilikle ilgili faaliyetleri yürütmek ortak gayemizdir, bunun üzerinden kolektif hareket etmekteyiz.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Çeşitlilik göstermesi iyi bir şeydir, renktir, zenginliktir. Böyle böyle çoğalıp büyüyoruz. Kent içine dağılan Alevilerin, kendi bölgelerine yakın bir derneğinin olması avantajdır.

Birbirimizden ayrıldığımız bir yönümüz yok. Hepimizin ortak amacı Aleviliği sürdürmek ve yaşatmaktır. Herhangi bir sorun yaşandığında hep birlikte ortak hareket edebiliyoruz.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Evet, dernekler Alevilerin toplanma alanlarıdır. Dernekler sayesinde ibadetlerimizi gizli değil, açık yapabiliyoruz. Dedeler kurulu oluşturduk, Alevi canlar gelip burada dedelerle buluşuyor. Bir birlik beraberlik oluşturmuş oluyoruz.

9-Alevilikteki "ocak kültürü" ile günümüzdeki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönde bir ilişki bulunmaktadır?

Dernekler, ocakların modernleşmiş biçimidir. Köylerde yaşadığımız dönem ocaklar üzerinden birleşip örgütlenirdik, şimdi bunu derneklerle sağlıyoruz.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tabi ki hukuki olarak tanınmak istiyoruz. Bu konudaki çalışmalarımıza devam ediyoruz. Cemevlerinin hukuki bir statüsü olursa, maddi olarak da desteklenmiş olacağız. Devlet camilere, sinagoglara ve kiliselere maddi destek veriyorsa, cemevlerini de yasal olarak tanıyıp, bizlere de maddi destek sağlamalıdır. Bizler de bu ülkenin yurttaşlarıyız ve vergi veriyoruz. Dolayısıyla devlet bütçesinden kendi payımızı almalıyız.

Cemevlerinin diyanete bağlı olmasını istemiyoruz. Ayrı bir yasal statü verilmesini istiyoruz. Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olmak değil, sadece yasal olarak tanımlanmış ve kabul edilmiş ayrı bir ibadethane olmak istiyoruz.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Geleneksel temelli mi yoksa ideolojik temelli mi örgütlenmektedirler?

Hepimizin siyasi görüşü vardır. Derneğimizin yöneticileri olsun üyeleri olsun çeşitli siyasi görüşlere sahiptirler. Ancak biz dernek olarak kendimizi ideolojik bir örgüt olarak tanımlayamayız. Alevilik için bir aradayız. İdeolojik bir amaç gütmemekteyiz.

12- Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan hangisidir?

Bize göre hepimiz doğru yansıtıyoruz. Aramızda birlik var. Böyle bir kıyaslama yapamam.

13- Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devletle değil daha çok hükümetlerle sorunumuz vardır. Yönetimin başındaki hükümetlerin Alevilerin sorunlarına yaklaşımlarını eleştiriyoruz. Bizler sorunlarımızın eşit yurttaşlık esasında değerlendirilmesini istiyoruz. Devlet hepimizin devleti, biz de bu devletin yurttaşlarıyız. Eşit haklara sahip olmak istiyoruz.

14-Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Belli bir model kişiliğimiz yoktur. Çağdaş ve laik değerlere bağlı herkes bizim için model kişiliktir.

15-Antalya'daki belediyelerle ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Valilik ile iletişimimiz zorunlu haller dışında yoktur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin kazandığı belediyelerle Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kazandığı belediyelere görece daha çok iletişimimiz vardır. Biz partiler arasında herhangi bir ayrım yapmamaktayız; fakat siyaset bir nevi çıkar ilişkisidir. Aleviler senelerdir Cumhuriyet Halk Partisi'ni seçimlerde desteklemektedir. Bu durum ise kaçınılmaz olarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin kazandığı belediyelerle daha yoğun iletişime geçmemizin sebebi olmuştur.

6. Görüşme

Sivil Toplum Kuruluşu: Alevi Kültür Dernekleri Antalya Konyaaltı Şubesi

Katılımcı: Sayman Hasan Kaybaki

1-Genel olarak Alevilik tanımınız nedir?

Özgürlüktür. İnanç sistemidir, yaşam biçimidir. İslam ile etkileşime girmiştir ama İslam'dan önce de Alevilik vardır. Aleviliğin tarih boyunca yaşadığı coğrafyanın bütün kültür ve inançlarıyla alış veriş halinde olmuştur. Bu sebeple Aleviliğin içinde pek çok kültür ve inanca dair etkilere rastlanabilir.

2-Sivil toplum kuruluşunuzun Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Şubemizin etkinliği çoktur. Faal bir derneğiz. Diğer derneklere nazaran daha etkiniz. Kendimizi bu konuda yeterli görüyoruz.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Katılımları yeterli görüyor musunuz?

Demokratiktir. Katılımları da yerli görüyoruz. Yönetimi demokratik ve eşit yürütüyoruz. Kararları oylama usulü alıyoruz ve kararlara karşı saygılıyız.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönleriniz nelerdir?

Pek bir sorun yaşamamaktayız. Kararlarda ortaklaşıyoruz. Aksayan bir yön veya oluşan bir soruna karşı sağduyuluyuz. Sorunlara karşı çözüm odaklıyız.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali gelirlerini nasıl sağlamaktadır? Bu gelirler ihtiyaçlarınızı karşılamakta yeterli olmakta mıdır?

Derneğimize yapılan bağışlar, düzenlediğimiz kermesler, üye aidatları, etkinlik gelirleri gibi gelirlerimiz vardır. Tam olarak yeterli düzeyde ihtiyaçlarımızı karşılayamasak da kendi kendimize yetmeye çalışıyoruz.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

İletişimimiz güçlü değil. Diğer dernekler üzerimize baskı kuruyor. Maddi olanaklar olarak biz daha rahatız. Bu durumdan dolayı diğer derneklerin bize karşı soğuk ve mesafeli bir tutumu vardır.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Aslında farklı isimler altında dernekleşmenin nedeni ideolojik farklılıklar değil, Aleviler için önemli kişilerin isimlerini yaşatmaktır. Diğer derneklerle müşterek konumuz

Aleviliktir. Bu konuda bir bütünlüğümüz ve anlaşmamız vardır. Farklı isimler altında dernekleşsek de gayemiz Aleviler ve Aleviliktir.

Herhangi bir çatı oluşuma sıcak bakmıyoruz. Çatı bir oluşum tek tipleşmeye götürür. Biz çeşitliliğimizle daha güçlüyüz.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Evet, böyle bir ihtiyaçtan dolayı örgütlendiğimizi söyleyebiliriz.

9-Alevilikteki "ocak kültürü" ile günümüzdeki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönde bir ilişki bulunmaktadır?

Tam olarak ocakların devamı diyemeyiz ama sivil toplum kuruluşlarının ocakların modernize olmuş hali diyebiliriz.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?

Cemevlerinin ibadethane olmasını istiyoruz ama Kültür Bakanlığı bünyesinde yasal bir statü kazanmak istiyoruz. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde olmak istemiyoruz.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Geleneksel temelli mi yoksa ideolojik temelli mi örgütlenmektedirler?

Geleneksel temelli, kültürel inanç bağlamında örgütlendik. Alevilerin eşit yurttaşlık hakları olmadığı için örgütlenerek bir araya gelip bu hakkımız için mücadele etmek istedik. İnancımızın yasallaşmasını talep ediyoruz. Alevi kimliğimizden dolayı dışlanmak istemiyoruz, biz de diğer yurttaşlar gibi devletin önemli kadrolarında söz hakkına sahip olmak istiyoruz. Biz Aleviler Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu unsuruyuz ama eşit yurttaşlık hakkımız yeteri kadar yoktur. Devlet bizim vergilerimizle Diyanet İşleri Başkanlığı'na bütçe ayırıyor, finanse ediyor ama bizim ibadethanelerimizi yok sayıyor. Devlet laiklik ilkesine uygun davranmalıdır.

12-Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan hangisidir?

Bu mücadele bir bütündür. Herhangi bir ayrım ya da kıyaslama yapmamaktayız. Yolumuz birdir. Alevilik tek tip düşünmeye karşıdır. Yolumuz da tek tip düşünmeye aykırıdır. Biz farklılıkları çeşitlilik olarak kabul etmekteyiz. Aksi takdirde bu çağ dışı kalmaya neden olur.

13-Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devlet ile hükümet ayrı şeylerdir. Bizim problemimiz daha çok hükümetlerin tutum ve davranışlarıyladır. Sağlıklı politikalar yürütülmediği için sonuç almak zorlaşmaktadır. Alevilere sadece seçim dönemlerinde sus payı verilmektedir; ancak kesin ve net çözümler

sunulmamaktadır. Demokrasi ve eşit yurttaşlık anlayışı gelişmediği sürece Alevilerin yaşadığı sorunlar çözüme kavuşmayacaktır. Her ne kadar Alevi Açılımı ile çözüme dair bir adım atılmaya çalışılsa da bu ayrımcılık yarattı. Kürt Açılımı, Roman Açılımı, Alevi açılımı ve bunun gibi çalımalar halkın kimlikler üzerinden ayrıştırılmasına neden olabilmektedir. Temel sorun demokrasi sorunudur. Öncelikle bunu kavramamız gereklidir. Biz eşit yurttaşlık hakkını sadece Aleviler için değil toplumun bütün kesimleri için istiyoruz.

14-Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Hepsi farklı bir yerde farklı biçimde ama aynı amaç için mücadele etmektedir. Bu sebeple Alevilik içinde doğmuş bütün değerlere sahip çıkıyoruz. Şu ya da bu diyebileceğimiz biri yoktur.

15-Antalya'daki belediyelerle ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Aleviler laiklik üzerinden Cumhuriyet Halk Partisi'ne daha yakın durmaktadırlar. Aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi Alevilere siyaset yolu açıyor. Hem parti içinde (örneğin milletvekilliği gibi) hem de partiler üstü bir siyasi yol açmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi ile daha sınırlı ilişkilerimiz var. Çünkü biz hükümetten cemevlerini açmasını değil, cemevlerine yasal statü vermesini istiyoruz. Yasal statü vermediği bir yeri açması bizim için yeterli değildir.

7. Görüşme

Sivil Toplum Kuruluşu: Tahtacıları Kültür Eğitim Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Antalya Şubesi

Katılımcı: Kurucu Üye Sema Demir

1-Genel olarak Alevilik tanımınız nedir?

Biz geleneksel Aleviliğin değerlerini taşıyoruz. Alevilik Müslümanlığın içindedir; ancak diğer bütün din ve inançlar gibi kendisinden önceki din ve inançlardan beslenmiş ve etkilenmiştir. Biz Hz. Ali taraftarıyız. İslam tarihi açısından üç halife döneminde sistemden memnun olmayan, devlet dini etrafında kümelenmiş insanlardan olmayan, sorgulayan ve eleştiren, ezilen ve zulüm gören insanlar olmuşlardır. Biz Aleviler o dönemden bu güne kadar hep bu mantıkla hareket etmişizdir.

2-Sivil toplum kuruluşunuzun Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Yeterli görmüyorum. Sivil toplum kuruluşları henüz Aleviliği sürdürebilecek kadar yetkin değillerdir. Bunun oluşmasındaki sebep yasalar ve dernek yönetimidir.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Katılımları yeterli görüyor musunuz?

Yaklaşık 300 üyemiz var. Yerel bir derneğe göre sayımızı yeterli görüyorum ama yeni şubeler açarak bu sayının artırılması gerektiğini düşünüyorum. Dernek yönetimlerinde maddi olanakları güçlü olanlar ve geniş sosyal çevreleri olanlar dernek yönetiminde daha güçlü ve söz sahibi olmaktadırlar.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönleriniz nelerdir?

Etkinliklerimizi yetersiz buluyorum. Yönetimimiz bu konuda gerekli düzeyde çalışmamaktadır. Aynı zamanda aidatları düzenli olarak toplayamamaktayız. Aidatlar düzenli olarak yatmayınca maddi olarak sorunlar yaşıyoruz.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali gelirlerini nasıl sağlamaktadır? Bu gelirler ihtiyaçlarınızı karşılamakta yeterli olmakta mıdır?

Üye aidatları, bağışlar, etkinlik gelirleri olarak sıralayabilirim. Bu gelirler elbette ihtiyaçlarımızı karşılamamız için yeterli olmamaktadır.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Genel olarak birlikte hareket ediyoruz. Kendi etkinliklerimizi bağımsız yürütüyoruz ama bazı ortak etkinlikleri birlikte düzenliyoruz. Mesela basın açıklamaları ve piknikler ortak etkinliklerimizdendir.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Hayır, bunun sebebi siyasi nedenlere dayandırılamaz. Bölgesel koşullara göre dernekleştik. Mesela biz Tahtacılar olarak dernekleştik; çünkü Antalya yöresinde çok fazla Tahtacı Alevi yaşamaktadır. Dolayısıyla biz de bu isim altında dernekleştik bölgenin koşulları ve önde gelen isimleri kimse o isimler altında ve o kültürel etki altında dernekleşiyoruz.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Evet, Alevileri bir arada toplamak için dernekleştik. Antalya'da yaşayan Tahtacı Alevilerini aynı çatı altında toplayarak birlik sağlamak istedik. Ortak ihtiyaçlarımızı bu sayede daha kolay giderebilir ve kültürümüzü yaşatabiliriz diye düşündük.

9-Alevilikteki "ocak kültürü" ile günümüzdeki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönde bir ilişki bulunmaktadır?

Bilmiyorum. Tahtacı Alevilerin bir ocağı yok.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?

Evet, ibadethane olmasını istiyoruz. Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan bağımsız, yasal bir statü kazanmak istiyoruz.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Geleneksel temelli mi yoksa ideolojik temelli mi örgütlenmektedirler?

Biz daha çok geleneksel temelli örgütlendik. Kurulurken ideolojik bir yaklaşımı esas almadık.

12- Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan hangisidir?

Tüm Alevi sivil toplum kuruluşları Alevilik için gayret ediyor. Herhangi bir ayrım yapamam. İyi işler yapabilmek olanaklara bağlıdır. Aralarındaki farklar olanaklarının farkından kaynaklanmaktadır.

13-Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devlet ile ilişkilerimiz taleplerimizi dile getirdiğimiz noktada başlamaktadır. Ancak devlet taleplerimize yeteri kadar cevap vermemektedir. Bu sebeple sınırlı bir ilişkimiz vardır. Biz daha çok kendi öz gelirlerimizle kendi yolumuzu sürdürmeye çalışmaktayız.

14-Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Biz Hacı Bektaş Veli'yi, Pir Sultan Abdal'ı, Nesimi'yi, Hallacı Mansur'u ve diğer bütün eren ve evliyaları kendimize rehber alıyoruz. Aralarında bir ayrım yapmıyoruz.

15-Antalya'daki belediyelerle ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Valilikle iletişimimiz yoktur ama belediyelerin ideolojik tutumlarına göre iletişimimiz vardır. Çağdaş, laik ve demokrat eğilimlerdeki partili belediyelerle daha çok iletişim kurmaktayız.

8. Görüşme

Sivil Toplum Kuruluşu: Tahtacıları Kültür Eğitim Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Antalya Şubesi

Katılımcı: Başkan Şerafettin Coşkun

1-Genel olarak Alevilik tanımınız nedir?

Biz Akdeniz yöresinde yaşayan Alevileriz. Diğer Alevilerle aynıyız, bir farkımız yoktur ama yaşadığımız bölge Akdeniz Bölgesi'dir. Bizim doğaya dönük bir anlayışımız vardır. İnancımızın içinde doğa sevgisi vardır.

2-Sivil toplum kuruluşunuzun Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Eskiden göçebe kültür devam ederken 2 ya da 3 ayda bir araya gelip cem yapardık. Kentlere göç ettiğimizden beri bu geleneğimizi artık pek uygulayamaz olduk. Şimdi toplanmak için dernekleri ve cemevlerini mesken tutuyoruz. İhtiyaçlara elimizden geldiğince cevap vermeye çalışıyoruz. Yeterli olduğumuzu düşünüyorum.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Katılımları yeterli görüyor musunuz?

Dernek yönetimi ile halkın uyuşması lazım. Bu uyum sağlanabilirse aralarındaki iletişim daha çok güçlenecektir. İnsanlar kent yaşamı ile birlikte yozlaştı. Psikolojik açıdan açmazlara girdiler. İnsanlardaki bu ruhsal dönüşüme yetecek bir dernek örgütlenmesi oluşturmak zor olmaktadır. Bunun için donanımlı dernek üye ve yöneticilerine ihtiyacımız vardır ama bunu sağlamakta sorunlar yaşıyoruz. Haliyle bu durum dernek yönetimine ve üye sayımıza da olumsuz etki etmektedir.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönleriniz nelerdir?

Başkan ve başkan yardımcısının aldığı kararlara karşı saygılıyız. Bu nedenle pek sorun yaşamamaktayız.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali gelirlerini nasıl sağlamaktadır? Bu gelirler ihtiyaçlarınızı karşılamakta yeterli olmakta mıdır?

Etkinliklerden elde ettiğimiz gelirler, bağışlar ve üye aidatları derneğimizin gelirleridir.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Herhangi bir sorun yok, ortaklaştığımız konularda birlikte hareket ediyoruz.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Kuruluşlarımız arasında herhangi bir fark yoktur. Hepimizin ortak amacı Aleviliği yaşatmaktır, Alevilerin sorunlarını çözmektir. İdeolojik olarak bölünmüş değiliz. Hepimiz Alevi derneğiyiz.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Evet, kesinlikle birleşmeyi sağladığını söyleyebiliriz.

9-Alevilikteki "ocak kültürü" ile günümüzdeki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönde bir ilişki bulunmaktadır?

Ocak kültürünü sürdürüyoruz. Derneğimizde dedeler vardır. Sivil toplum kuruluşları ocak kültürünün devamı niteliğindedir.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?

Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olmak istemiyoruz ama ayrı bir statüde tanınmak istiyoruz. İbadethane statüsü kazanmak istiyoruz. Ayrıca devlet bizlere mali destek vermelidir. İhtiyaçlarımızı karşılamakta yetersiz kalıyoruz. Bu konuda devlet bizlere katkı sunmalıdır.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Geleneksel temelli mi yoksa ideolojik temelli mi örgütlenmektedirler?

Biz geleneksel olarak örgütlendik, diğer Alevi sivil toplum kuruluşları hakkında bu konuda net bir şey söyleyemem, bilgi sahibi değilim ama onlarında geleneksel Alevi değerleri üzerine kurulduklarını düşünüyorum.

12-Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan hangisidir?

Biz tahtacılar uzun yıllar dağlarda yaşadık ve kent hayatıyla sınırlı ilişkiler kurduk. Bu sebeple diğer kültür ve inançlarla daha az etkileşime geçtik. Bu durum ise kültür ve inancımızın kendi özüyle kalmasını sağladı. Biz Aleviliğin özünü yaşadığımızı ve yaşattığımızı düşünüyoruz ama diğer Alevileri ve Alevi sivil toplum kuruluşlarını da dışlamıyoruz. Hepimiz ortak bir amaç etrafında Alevilere ilişkin sorunları çözmeye çalışıyoruz. Hepimiz birlik ve beraberlik içinde olmaya gayret ediyoruz.

13-Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devlet bizi yasal olarak tanımalı, kültür ve inancımızı anayasal güvenceye almalı. Eşit yurttaşlık temelinde sorunlarımızı çözmeli. Bizler de bu devletin yurttaşlarıyız. Demokratik olarak yönetilmek istiyoruz. Devletin yöneticileri önemlidir. Yönetimdeki kişi veya hükümetler ülkedeki sorunların çözümü üzerinde etkilidir.

14-Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Belli bir model kişiliğimiz yoktur. Bütün büyükleri model alıyoruz. Alevilikte tek kişiyi kutsama yoktur. Biz kişileri değil yolu kutsuyoruz. İnancımız kişileri üstüne kurulu değildir, yolumuz vardır ve bu yolda bize rehber olmuş, bizleri aydınlatmış ulu kişilikler vardır ama bunlar arasında bir ayrım yapamayız, kıyaslamaya gidemeyiz, hepsi bu yola hizmet etmiş, yolumuzu aydınlatmıştır, bu sebeple hepsine saygı duyarız.

15-Antalya'daki belediyelerle ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Belediyelerle ilişkilerimiz iyidir. Bizim belediye veya valilikle bir sorunumuz yok, biz haklarımızı devletten talep ediyoruz ama kentli hakları bağlamında belediye ve valilikten de elbette haklarımızı talep ediyoruz.

9. Görüşme

Sivil Toplum Kuruluşu: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Antalya Şubesi

Katılımcı: Kurucu Başkan İsmail Polat

1-Genel olarak Alevilik tanımınız nedir?

Alevilik bizim için Hz. Ali'den günümüze kadar gelen bir kültürdür. İslam'ın içindedir. Aleviler, Ehlibeyt soyundan gelen ve günümüze kadar haksızlığa ve zulme karşı savaşan insanlardır. Aleviler her zaman ezilenlerden yana tavır almışlardır. Tüm insanların barış içinde yaşamaları için mücadele etmişlerdir. Alevilik Kerbela'da şehit edilen 12 İmamlar'ın süreğidir. Barışı ve paylaşmayı seven insanlardır. Özünde insana değer vermek vardır. Alevilikte "eline-beline-diline sahip ol" ilkesi vardır. Bu ilke doğrultusunda "benim Kabe'm insandır" derler. Bizler insanı Hak'tan dolayı severiz.

2-Sivil toplum kuruluşunuzun Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Elimizden geldiği kadarıyla mücadele edip, sürdürmeye çalışıyoruz. Pir Sultan Abdal'ın hem felsefi hem de siyasi yönünün süreğini sürdürüyoruz ama sürdürmekte zorlanıyoruz. Devletten herhangi bir destek almıyoruz. Bu durum da bizi maddi olarak zorluyor.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Katılımları yeterli görüyor musunuz?

Tabi ki, tamamen demokrat ve çağdaş ilkeler doğrultusunda yönetimi sağlıyoruz.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönleriniz nelerdir?

Şu an da bir sorunumuz yok. Sorunları çözüp, çözüme katkı sunmaya çalışıyoruz. Derneğimizi daha iyi yönetmek için çabalıyoruz.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali gelirlerini nasıl sağlamaktadır? Bu gelirler ihtiyaçlarınızı karşılamakta yeterli olmakta mıdır?

Bağışlar, aidatlar, etkinlik gelirleri gibi gelirlerimiz vardır. Ancak, yeterli olmuyor. Yettiği kadarıyla mücadele ediyoruz.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Diğer derneklerle iletişimimiz iyi. Birleşip, birleşik bir cephe oluşturduk. Belirli günler toplantılar düzenliyoruz ve neler yapıp yapamayacağımızın üzerine konuşuyoruz.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Aleviliği yaşatmak için her birimiz farklı bir koldan çabalıyoruz. Pirlerimizin adını devam ettirmek için farklı farklı isimlerde dernekler açtık ama pratikte hepimiz aynıyız. Hiç birimiz farklı değiliz. Hepimiz Aleviliğin birer temsilcisiyiz. Çeşitlilikle büyüyoruz.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

Tabi ki de. Derneğimizde her bölgeden insan vardır. Kentin içine dağılan insanları topluyoruz diyebilirim.

9-Alevilikteki "ocak kültürü" ile günümüzdeki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönde bir ilişki bulunmaktadır?

Ocak kültürünü devam ettiriyoruz. Yaptığımız cemlerde her ocaktan dedeleri ağırlıyoruz. Bütün dedelere eşit davranıyoruz.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?

İbadethane olmak istiyoruz ama Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlanmak istemiyoruz. Kültür Bakanlığı'na bağlı olup, yasal bir statü istiyoruz. Aynı zamanda eşit yurttaşlık ilkesi gereği devletten mali destek istiyoruz. Vergi verip, asker gönderiyoruz, bizde vatandaşsak mali olarak desteklenmeliyiz.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Geleneksel temelli mi yoksa ideolojik temelli mi örgütlenmektedirler?

Biz Pir Sultan Abdal'ın izinden gidiyoruz. Aleviler tarih boyunca zulme karşı hep mücadele etmiştir. Pir Sultan Abdal kendi çağının devrimcisidir. Kendi dönemindeki haksızlıklara boyun eğmemiş ve mücadele etmiştir. Bizlerde bugün yaşadığımız haksızlıklara karşı mücadele ediyoruz. Derneğimiz Aleviliğin geleneksel değerlerine bağlı olduğu kadar dönemin koşullarına göre yaşanan haksızlıklara karşı da mücadele halindedir. Aleviliğin geleneğinde zaten her zaman zulme ve haksızlığa karşı bir direniş vardır, bu politik duruş tarihimiz süresince devam etmiştir. Bizler Aleviliğin bu siyasi geleneği ve diğer geleneksel öğelerinden besleniyoruz.

12-Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan hangisidir?

Bazı sivil toplum kuruluşları Aleviliği resmi ideoloji içinde yani Türk-İslam sentezi içinde eritmeye çalışmaktadır. Biz bunun karşısındayız. Aleviliğin kendi öz değerleriyle yaşatılmasını savunuyoruz.

13-Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Tarih boyunca Aleviler birçok kez katliamlar yaşamıştır. Devlet bu katliamların sorumlularını ortaya çıkarmalı ve yargılamalı, yargılama sürecinde olanları da gereğince cezalandırmalıdır. Alevilerin güven ortamında yaşamasını sağlamalıdır.

14-Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği olarak, biz hem felsefi hem de siyasi kimliği üzerinden Pir Sultan Abdal'ı model kişilik olarak almaktayız.

15- **Antalya'daki belediyelerle ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?**

Valilikle eylemler, basın açıklamaları gibi etkinliklerimizin izinlerini almak dışında iletişime geçtiğimiz söylenemez. Belediyelerle de sınırlı ilişkilerimiz vardır.

10. Görüşme

Sivil Toplum Kuruluşu: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Antalya Şubesi

Katılımcı: Üye Volkan Konak

1-Genel olarak Alevilik tanımınız nedir?

Pir Sultan Abdal'ın felsefesinin izinden gidiyoruz. Alevilik bir din değil. Alevilik haksızın karşısında, yoksulun yanında olmaktır. Biz Pir Sultan Abdal'ın Alevilik yönünden çok, siyasi duruşunu takip ediyoruz.

2-Sivil toplum kuruluşunuzun Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?

Biz sadece saz çalıp, semah dönen Alevilerden değiliz. Siyasi bir tavrımız var. Alevilik sadece cem yapmak değildir. Siyasi boyutları da vardır. Biz Pir Sultan Abdal'ın izinden gidiyoruz. Pir Sultan Abdal'ın onurlu ve haklı mücadelesinin takipçisiyiz.

3-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Katılımları yeterli görüyor musunuz?

Kesinlikle demokratik bir biçimde yönetiliyoruz. Derneğimizde "sen ben" yoktur, "biz" vardır.

Katılımları yeterli bulmuyoruz. Yaklaşık 450 üyemiz var. Siyasi iklimden dolayı insanlar üye olmaktan endişe duyuyor. Olağanüstü halden dolayı insanlar tedirgin, üye olduklarında kendilerinin ve ailelerinin zarar görebileceğini düşünüyorlar.

4-Sivil toplum kuruluşunuzun yönetiminde aksayan yönleriniz nelerdir?

Herhangi bir sorun yok. Hiyerarşi ve tahakküm yok. Dernek tüzüğüne uygun hareket ediyoruz. Kararlarımızı derneğimizin vizyonuna zarar vermeyecek şekilde alıyoruz.

5-Sivil toplum kuruluşunuz mali gelirlerini nasıl sağlamaktadır? Bu gelirler ihtiyaçlarınızı karşılamakta yeterli olmakta mıdır?

Yardımlar, bağışlar, üye aidatları, etkinlik gelirleri gelirlerimiz arasındadır. Gelirlerimiz yetersizdir. Yardımlaşarak maddi sorunları çözmeye çalışıyoruz.

6-Diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?

Diğer kurumlarla bir sorunumuz yok. Ortak toplantılarımız oluyor, bu toplantılarda ortak karalar alıyoruz. Yine ortak etkinlikler de düzenliyoruz. İdeolojik bir çatışmamız yok, hepimiz Alevilik için çalışıyoruz.

7-Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?

Aslında sadece tüzüklerimiz farklı, onun dışında ideolojik bir ayrımımız ve farkımız yok. Hepimiz aynı federasyona bağlıyız. Farklılığın sebebi ideolojik değil.

8-Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?

1993 yılında Sivas'ta Madımak Oteli'nde yaşananlardan sonra çok sıkı bir biçimde örgütlendik ve kenetlendik.

9-Alevilikteki "ocak kültürü" ile günümüzdeki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönde bir ilişki bulunmaktadır?

Hayır, bir ocağa bağlı olmakla bir sivil toplum kuruluşuna üye olmak aynı şey değildir. Ocak kültürü ayrı bir şeydir, sivil toplum kuruluşları ayrı bir şeydir. Bu ikisi arasında bir ilişki yoktur.

10-Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?

Cemevleri yasal olarak tanınsın ama salt bir inanç evi olmasın. İçinde kültürel ve sanatsal faaliyetlerin de yapıldığı bir yer olsun.

11-Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Geleneksel temelli mi yoksa ideolojik temelli mi örgütlenmektedirler?

Birçoğu geleneksel temeller üzerinden örgütlenmektedir. Biz de Aleviliğin geleneksel yönlerini alıyoruz; fakat sadece gelenekleri sürdürmeyi yeterli görmüyoruz. Biz derneğimizde felsefe konuşmaları yapmayı, sanatsal faaliyetler yürütmeyi, kurslar vermeyi amaçlıyor ve bu amaçları gerçekleştiriyoruz. Sadece Alevi geleneklerini sürdürüp, çağın siyasetini, felsefesini, sanatını takip etmemek ve bunları öğrenmemek bize göre doğru değil.

12-Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan hangisidir?

Hepimiz aynı federasyonun çatısı altındayız ve ortak bir amaç için bir aradayız. Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları Alevi Bektaşi Federasyonu'nun üyesidir. Bu sebeple hepimiz aynı talep ve sorunlar etrafında birleştik. Bu sebeple en doğru şu dernek yansıtıyor diyemeyiz.

13-Devlet ile ilişkinizi değerlendirir misiniz?

Devlet ile ilişkimiz ortadadır. Hiçbir talebimize cevap bulamıyoruz. Senelerdir Alevilerin sorunları için mücadele ediyoruz ama ilerleme kaydedemiyoruz.

14-Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?

Pir sultan Abdal'dır. Aynı zamanda zulme ve haksızlığa başkaldırmış, boyun eğmemiş bütün önemli kişileri model alıyoruz. Günümüzde ve yakın geçmişimizde de bu özellikleri taşıyan bütün insanları model olarak alıyoruz.

15-Antalya'daki belediyelerle ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

Belediyeler valiliğe oranla bizlere karşı daha çok iletişime açıktır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin aldığı belediyelerle Adalet ve Kalkınma Partisi'ne oranla daha çok iletişim halindeyiz.

3.3. Alan Araştırmasında Elde Edilen Verilerin Analiz Edilmesi

Saha çalışmasının sonunda elde edilen veriler analiz edilmiş ve çıkan bulgular, çalışmanın kavramsal çerçevesiyle uyum sağlaması açısından sivil toplum ve yönetişim esasında değerlendirilmiştir. Katılımcılara genel olarak Alevilik algıları, demokratik değerlere karşı olan yaklaşım ve tutumları, yönetimle olan ilişkileri ve örgüt içi işleyişlerini tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur. Bu bağlamda katılımcılara yöneltilen ilk soru "Genel olarak Alevilik tanımınız nedir?" şeklinde oluşturulmuştur. Yöneltilen bu soruya

katılımcılardan farklı iki cevap alınmıştır. Bazı katılımcılar bir yaşam biçimi ve diğer katılımcılar ise hem yaşam biçimi hem de inanç olarak tanımladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.1 Katılımcıların "Aleviliğin Tanımına" İlişkin Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

Alevilik bir yaşam biçimi ve felsefedir	2
Alevilik bir inançtır	-
Alevilik hem bir inanç hem de bir yaşam biçimi ve felsefedir	8
Toplam	10

Tabloya göre, Antalya'da bulunan Alevilerin bu soruya genel olarak verdikleri cevap; Alevilik algılarının hem yaşam biçimi hem de inanç olduğu yönündedir. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Antalya Şubesi ile yapılan mülakatta katılımcı Dede Ali Ünsal bu soruya; "Alevilik bizim için bir yaşam biçimdir, aynı zamanda bir inançtır da. Sonuç olarak neye inanıyorsak o doğrultuda yaşamaktayız." şeklinde cevap vermiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde din ve inançların, insanların yaşam biçimlerinin bir parçasına dönüştüğü ve yaşam biçimleri üzerinde etkili söylenebilir. Görüşme yapılan diğer iki katılımcı Alevi Kültür Dernekleri Antalya Kızılarık Şube Başkanı Dursun Kaya ve Alevi Kültür Dernekleri Antalya Konyaaltı Şubesi Sayman üye Hasan Kaybaki ise;

> Bir inanç ve kültür merkezidir. Tarihsel olarak başlangıcını insanlığın ortaya çıktığı ilk günden günümüze kadar getiriyoruz. İslam'dan etkilenmiş ve İslam'ın bir parçasıdır ama Aleviler İslam'ın daha çok Batini yönüne yakındır. Yolumuzun izini dede ve pirlerden alıyoruz. Ana doğumundan sonra musahiplikle yol doğumuna giren kişi pirlerin mürşitlerin izinden gitmeye artık hazırdır. Kısacası Alevilik bir yoldur, sürektir.(Katılımcı Dursun Kaya)
>
> Özgürlüktür. İnanç sistemidir, yaşam biçimidir. İslam ile etkileşime girmiştir ama İslam'dan önce de Alevilik vardır. Alevilik, tarih boyunca yaşadığı coğrafyanın bütün kültür ve inançlarıyla alış veriş halinde olmuştur. Bu sebeple Aleviliğin içinde pek çok kültür ve inanca dair etkilere rastlanabilir (Katılımcı Hasan Kaybaki)

şeklinde ifade etmiştir.

Buradan da anlaşılacağı üzere Aleviler yaşadığı coğrafyanın kültürel ve inançsal mirasından etkilenmişlerdir. Kültürler arası etkileşim her toplum üzerinde etkili olduğu gibi, Alevilerin de yaşadıkları coğrafyanın kültürel ve inançsal öğeleriyle kaynaştığı ve etkileşim içine girdiği söylenebilir. Bu etkileşimin ise bugün Alevilik tanımı üzerinde önemli bir oynadığı görülebilmektedir. Aleviliği salt inanca indirgemek ya da sadece bir felsefe olarak yorumlamak Aleviliğin bu yöndeki tanımına uygun düşmemektedir Alevilerin yaşamı ve

inancı algılayış biçimlerinde bütünlükçü bir kavrayışın hakim olduğu gerek Aleviliğe dair yapılan literatür taramasında gerekse mülakatlarda elde edilen verilerin analizinde görülmektedir.

Soruya yönelik verilen cevaplarda bir grup katılımcı ise, Aleviliğin bir yaşam biçimi olduğunu dile getirmiştir. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Antalya Şubesi Başkanı Nurettin Erdoğan; "Alevilik bir ilim irfan yuvasıdır. Bilime ve aydınlığa duyulan tutkudur. İnsan ve doğa sevgisini merkeze alan bir felsefedir." şeklinde ifade tmiştir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği üyesi Volkan Konak ise; "Pir Sultan Abdal'ın felsefesinin izinden gidiyoruz. Alevilik bir din değildir. Alevilik haksızın karşısında, yoksulun yanında olmaktır. Biz Pir Sultan Abdal'ın Alevilik felsefesinden çok, siyasi duruşunu takip ediyoruz." demiştir. Katılımcı Volkan Konak'ın bu yorumu, Aleviliğe ideolojik bir açıdan baktığını ve bir inanç olarak yorumlamadığını göstermektedir. Bu yoruma paralel düşünen birçok Alevi bulunmaktadır; fakat tanımın çeşitlilik gösterdiği görüşülen diğer katılımcılarla elde edilmiş bir veridir.

Aleviliğin tanımını tek ve sabit bir kalıbın içine koymak mümkün olmamaktadır. Her Alevi, Aleviliği farklı biçimlerde ve bireysel yorumlarıyla değerlendirmektedir. Çoğunluğun üzerinde uzlaştığı tanım bir yaşam biçimi ve inanç olduğu yönünde olsa da farklı tanımlarla da karşılaşmak mümkündür. Tanıma ilişkin bu farklılaşma, çeşitlilik ve zenginlik bağlamında değerlendirilebilir. Tek bir yoruma indirgemek ve sabit bir kalıbın içinde tutmak, kavramın gelişimini engelleyebilir. Sosyolojik bir olgu olarak bakıldığında, Alevi toplumu diğer bütün toplumlarda örneğine rastlayabileceğimiz gibi, tarih boyunca zamanın koşulları ve getirisi ile sürekli bir değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Bu bağlamda Aleviliğe ilişkin farklı yorumların yapılması ve tanımının zamana ve mekana göre değişmesi kaçınılmaz bir sonuçtur.

Katılımcılara yöneltilen bir başka soru ise; Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliğinin ideolojik olup olmadığıdır. Bu soruya iki farklı cevap verilmiştir.

Tablo 3.2 "Alevi Sivil Toplum Kuruluşlarının Çeşitliliği İdeolojik Olarak Açıklanabilir mi?" Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Evet açıklanabilir	1
Hayır açıklanamaz	9
Toplam	10

Alevilerin farklı isimlerde, kentin farklı bölgelerinde örgütlenmelerinin nedeni genel olarak ideolojik bölünmeleriyle açıklanamamaktadır. Farklı isimlerde kurulmalarının birçok sebebi bulunmaktadır bunlardan birincisi, Alevi inanç ve öğretisinde önemli görülen kişilerin

isimlerinin yaşatılması amacı ile sivil toplum kuruluşlarına bu isimlerin verilmesidir. Alevi Kültür Dernekleri Konyaaltı Şubesi sayman üye Hasan Kaybaki; "Aslında farklı isimler altında dernekleşmenin nedeni ideolojik farklılıklar değil, Aleviler için önemli kişilerin isimlerini yaşatmaktır." diyerek çeşitliliğin ideolojik temelli olmadığını belirtmiştir. Baktığımızda ise görüşme yapılan derneklerin Pir Sultan Abdal ve Abdal Musa gibi isimleri kullandıklarını ve bu isimlerin Alevi toplumu için önemli ve değerli kişiler olduğunu görebilmekteyiz. İkinci bir neden ise; yöresel farklılıklardır. Antalya yöresinde Aleviler için Abdal Musa önemli bir isimdir ve bu isim altında bir dernek kurulmuştur. Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Süleyman Demir:

> "Derneklerin çeşitliliğinin olmasının nedeni ideolojik değildir. Hepimiz Alevi dernekleriyiz ve ortak amacımız Aleviliği sürdürmek. Bu çeşitlilik yöresel farklılıklarla açıklanabilir. Antalya yöresinde Abdal Musa'nın etkisi ve Tahtacı Alevilerinin yoğunluğu fazladır. Dolayısıyla biz de Abdal Musa'nın ismi altında dernekleştik. Ayrıca kentin her bölgesinde bir Alevi derneğinin olması, Alevilerin derneklere ulaşımını kolaylaştırır. Bu açıdan biz bu durumu olumlu görüyoruz."(Katılımcı Süleyman Demir).

Katılımcı Süleyman Demir farklılığın yöresel kültür, tarih ve kişilerden kaynaklandığını dile getirmiştir. Antalya yöresi Tahtacı Aleviler olarak isimlendirilen Alevi grubun yoğun yaşadığı bir kenttir. Bu sebeple Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği kurulmuştur. Alevilerin yöresel sebeplerle, Türkiye'nin hemen hemen her yerinde yöreden yöreye göre değişen isimlerde sivil toplum kuruluşları oluşturduklarına rastlanmaktadır.

Üçüncü bir sebep olarak ise, kentin her yerine dağılan Alevilerin ibadet etmelerinin ve örgütlenmelerinin kolaylaşmasına olanak sağlamak amacıyla farklı isimlerde ve farklı yerlerde sivil toplum kuruluşlarının kurulduğu gözlenmiştir. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Başkanı Nurettin Erdoğan şu sözleri belirmiştir:

> "Çeşitlilik bizim için avantajdır. Çeşitliliğimizin olması kentin her bölgesinde temsil edilmemizin olanağını sağlamaktadır. Bütün sivil toplum kuruluşlarının ortak amacı Aleviliği yaşatmaktır; fakat her bir üyenin ve yöneticinin ideolojik tutumu farklı olabilir. Biz buna kapalı değiliz. Alevilik zaten içinde protest bir ruh barındırır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının ideolojik tavırlarının olmasını doğal buluyoruz. Ama çeşitliliğin bundan kaynaklandığını söyleyemeyiz. Antalya büyük bir kent ve Aleviler bu kentin pek çok yerine dağılmış durumdalar. Her bölgede bir cemevinin veya derneğin olması bizler için kolaylık sağlar. Bazı durumlarda cemlere gelebilmek için yol parasını denkleştiremeyen insanlarımız oluyor ama kendi mahallesine daha yakın bir cemevinin olması, onun için kolaylık olacaktır. Tüm bu sebeplerle bizler çeşitliliği destekliyoruz." (Katılımcı Nurettin Erdoğan).

Katılımcı Nurettin Erdoğan çeşitliliğin, kentin her bölgesinde temsil edilme ve maddi sebeplerle sivil toplum kuruluşlarına ulaşamayan Alevilere erişim olanağı sunduğunu dile getirmiştir. Temsil hakkının kullanılması ve yaygınlaştırılması noktasında bir avantaj olarak değerlendirmiştir. Aynı zamanda çeşitliliği zenginlik olarak gördüğünü dile getirerek Alevi toplum örgütlenmesindeki heterojen yapıya vurgu yapmıştır. Burada önemli olan farklı isimlerde kurulmalarından ziyade birlikte hareket edebilmeleridir. Aleviliğe ilişkin konularda ortak hareket edebilmeleri ve gerekli durumlarda birleşebilmeleri bu çeşitliliği zenginliğe dönüştürebilmektedir.

Bu soruya onda dokuz oranında aynı cevap verilmiş olsa da farklılığı ideolojik olarak tanımlayan onda bir oranında katılımcı da mevcuttur.

Katılımcılara yönetilen bir başka soru ise; Alevi sivil toplum kuruluşlarının göç ve modernleşmeyle birlikte zayıflayan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir çabanın ürünü olup olmadığıdır. Bu soruya bütün katılımcılar benzer cevabı vermişlerdir. Türkiye'de 1960'lı yıllarda köylerden kentlere yoğun göçler yaşanmıştır. Bu süreçten Alevilerde etkilenmiştir. Köy yaşamlarında Ocak Sistemi içerisinde dede-talip ilişkisi üzerinden örgütlenmektedirler. Kentlere göç etmeleriyle birlikte bu sistem zayıflamaya başlamıştır. Dede-talip ilişkisinin yürütülmesi zorlaşmış ve Ocak Sisteminin neredeyse bel kemiği olan bu ilişki zayıflamıştır. Kentlerin ayrı ayrı yerlerine yerleşen Aleviler, dedeleriyle mekânsal olarak birbirlerinden uzaklaşmışlardır. Dede ve taliplerin birbirlerinden uzaklaşması ve iletişimlerinin kopma noktasına yaklaşması sonucunda ise Ocak Sistemi manevi ve sosyal etkisini önemli oranda yitirmiştir. Bu süreç Alevi toplum yapısı üzerinde sosyo-kültürel olarak olumsuz etkiler doğurmuştur. 1990'lı yıllara kadar süren bu süreç Alevilerin kentlerde dernek ve vakıflar aracılığıyla yeniden örgütlenmesine kadar devam etmiştir. Dernek ve vakıfların içerisinde oluşturulan cemevleri ile dede-talip ilişkisi yeniden güçlendirmeye çalışılmıştır. Bu yolla dedeler artık görevlerini ocaklar aracılığıyla değil dernek ve vakıflar içinde oluşturulan cemevleri ile yürütmeye başlamıştır (Ünlü, 2013: 91).

Katılımcılara yöneltilen bu soruda ise yukarıda ifade edilen durumun netliği toplanan verilerle sabitlenmiştir. Katılımcı Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Başkanı Nurettin Erdoğan konuya ilişkin şu sözleri dile getirmiştir:

> "Göçlerle birlikte elbette Aleviler ülkenin her yerine dağıldı. Antalya'nın pek çok bölgesinde de Aleviler dağınık halde yaşamaktadır. Ama göçlerle dağılsak da inançsal değerlerimizi ve geleneklerimizi korumayı başardık. Sosyo-ekonomik koşullar gereği göçlere maruz kaldık; fakat sivil toplum kuruluşlarıyla birlikteliğimizi devam ettirmeye yine çalışıyoruz. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının Alevileri bir arada toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan doğduğunu söylemek yanlış olmaz;

fakat tek neden olarak bu durum elbette gösterilemez. Örgütlenmemizin birçok sebebi vardır. Bu da sebeplerden biridir." (Katılımcı Nurettin Erdoğan).

Katılımcı Nurettin Erdoğan'ın da belirttiği gibi örgütlenmelerindeki tek sebep göç ve kentleşmenin yarattığı olumsuz sonuçlar değildir, fakat göç olgusunun önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Kent içinde sivil toplum kuruluşları aracılığıyla örgütlenmeleri hem dayanışmalarını hem de zayıflayan sosyal yapılarını yeniden güçlendirmelerini sağlamaktadır.

Katılımcılara yukarıdaki soruyu desteklemek amacıyla Alevilikteki Ocak Sistemi ile Alevi vatandaşların oluşturdukları sivil toplum kuruluşları arasındaki bağ sorulmuştur. Katılımcılardan farklı cevaplar alınmıştır.

Tablo 3.3 "Alevilikteki Ocak Sistemi" ile "Alevi Vatandaşların Oluşturdukları Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki Bağın Varlığına" İlişkin Verilen Cevapların Dağılımı

İkisi arasında bir bağ vardır	8
İkisi arasında bir bağ yoktur	2
Toplam	10

Tabloda da görüldüğü üzere katılımcılardan onda sekiz oranında sivil toplum kuruluşlarıyla Ocak Sistemi arasında bir bağın olduğuna dair veriler toplanmıştır. Farklı iki cevap ise onda iki oranında verilmiştir. Alevi Kültür Dernekleri Kızılarık Şube Başkanı Dursun Kaya; "Dernekler, ocakların modernleşmiş biçimidir. Köylerde yaşadığımız dönem ocaklar üzerinden birleşip örgütlenirdik, şimdi bunu derneklerle sağlıyoruz." şeklinde sorulan soruyu yanıtlamıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere göç olgusuyla birlikte zayıflayan Ocak Sisteminin, kentlerde yeniden güçlendirilmesi sivil toplum kuruluşlarıyla sağlanmıştır denilebilir. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları ve Ocak sistemi arasında bir bağın mevcut olduğu söylenebilir. Bire bir Ocak Sistemini elbette karşılamamaktadır; ancak kentlerde Alevi örgütlenmesine ve dede-talip ilişkinin devam ettirilmesine olanak sağladığı noktada bu bağın kurulabileceği söylenilebilir. Zamanın ve mekânın koşulları ve imkânları göz önünde bulundurulduğunda Katılımcı Dursun Kaya'nın ifade ettiği üzere sivil toplum kuruluşlarının Alevi örgütlenmesinin modernize edilmiş hali olduğuna dair bir benzerlik kurulabilir.

Farklı cevap veren katılımcıların iki örgütlenme biçimi arasında bir ilişkinin olmadığını söylemesinde neden ise; Ocak sistemini sivil toplum kuruluşlarına göre daha geleneksel ve güçlü bir örgütlenme biçimi olarak değerlendirmeleridir. Katılımcı Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Başkanı Nurettin Erdoğan soruya ilişkin şu cevabı vermiştir:

"Herhangi bir ilişki yoktur. Ocak kültürü ile sivil toplum kuruluşları apayrı şeylerdir. Ocak kültürü çok güçlü geleneklerden ve ritüellerden beslenen bir oluşumdur sivil toplum kuruluşları ocaklara nazaran

> daha çabuk bozulmaya ve dağılmaya müsait yapılardır. Aynı zamanda Alevi ritüelleri sivil toplum kuruluşlarında ocaklara oranla daha esnek bir biçimde uygulanmaktadır. Bu iki yapının birbiriyle ilgisi yoktur."(Katılımcı Nurettin Erdoğan).

Katılımcı, ocak sisteminin sivil toplum kuruluşlarına oranla daha katı kuralları olduğunu, örgütsel yapı olarak daha güçlü olduğu, Alevi toplumunun geleneklerinden beslendiğini vurgulayarak ikisi arasında bir bağın olmadığını söylemiştir. Onda sekiz oranında bir bağın olduğu söylense de soruya ikisi arasında bir bağın olamadığına dair cevaplarda verilmiştir.

Görüşmelerde yöneltilen bir diğer soru ise, sivil toplum kuruluşlarının Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliğinin ne boyutta olduğu şeklindedir. Katılımcılardan birçok farklı cevap alınmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini yeterli bulmayan katılımcıların farklı gerekçeleri vardır. İlk olarak Hacı Bektaş Veli Kültür Anadolu Vakfı Başkanı Nurettin Erdoğan; "Genel olarak yeterli görmüyorum. Siyasi baskılardan dolayı yeterli düzeyde örgütlenemiyoruz. İnsanlarda korku ve çekimserlik hali var. Özellikle işini kaybetme korkusuyla üyelik kabul etmiyor veya üyelikten ayrılıyorlar." şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Başkanı Gülçin Akça ise konuya daha çok inanç merkezli bakmış ve bu açıdan ele almıştır:

> "Aleviliği sivil toplum kuruluşlarının tam olarak sürdürebildiğini söyleyemeyiz. Bu konuda Alevi Dergahları'nın daha etkin ve yeterli olduğunu düşünüyorum. Sivil toplum kuruluşları Aleviliğin yanı sıra siyasetle ilişkilenmektedirler. Bundan dolayı birçok derneğin ideolojik yanları vardır. Dergahlar ise daha çok inancı merkeze alan örgütlerdir. Bu nedenle dergahlarda Alevilik daha yalın anlatılıp öğretilmektedir."(Katılımcı Gülçin Akça).

Katılımcının eleştirisi ve yetersiz görmesi derneğin siyasi bir yönünün de olmasıdır. Buradaki eleştirinin eksik yanı şudur. Sivil toplum kuruluşlarının tanım olarak devletin iktidar alanı dışında kurulan ve devletin iktidar alanına baskı oluşturan örgütlenmeler olması sebebiyle siyasetten bağımsız düşünülmesinin zor olmasıdır. Dolayısıyla bir sivil toplum kuruluşunun siyasetten tamamen soyutlanması beklenilebilir bir durum değildir. Olumlu veya olumsuz bir şekilde siyasetle ilişkisinin olması kaçınılmazdır; çünkü varlık amaçlarından biri de budur. Elbette siyasi bir kurum veya örgüt gibi davranması beklenilemez, fakat sivil toplum kuruluşlarının siyasetten kendilerini soyutlamaları da kuruluş mantıklarına ayrıdır. Aynı zamanda dergâhların da siyasetle bir şekilde ilişkisi ve iletişiminin olduğu noktasının da kaçırılmaması gerekmektedir.

Katılımcılardan sivil toplum kuruluşlarını yeterli görenlerin gerekçeleri ise genel olarak kendi sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini yeterli düzeyde görmeleri olmuştur.

Antalya Tahtacıları Kültür Eğitim dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Başkanı Şerafettin Coşkun soruyu şu sözlerle temellendirmiştir:

> "Eskiden göçebe kültür devam ederken 2 ya da 3 ayda bir araya gelip cem yapardık. Kentlere göç ettiğimizden beri, bu geleneğimizi artık pek uygulayamaz olduk. Şimdi toplanmak için dernekleri ve cemevlerini mesken tutuyoruz. İhtiyaçlara elimizden geldiğince cevap vermeye çalışıyoruz. Yeterli olduğumuzu düşünüyorum."(Katılımcı Şerafettin Coşkun).

Alevi göçlerinin yaşanmasıyla birlikte değişen sosyal yapının zayıflamasından yola çıkarak, sivil toplum kuruluşlarının zayıflayan bu sosyal yapıyı yeniden güçlendirmeye yardımcı olması önemli bir noktadır. Çalışmanın diğer bölümlerinde de sıklıkla üzerinde durulduğu üzere köylerden kentlere doğru yaşanan göçlerle birlikte Alevi toplumunun Ocak Sistemi ve buna bağlı olarak toplumsal yapısı kent içinde zayıflayamaya ve eski etkisini kaybetmeye başlamıştır. Sivil toplum kuruluşları aracılığıyla bu olumsuzluk giderilmeye çalışılmıştır. Katılımcının da ifade ettiği üzere örgütlenme süreçleriyle birlikte Alevi toplum yapısı güçlenmeye başlamıştır.

Katılımcılara yöneltilen bir başka soruda Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşlarının ideolojik temelde mi yoksa geleneksel temelde mi kurulduğu şeklindedir. Bu soruya katılımcıların hepsi yaklaşık olarak benzer cevaplar vermiştir. Katılımcı Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Başkanı Gülçin Akça:

> "Biz geleneksel temelli örgütlenmekteyiz. Herhangi bir ideolojinin ekseninde örgütlenmedik. Zaten yerel bir sivil toplum kuruluşuyuz. Abdal Musa'nın Antalya ve çevresi için önemi büyüktür. Önemli bir kültürel mirastır. Bizim amacımız da bu mirası korumaktır. Derneğimizin içinde çeşitli etnik kökenden üyemiz vardır, aynı zaman da farklı farklı ideolojilerden insanlar da vardır. Ama biz hepsine karşı eşit mesafede durmaktayız. Ülkede Alevilere yönelik yaşanan siyasi olaylara karşı tabi ki bir tutumumuz vardır ama herhangi bir ideolojinin propagandasını yapmamaktayız. Yaşanan her haksızlığa ve zulme karşı tavrımız bellidir ama bunu ideolojik olarak değerlendirmemekteyiz."(Katılımcı Gülçin Akça).

Katılımcı Gülçin Akça'nın ifadeleri üzerinden hareketle, Aleviliğin geleneksel temellerini baz alarak kurulduklarını ve bu gelenekleri sürdürmeyi amaçladıkları dile getirilebilir. Ülke siyasetine karşı bir tutumları oldukları; fakat bir siyasi parti gibi ideolojik temeller üzerine kurulmadıklarını, amaçlarının Aleviliğin sürdürülmesini ve örgütlenmesini sağlamak olduğu söylenebilir. Sivil toplum kuruluşlarındaki üyelerin farklı siyasi görüşleri benimsedikleri; ancak örgüt olarak herhangi bir ideolojinin ekseninde hareket etmedikleri belirtilebilir. Herhangi bir ideolojiye bağlı kaldıkları taktirde örgüt içindeki farklı düşünen diğer üyeler arasında çatışmanın doğacağını ve birlik içinde hareket edemeyecekleri, bu sebeple ideolojik tavırlarının olmadıklarını vurgulamışlardır. Ülke siyasetinin dışında

durmadıkları, Alevilere ve ülkenin diğer kimlik ve sınıflarına yönelik gelişme veya olaylar karşısında tavır aldıkları ama bunun ideolojik temeller üzerine örgütlenmek olmadığı söylenebilir. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarında sadece Aleviliğe ilişkin faaliyet yürütmediklerini, sanata ve felsefeye yönelik etkinlikler düzenlediklerini, bu amaç doğrultusunda kurslar verdiklerini belirtmişlerdir.

Görüşmelerde Antalya'da bulunan Alevi vatandaşların kurdukları sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru biçimde yansıtan örgütlenmenin hangisi olduğu sorulmuştur. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Antalya Şubesi katılımcı Volkan Konak bu soruya; "Hepimiz aynı federasyonun çatısı altındayız ve ortak bir amaç için bir aradayız. Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları Alevi Bektaşi Federasyonu'nun üyesidir. Bu sebeple hepimiz aynı talep ve sorunlar etrafında birleştik. Dolayısıyla en doğru şu dernek yansıtıyor diyemeyiz." şeklinde cevap vermiştir. Diğer katılımcılarda bu cevaba yakın yanıtlar vermişler ve genel olarak diğer örgütler arasında bir kıyaslama yapmadıklarını belirtmişlerdir. Ortak amaç etrafında birleştiklerini ve herkesin başka kollardan Aleviliğin sürdürülmesi ve sorunlarının çözülmesi için çabaladığını dile getirmişlerdir. Bu nedenle kendi aralarında bir ayrım veya fark görmedikleri verilen cevaplar doğrultusunda anlaşılmıştır.

Katılımcılara Alevilikteki model kişiliğiniz kimdir diye sorulmuştur. Bu soruya iki yönlü cevap çıkmıştır. Bir grup katılımcı model kişiliklerinin olmadığını diğer grup ise belli isimleri söylemişlerdir.

Tablo 3.4 "Alevilikte Bir Model Kişiliğiniz Var mı?" Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Bir model kişiliğimiz vardır	4
Bir model kişiliğimiz yoktur	6
Toplam	10

Tablo analiz edildiğinde onda dört oranında belli bir isim model kişilik olarak gösterilmiş, onda altı oranında ise belli bir isim verilmemiştir. Model kişilik olarak isim veren grup, sivil toplum kuruluşuna ismini verdikleri kişileri göstermişlerdir. Model kişilikleri olmadıklarını söyleyen grup ise Alevilik için önemli görülen ve saygı duyulan bütün kişilere eşit mesafede durduklarını söylemişlerdir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Kurucu Başkanı İsmail Polat yapılan görüşmede; "Pir Sultan Abdal Kültür Derneği olarak, biz hem felsefi hem de siyasi kimliği üzerinden Pir Sultan Abdal'ı model kişilik olarak almaktayız." demiştir. Yine Hacı Bektaş Veli Kültür ve Tanıtma Vakfı Başkanı Nurettin Erdoğan ise; "Bizim model kişiliğimiz elbette Hünkar Hacı Bektaş Veli'dir." şeklinde soruyu yanıtlamıştır. Verilen cevaplar analiz edildiğinde sivil toplum kuruluşlarına isimleri verilen kişilerin model kişilik olarak benimsendiği sonucu çıkmıştır; ancak sadece model kişilik olarak kabul ettikleri

kişileri benimsemediklerini sadece ön plana çıkardıkları isimlerin onlar olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli Kültür ve Tanıtma Vakfı Dede Ali Ünsal:

> "Biz bütün ululları, erenleri, dervişleri, pirleri kendimize rehber alırız. Ama vakfımız Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı olarak kurulduğu için bizim için öncelik Hacı Bektaş Veli'nin öğretisini, bıraktığı mirası devam ettirmek ve onun ismini yaşatmaktır. Model kişiliğimiz Hacı Bektaş Veli'dir." (Katılımcı Ali Ünsal).

Diğer bir grup ise model kişiliklerinin olmadığını, bütün isimlere eşit mesafede ve aynı saygı derecesinde durduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcı Tahtacıları Kültür Eğitim Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Başkanı Şerafettin Coşkun yapılan görüşmede şu cevabı vermiştir:

> "Belli bir model kişiliğimiz yoktur. Bütün büyükleri model alıyoruz. Alevilikte tek kişiyi kutsama yoktur. Biz kişileri değil yolu kutsuyoruz. İnancımız kişileri üstüne kurulu değildir, yolumuz vardır ve bu yolda bize rehber olmuş, bizleri aydınlatmış ulu kişilikler vardır ama bunlar arasında bir ayrım yapamayız, kıyaslamaya gidemeyiz, hepsi bu yola hizmet etmiş, yolumuzu aydınlatmıştır, bu sebeple hepsine saygı duyarız." (Katılımcı Şerafettin Coşkun).

Katılımcı Şerafettin Coşkun'un ifadesinden yola çıkarak Alevilerin inanç ve felsefelerini kişilere indirgemediklerini, Alevilik öğretisini daha ön planda tuttuklarını görebilmekteyiz. Diğer katılımcıların da verdikleri benzer cevapların toplamından elde edilen verilere göre Alevilik öğretisinde kişilere önemli kutsiyetler atfedilmemektedir. Alevilik içerisinde yola ve öğretiye rehber olmuş kişiler vardır ve bu kişiler rehber olmaları dolayısıyla önemli görülmektedir. Aynı zamanda öğreti içerisindeki kişileri birbirleriyle kıyaslamadıkları görüşme yapılan katılımcıların genel eğilimi olarak gözlenmiştir.

Görüşmelerde katılımcılara sivil toplum kuruluşlarının yönetimleri ve devlet ile olan ilişkilerini ölçmeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda sorulan ilk soru sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz ve üye sayılarınızı yeterli görüyor musunuz şeklindedir. Bu soruya, sivil toplum kuruluşlarının demokratik ilkelere bağlı kaldığı yönünde genel bir cevap verilmiştir. Üye sayılarının yeterliliği hakkında ise bir çok farklı sebebe bağlı olarak yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılar sivil toplum kuruluşlarının iç işletişlerini ve iç yönetimlerini demokratik bulmaktadırlar. Sivil toplum kuruluşlarının misyonlarının demokrasi ilkelerine bağlı olduğunu ve bunu kendi iç yönetimlerine de uyguladıklarını dile getirmişlerdir. Yönetim kurulu seçimlerinin ve sivil toplum kuruluşuyla ilgili kararların demokratik seçimlerle ve eşit oy ilkesine bağlı kalarak belirlediklerini söylemişlerdir. Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Süleyman Demir; "Elbette ki demokratik bir biçimde

yürütüyoruz. Ortaklaşa karar alıyoruz. Derneğin menfaatleri doğrultusunda kararlar alındığında hepimiz saygı duyuyoruz.” sorulan soruyu bu sözlerle cevaplamıştır.

Bu noktada ayrı bir parantezle, 25 Temmuz 2019 tarihinde Antalya Alevi Kültür Dernekleri Konyaaltı Şubesi yöneticilerinin, Alevi Kültür Dernekleri Genel Merkez’i tarafından görevden alındıklarının belirtilmesi gerekli görülmüştür. 18 Kasım 2018 tarihinde göreve başlayan Başkan Abidin Şahin ve diğer yöneticiler, herhangi bir gerekçe gösterilmeden görevden alındıklarını ve yaşanan bu durumun hukuksuz olduğun dile getirmişlerdir. Aynı zamanda Antalya Alevi Kültür Dernekleri Konyaaltı Şubesi Eski Başkan’ı Tahsin Akpınar ise yöneticilerin görevden alınmasını; Alevi Kültür Dernekleri Genel Merkez Yöneticisi Ali Aktaş’ın Kadın Komisyonu’nda yer almak istemesine, kadınlar tarafından tepki gösterilmesini gerekçe göstermiştir. Buna ek olarak yine Tahsin Akpınar, yöneticilerin görevden alınmasının asıl amacının, Alevi Kültür Dernekleri Genel Merkezi’nin istediği kişileri yönetime atayarak 6 ay içerisinde seçimleri yenilemek ve böylece muhalif üyeleri bu süreç içerisinde üyelikten çıkarmak olduğunu söylemiştir (https://www.evrensel.net/haber/384061/alevi-kultur-dernekleri-antalya-konyaalti-subesine-kayyum-atandi erişim tarihi: 19.09.2019).

Yaşanan bu gelişme sivil toplum kuruluşlarının iç yönetimlerinde zaman zaman anti demokratik uygulamalarla karşılaştığını göstermektedir. Genel merkezin şube yönetimine müdahale etmesi, hiyerarşik bir yapılanmanın ve şube ile merkez arasında iktidar ilişkilerinin varlığına işaret edebilmektedir. Bu iktidar ilişkilerinin de içerisinde tahakküm barındırdığını ve yönetişim modelinin ön şartlarından biri olan yönetişimi sekteye uğrattığı söylenebilir.

Üye sayılarıyla ilgili ise yeterli sayıya ulaşmakla ilgili birtakım sorunlarla karşılaştıklarını dile getirmişlerdir. Siyasi iklimin gergin olduğu dönemlerde Alevi yurttaşların sivil toplum kuruluşlarına üye olmakta çekimser kaldıklarını, bazılarının üyeliklerini iptal ettirdiklerini söylemişlerdir. Buna ek olarak kent yaşamının getirmiş olduğu tempolu yaşam biçiminden kaynaklı üyelerin resmi olarak kayıtlarının olmasına rağmen etkin biçimde derneklere veya vakıflara gelemediklerinden yakınmışlardır.

Görüşme yapılan sivil toplum kuruluşlarının yönetimlerinde aksayan yönlerin ne olduğu sorularak yönetimin işleyişi ölçülmeye çalışılmıştır. Verilen cevapların çoğu, iç yönetimlerinde aksayan önemli bir durumun olmadığı yönündedir. Kararların ortaklaşa ve örgütün menfaati göz önünde bulundurularak alınmakta olduğu, alınan kararlara saygılı olunduğu, kararların bireysel çıkarları korumak için alınmadığı yönünde cevaplar alınmıştır. Bu verinin genel geçerliliği zayıftır. Görüşme yapılan katılımcıların, sivil toplum kuruluşlarının yönetim kadrosundan olması ve kendi iç işleriyle ilgili sorunları dışa

yansıtmama isteğinden dolayı, yönetimle ilgili yaşanan sorunlar zaman zaman gizli tutulmuştur. Yönetimin ve buna bağlı olarak oluşan iktidarın herkesi memnun edemeyeceği, iktidarın oluştuğu çoğu durumda tahakküme dayalı ilişkilerin gelişebileceği ve yöneten-yönetilen ikiliğinde çoğu zaman hiyerarşik bir yapının oluşabileceği söylenebilir. Bu olgu Alevi sivil toplum kuruluşlarının yönetim yapıları içinde de zaman zaman oluşmaktadır. Ancak bu durum Alevilerin, sivil toplum kuruluşlarını yönetemediklerini ya da örgütlenemedikleri anlamını içermemektedir. Bahsedilen durum genel bir olguyu ifade etmektedir. Kavramsal olarak iktidar olgusunun oluştuğu her durumda, iktidar olgusunun yapısal krizleri sebebiyle yönetime ilişkin sorunlar oluşmaktadır. Dolayısıyla tartışma kişi veya örgütlere indirgenerek yürümemekte, iktidar olgusunun yapısal dinamikleri üzerinden düşünülmektedir.

Her örgüt varlığını sürdürebilmek için maddi olanaklara ihtiyaç duymaktadır. Görüşme yapılan katılımcılara sivil toplum kuruluşlarının mali gelirlerini nasıl elde ettiklerini ve bu gelirlerin yeterli düzeyde olup olmadığı, gerekli durumlarda devletten yardım almayı isteyip istemedikleri sorulmuştur. Bütün katılımcılar örgütlerinin gelirlerini kendileri oluşturduğunu söylemişlerdir. Bu gelirlerin; bağışlar, üye aidatları, piknik ve kahvaltı gibi etkinliklerden elde edilen gelirler, konser ve benzeri etkinliklerden sağlanan gelirler, kermesler gibi faaliyetlerden elde edilen maddi imkanlarla sınırlı olduğunu dile getirmişlerdir. Bu gelirlerin örgütlerinin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğunu söylemişlerdir. Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Yönetim Kurulu üyesi Süleyman Demir; "Bağışlar, etkinlik gelirleri, üye aidatları gibi gelirlerle bütçemizi oluşturmaktayız. Bunların dışında herhangi bir gelirimiz yoktur. Devlet tarafından desteklenmiyoruz. Dernek binamızı bile kendimiz inşa ettik." demiştir.

Devlet tarafından mali olarak desteklenmek isteyip istemedikleri sorulduğunda ise farklı cevaplar alınmıştır. Katılımcılar devletten mali destek aldıkları takdirde devletin onları baskılayacağını ve özgür hareket etme alanlarını sınırlayacaklarını ve bağımsız hareket edebilmek için maddi bir destek istemediklerini vurgulamışlardır. Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Başkanı Gülçin Akça; "Devlet bizi mali olarak destekler ise bağımsızlığımızı yitirebiliriz. Bu sebeple devletten destek almak istemiyoruz." bu sözlerle durumu ifade etmiştir. Buna karşılık vatandaşlık hakları içerisinde değerlendiren ve vergi ödedikleri halde devletten maddi destek görmemeyi eleştiren katılımcılarda olmuştur. Alevi Kültür Dernekleri Kızılarık Şube Başkanı Dursun Kaya; "devletten maddi destek almak isteriz, yurttaş olarak bizlerde vergi vermekteyiz. Dolayısıyla devlet bütçesinden pay alma hakkımız olduğunu düşünüyorum." demiştir. Eşit yurttaşlık bağlamında değerlendirildiğinde

devletin herhangi bir koşula bağlı kalmadan sivil toplum kuruluşlarını desteklemesi gerekmektedir. Kuruluşların kendi gelirleriyle oluşturdukları bütçeler çoğu zaman yetersiz kalmaktadır.

Katılımcılara, kendi kurumlarının diğer Alevi sivil toplum kuruluşlarıyla iletişimleri sorularak yönetişim esasında değerlendirilmiştir. Veriler analiz edildiğinde benzer cevapların verildiği tespit edilmiştir. Dernek ve vakıfların birbirleriyle iletişime açık olduğu ve ortak konularda birlikte hareket ettikleri veri analizleri sonucu ortaya çıkmıştır. Piknik, basın açıklaması, eylem, inançlarına dair özel günlerde birlikte ibadetlere katılma ve bu gibi etkinlikte iletişim kurdukları gözlenmiştir. Aynı zamanda düzenlenen etkinliklerde yardımlaştıkları, imece usulü hareket ettikleri, Alevileri ilgilendiren konulara karşı birleştikleri de tespit edilen veriler arasındadır. Ülke gündeminde doğrudan Alevi ilgilendiren ya da kadınlara, çocuklara, hayvanlara ve toplumdaki diğer dezavantajlı gruplara karşı yaşanan olumsuz bir olay için birleştikleri ve tepkisel yaklaştıkları da gözlemlenmiştir.

Sivil toplum kuruluşu oluşturarak örgütlenmek dışa açık olmayı gerekli kılmaktadır. Örgütlerin organik yapılar olduğu, çağı takip etmeleri, kendi sorunları dışında toplumsal diğer konulara karşı da duyarlı olmaları sürdürülebilirlik açısından gereklidir. Yönetişim, sivil toplum kuruluşlarının en başta kendi iç işleyişlerini demokratik unsurlar ekseninde yürütmelerini, dışa açık bir yapı kazanmalarını ve sürekli bir iletişim ve bilgi ağının varlığını zorunlu kılmaktadır. Literatürdeki tartışmaların odağında liberal düşünürler sivil toplum kuruluşlarını, yönetişimi uygulanabilir kılabilmenin aracı olarak görmektedir. Bu bağlamda ele alındığında sivil toplum kuruluşlarının toplumla, devletle ve diğer örgütlerle iletişimsel bir bağının olması gerekliliğini doğurmaktadır. Alevi yurttaşların oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarının bu iletişimsel ağı kurabildikleri saha çalışmasının yürütüldüğü süre boyunca ve yapılan mülakatlarda verilen cevaplarla tespit edilmiştir.

Katılımcılara yine yönetişim ve sivil toplum bağlamında devlet, belediye ve valilikle ilişkileri sorulmuştur. Katılımcılar devlet ile hükümeti ayrı değerlendirdiklerini, Alevilerin taleplerine olumlu yaklaşan hükümetlerle iletişim kurabildiklerini; ancak Alevi sorununa kapalı olan hükümetlerle daha sınırlı ilişkileri olduğunu belirtmişlerdir. Burada devlet ve hükümet ayrımını yapıyor olmaları önemli bir farktır. Devlet sürekliliği ve kapsayıcılığı olan bir olgu iken, hükümet dönemselliği ve geçiciliği olan bir olgudur. Dolayısıyla Alevilerin devlet-hükümet ayrımı yapması vatandaşlık bilinci üzerinden konuya yaklaştıklarını göstermektedir. Türkiye Cumhuriyet'i tarihi boyunca pek çok hükümet kurulmuş ve değişmiştir. Bu nedenle Alevi sorununu tek bir hükümetin tutum ve yaklaşımına indirgemek ve suçlu ilan etmek doğru bir perspektif olmayabilmektedir. Tarih boyunca birikerek gelen bir

sorunu, hükümetlere veya belli dönemlere sıkıştırmak, sorunun radikal biçimde çözülmesini de zorlaştırabilmektedir. Alevilerin yaşadığı sorunları temele inerek daha yapısal ve sistematik biçimde neden sonuç ilişkisi ekseninde ele almak faydalı olabilir.

Belediye ve valilikle ilişkileri sorulduğunda ise valiliğe nazaran belediyelerle daha yoğun ilişkiler kurduklarını dile getirmişlerdir. Toplanan veriler, valilikle yapacakları etkinlikler için resmi iznin alma durumunun dışında çoğu zaman bir iletişimlerinin olmadığı sonucunu göstermiştir. Belediyelerle iletişimlerinin de güçlü olmasının çeşitli sebepleri vardır. Saha çalışması boyunca liberal-sol partilerin aldığı belediyelerle (Cumhuriyet Halk Partisi gibi) daha fazla görüştükleri tespit edilmiştir. Yerel seçim dönemlerinde, Alevi seçmen tercihleri yoğunluklu olarak sol partiler olmaktadır. Dolayısıyla Antalya kenti için Cumhuriyet Halk Partisi sol seçmene hitap eden güçlü bir partidir ve Alevilerden de yoğun biçimde oy almaktadır. Bu karşılıklı ilişki sonucu, Alevi sivil toplum kuruluşları da belediyelerce desteklenmektedir. Seçim dönemlerinde, kısa sürede pek çok seçmene ulaşmayı kolaylaştırması, birçok partinin gerek Alevi sivil toplum kuruluşları olsun gerek diğer sivil toplum kuruluşları olsun ziyaret ettikleri ve oy istedikleri yerler arasındadır.

Antalya'da bulanan cemevlerinin yapımında Konyaaltı Belediyesi'nin Alevi sivil toplum kuruluşlarını maddi olarak desteklediği ve yer tahsis ettiği göz önünü alındığında iletişimlerinin varlığı görülebilmektedir. Aynı zamanda cenaze veya gerekli başka bir durumda araç tahsis ettikleri de gözlemlenen durumlar arasındadır. Tüm bunlar Aleviler için kazanımdır; ancak yeterli değildir.

Bunun yanı sıra 35'inci Abdal Musa Anma Etkinlikleri'nin 3'üncü gün programına Antalya Valisi Münir Karaloğlu'da katılmış ve Abdal Musa Türbesi'ni ziyaret ederek orada namaz kılmıştır (https://www.pirha.net/antalya-valisi-abdal-musa-dergahinda-namaz-kildi-179298.html/07/07/2019/ erişim tarihi: 06.09.2019). Bu konuya ilişkin Alevilerden farklı yorumlar gelmiştir. Bir taraftan Vali Münir Karaloğlu'nun Abdal Musa Tekkesi'nde namaz kılması "Türk-İslam" sentezi içinde Alevilerin eritilmeye çalışıldığı ve bunun asimilasyon politikası olduğu şeklinde yorumlanırken, diğer yandan devlet ve Alevilerin uzlaştığı ve hoşgörü ortamının yaratılmaya çalışıldığı şeklinde yorumlanmıştır.

Saha çalışması süresince Alevilerin en çok dile getirdiği konu, cemevlerinin yasal statü kazanmasıdır. Mülakat soruları içerisinde cemevlerinin ibadethane olması hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bütün katılımcılar bu soruya aynı cevabı vermiştir. Hepsinin üzerinde ortaklaştığı nokta cemevlerinin yasal statü kazanması ve ibadethane olarak sayılmasıdır. Bunun yanı sıra ibadethane olması durumunda T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olmak

istemediklerini, T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı'na bağlı olmak istediklerini ayrıca vurgulamışlardır.

Katılımcı Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Süleyman Demir; "Cemevlerinin yasal statü kazanmasını ve ibadethane olarak kabul edilmesini istiyoruz ama T.C. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanmak istemiyoruz. T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı'na bağlı olmak istiyoruz." şeklinde soruyu cevaplamıştır. T.C. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olmak istemeyişlerinin sebebini katılımcı Pir Sultan Abdal Kültür Derneği üyesi Volkan Konak şu cevapla ifade etmiştir; "Cemevlerine yasal statü tanınsın ama sadece inanç ve ibadet evleri olmasın, kültürel ve sanatsal faaliyetlerinde yürütülebildiği bir yer olsun." demiştir. Elbette T.C. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanmak istemeyişlerinde tek ve asıl sebep bu değildir ama görüşme yapılan katılımcılardan elde edilen veriler bu sebebi içermektedir.

SONUÇ

Sivil toplum kavramına yönelik yürütülen tartışmalar, Antik Yunan'dan günümüze kadar çeşitli biçimlerde sürdürülmekte ve Antik Yunan düşünürlerinden Aristo'nun "politike koinonia" kavramı ile başlatılmaktadır. Aristo "politike koinonia" ile özgür ve eşit yurttaşların yasalarla belirlenmiş kurallar içinde yaşadığı ahlaki bir alana işaret etmekte ve sivil toplumu özerk bir alan olarak düşünmemektedir. Bu algılayış 18.Yy'a kadar Hobbes ve Locke'un sivil toplumu, doğa durumu karşıtı olarak ortaya koyması ile devam etmiştir. Düşünürlere göre; doğa durumunda kaos hakimdir ve insanlar toplum sözleşmesi ile iradelerini bir üst otoriteye teslim ederek sosyal düzeni oluşturmuşlardır. Bu sosyal düzeni sağlayan otorite ise devlet aygıtı olmuştur. Devlet olmadığında, doğa durumundaki kaos haline geri dönüleceği düşünülmekte ve bu sebeple düzeni sağlama noktasında devletin sürekliliği önemli görülmektedir. Sivil toplum gibi özerk bir alanın varlığı, düzenin devamlılığı adına tehlikeli olabilmektedir. Dolayısıyla liberal kuramcıların da sivil toplumu, özerk bir alan olarak düşündükleri söylenememektedir.

Devlet-sivil toplum düalizminin tartışıldığı dönem ise Hegel ile başlatılabilir. Bu düalizm, düşünürün köle-efendi diyalektiğinde karşımıza çıkmaktadır. Hegel, devlet-sivil toplum düalizmini ortaya koyarak, bu döneme kadar süren bütünleşik algılayışı aralamıştır. Düşünüre göre; tarihsel diyalektik içinde sivil toplum kendi dinamikleri ile var olmuş ve etik yaşamın bir uğrak noktası haline gelmiştir. Etik yaşamın en üst basamağında devlet vardır ve aile ile sivil toplum, devletin alt basamaklarında yer almaktadır. Bu bağlamda sürekli özçıkarlar ve sınıf çatışmasının yaşandığı sivil toplum alanı içindeki uzlaşıyı sağlayan otoriteyi de devlet olarak belirlemiştir. Dolayısıyla Hegel, sivil toplum-devlet düalizmini yaratsa da devleti sivil toplum alanı içinde bir otorite olarak konumlandırmaktadır.

Eleştirel kuramcıların, sivil toplum kavramına katkısı ise; devlet-sivil toplum ayrımının net bir biçimde yapmış olmalarıdır. Bu ayrıma temel oluşturan fikirleri ortaya koyan düşünür ise Marx olmuş ve sivil toplum-devlet tartışmalarına çok keskin bir çizgi koyarak, sivil toplum alanı içindeki çatışmanın nedenini devlet aygıtı olduğunu söylemiştir. Bu noktadan hareketle tartışma başka bir boyut kazanarak, artık sivil toplum alanı devletin otorite alanı dışında tanımlanmıştır. Böyle bir tanımla devlet-sivil toplum ayrımı en net biçimiyle başlamıştır. Marx; sivil toplum alanını burjuva sınıfının egemen olduğu bir alan olarak görmekte ve sürekli bir sınıf savaşından bahsetmektedir. Dolayısıyla düşünür için sivil toplum devleti belirlemektedir ve bu sebeple proletaryanın sınıf savaşından galip çıkması

örgütlü bir sınıf bilincinin yaratılmasıyla mümkündür. Buradan da Marx'ın devleti Hegel'in aksine bir uzlaşı değil çatışma aracı olarak gördüğünü söyleyebiliriz.

Marx'ın kuramını geliştiren ve devlet-sivil toplum ayrımına yönelik olarak alt yapı-üst yapı sorunsalına değinen Gramsci için sivil toplum ve devlet tartışmaları, daha kompleks bir problemi ifade etmektedir. Marx'ı ekonomik indirmecilikle eleştiren düşünüriçin, sorunun temelinde sadece ekonomi değil, devletin ideolojik aygıtları elinde bulundurmasıyla oluşturduğu hegemonyanın da etkisi büyüktür. Baskı araçlarını elinde bulunduran devlet ile bu duruma "karşı hegemonya" oluşturan sivil toplum arasındaki çatışma; örgütlü sınıf bilincinin yaratılması ve böylece devlet hegemonyasına karşılık sivil toplum alanı içinde oluşturulacak olan "karşı hegemonya" ile çözülebilecektir.

Sivil toplum tartışmaları günümüzde ise sıkça yönetişim modeli içinde ele alınmaktadır. Neo liberalizm ikliminde oluştuğu söylenebilen bu modelin asıl amacı, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla temsil hakkı, aktif yurttaşlık, çoğulculuk, katılımcılık ve demokratikleşme gibi kavramları pratikte uygulanabilir kılmaktır. Ekonominin küreselleşmesi ve bu yönde uluslararası şirketlerin ülkelere baskı kurması, internet ağının zamanı ve mekanı kısaltarak neredeyse önemsizleştirmesi, ekolojik krizin artık gizlenemeyecek boyutlara ulaşması, yeni toplumsal hareketlerin yarattığı etkiler ve dünya siyasetini etkileyen pek çok olay ve olgu ülkelerin yönetsel algıları üzerinde önemli etkiler yaratarak değişime zorlamaktadır. Ülkeler ise neo liberalizmin etkisi altında yönetişim modelini benimseme eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşları ise, yönetişimi pratiğe aktarma aracı olarak kabul edilmektedir. Özellikle temsili demokrasi krizinin çözüm noktalarından biri olarak görülen sivil toplum kuruluşları, yönetişimi sağlaması açısından önemli görülmektedir. Yurttaşların, talep ve kimliklerini sivil toplum kuruluşları aracılığıyla örgütlenerek görünür kılacakları tartışılmaktadır.

Tüm bu tartışmaların içerisinde yönetişim modeline yönelik yoğun eleştirilerde bulunmaktadır. Neo liberalizmin küreselleşen dünyanın politik tutumu olduğu ve yönetişimin ise bu eksende yönetsel sorunlara çözüm olmaktan çok algısal bir illüzyon yarattığı eleştirilerin çıkış noktasıdır. Eleştiriler, temsili demokrasi krizinin sebeplerinin yapısal sorunlardan kaynaklandığı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Buradaki yapısal sorunlardan kasıt; kapitalist sistemin eşitsiz bir düzen içerisinde oturmuş olması ve bu eşitsizlikten beslenerek yine eşitsizlik üzerinden kendini sürdürerek devam etmekte olduğudur. Bugün yönetsel krizlerin perde arkasında yatan sebeplerin de kapitalist sistemin yarattığı eşitsizlik olduğu söylenmektedir. Dolayısıyla bu eşitsizliği kökten çözüme kavuşturmadıkça yönetsel olarak temsil hakkının genişletilmeye çalışılması kesin sonuçlar doğurmayacaktır.

Çalışmada Alevi yurttaşların oluşturdukları sivil toplum kuruluşları; sivil toplum ve yönetişim bağlamında değerlendirilmiştir. 1950'li yıllardan sonra Türkiye genelinde kırdan kentte doğru yaşanan göçlerle birlikte Alevi toplumu da kent yaşamı içerisinde toplumsal değişimler yaşamıştır. Kırsal hayatta ocak sistemi üzerinden örgütlü bir toplum yapısına sahipken, göçle birlikte farklı kentlere dağılmış ve ocak sistemleri büyük oranda zayıflamıştır. Bu durum Aleviliğin geleneksel toplum yapısının bozulmasına neden olmuştur. Bu sorunun giderilmesine yönelik, birçok Alevi grubun, kentlerde köy dernekleri adı altında yeniden örgütlendiğini ve zayıflayan toplumsal yapılarını güçlendirmeye çalıştıklarını söylemek mümkündür. Kentlerdeki bu örgütlenme süreçlerinin ivme kazandığı tarihsel eşiklerden biri de 1993 yılıdır. 2 Temmuz 1993 tarihinde Sivas Madımak Oteli'nde yaşananların üzerine, Alevilerin sivil toplum bağlamında örgütlenmesinde de bir dönüm noktası olmuş, dernek sayıları artmış, vakıflar açılmış ve bir üst yapı olarak da federasyonlar oluşturmuşlardır.

Ortak talepler etrafında örgütlenen Aleviler, hem inanç ve kültürlerini yaşatmak hem de taleplerini dile getirmeyi amaçlamaktalardır. Ortak taleplerin yoğunluk kazandığı iki önemli başlıktan biri "anayasal olarak tanınmak" diğeri ise "cemevlerine yasal statü verilmesi" şeklinde ifade edilebilir. Ancak buradaki asıl tartışma konusu devlet ve Alevi sivil toplum kuruluşlarının ilişkisi ve birbirlerine karşı olan tutum ve yaklaşımlarıdır. Genel olarak bir Alevi sorunundan bahsetmek mümkündür; fakat bu sorunun hangi zeminde tartışıldığı daha önemlidir. Alevilerin ortak çağrısı "Alevi sorununa" karşı tutumun "eşit yurttaşlık" temelinde olması ve konunun dinin, siyasetin ve kimliklerin dışına taşınması yönündedir.

Aleviliğe ilişkin tanımlamaların ve tartışmaların Alevilerin, "İslam'ın içinde mi?" yoksa "dışında mı?" olduğu yönünde sürdürüldüğünü söylemek mümkündür. Ancak Alevileri ve Aleviliği "İslam içi" veya "dışı" olarak görmek veya tanımlamak, "eşit yurttaşlık hakkı" bağlamındaki taleplerini görmezden gelinmesine engel değildir ve olmamalıdır. Vatandaşlık hak ve sorumluluklarına sahip her bir birey ve bu bireylerden oluşan toplumun, kendi hak ve talepleri için bir araya gelmesi, sivil toplum bağlamında örgütlenmesi ve örgütlü bir yapı üzerinden talepleri dile getirmesi en tabi anayasal haktır. Demokrasinin gereği olarak "örgütlenme hakkı", "ifade hakkı", "din ve düşünce özgürlüğü hakkı" anayasal olarak güvenceye alınmış ve çeşitli uluslararası sözleşmelerle genişletilmiştir. Aleviler de bu haklara dayanarak çeşitli taleplerini dile getirmişlerdir. Bu bağlamda Alevilerin ister "İslam içi" isterse "İslam dışı" tanımlamalarının yapılması "vatandaşlık haklarından faydalanması" ve "kamusal hak talep etmeleri noktasında" önemsizdir. Hukuki olarak ve vatandaşlık bağıyla bu ülkeye bağlı olan Alevi toplumunun her bir ferdi, vatandaşlık haklarından doğan ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nca da güvence altına alındığı ifade edilen "din ve vicdan" hürriyetini

taşımak ve yaşamakta özgürdür ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti tüm yurttaşlarına karşı "eşit" sorumluluktadır.

Demokratik bir devlet düzeninde, "eşit yurttaşlık anlayışı"; din, inanç, siyasi görüş, düşünce, ırk, cinsel kimlik ve diğer bütün kimliklere eşit mesafede durmayı zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla Alevi sorununa sadece bir "kimlik sorunu" olarak bakmak perspektif açının daralmasına neden olabilir. Kimlik siyaseti, kapitalist sistemin yarattığı eşitsizliğin görünürlüğünü manipüle etmeye ve bu eşitsizliği zaman zaman meşrulaştırmaya neden olabilir. Kimlik siyaseti aynı zamanda örgütlü mücadelenin bölünmesini kolaylaştırabilir. Bu bağlamda Alevilerin sivil toplum kuruluşları aracılığıyla oluşturdukları örgütlü dayanışma, eğer kimlik siyaseti üzerinden ele alınırsa, sorun kendi içinde yeni sorunlar doğurmaya ve çözüm yollarını karmaşık hale getirmeye neden olabilir. Kimlikler kendi içinde de farklı alt kimlikler oluşturabilir: Aleviler, alt kimlik olarak Alevi Türkler, bunun da alt kimliği olarak Tahtacı Alevileri gibi alt kimliklere bölünerek devam edebilir. Ancak "eşit yurttaşlık" temelinde bütün kimliklerin zenginlik ve çeşitlilik olarak kabul edilmesi ve bir bütünü oluşturduğu algısı ile sorunlara yaklaşılırsa, çözüm daha demokratik bir temelde elde edilmiş olacaktır.

Sivil toplum bağlamında Alevilerin örgütlenerek zayıflayan toplumsal yapılarını kent yaşamı içinde de sürdürmeleri bir kazanımdır. Aynı zamanda kurdukları sivil toplum kuruluşları aracılığıyla taleplerini resmi muhataplara iletebilmeleri de yönetişim bağlamında önemlidir. Genel olarak değerlendirildiğinde, sivil toplum kuruluşları ile yönetişim pratik yaşama aktarılabilmektedir. Ancak sonuçlar açısından bakıldığında tam olarak başarı sağlandığı söylenememektedir. İşte bu noktada yönetişime yönelik yapılan eleştirilerin doğruluk payı ortaya çıkmaktadır. Alevilerin yaşadığı sorunların ve taleplerin sivil toplum bağlamında ve yönetişim ekseninde çözüme kavuşturulması, sorunu tam olarak çözmek için yeterli olamamaktadır. Sorunun altında yatan yapısal krizlerin görmezden gelinmesi sadece süreci yumuşatmaktadır; ancak sorunları çözememektedir. Dolayısıyla kapitalizmin eşitsizlik yarattığı olgusu üzerinden hareket edilmediği sürece tam bir çözüm yaratmak mümkün olmayabilmektedir.

KAYNAKÇA

Ağaoğulları, M. A. (1994). *Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı.* İmge Kitapevi, Ankara.

Akbulut, A. (2017). *Sahabe Dönemi İktidar Kavgası: Alevi-Sünni Ayrışmasının Arka Planı*. Otto Yayınları, Ankara.

Akdur, R. (2003). *Sağlık Ocağı Hizmetlerinde İzleme Değerlendirme ve Eğitim Kılavuzu*. Onur Matbaacılık Ofset Ltd. Şti, Ankara.

Akın, B. (2014). "Alevi Ocaklarıyla İlgili Tespit edilebilen En Eski Tarihi Belge: Ağuiçen Ocağı Şeceresi". *Türk Kültürü ve Hacıbektaş Veli Araştırmaları Dergisi*. (70): 15-38.

Akyüz, E. (2015). "Demokrasi Laiklik ve Eşit Yurttaşlık Bağlamında Alevi Sorununun Çözümü". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(40): 440-446.

Akpınar Gönenç, A. (2001). *Sivil Toplum Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi.* Altkitap, Ankara.

Altınok, Baki Yaşar (2012). *Alevilik - Hacı Bektaş Veli- Bektaşilik*. Ahi Yayıncılık, Ankara.

Aslan, S. (2010). "Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Yaz(33): 188-212.

Aslan, S. (2005). "Sivil Toplum ve Demokrasi". *Süleyman Demirel İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2): 357-374.

Aslan, S. (2010). "Türkiye'de Sivil Toplum". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Kış(31): 260-283.

Atalay, A. ve Yaman M. (1976*). Seyyid Nizâmoğlu -Hayatı-Eserleri Divânı-*. Can Yayınları, İstanbul.

Avcı, M. (2007). *Yönetişim Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen Rolü ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme: Isparta İli Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Isparta.

Aydın, N. (2018). *Cumhuriyet Dönemi Alevi Toplumunun Devlet ile İlişkileri ve Alevi Açılımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı. Bursa.

Aygül, C. (1998)." Neo Liberalizmin Başarısızlığı ve Yönetişim". *Toplum ve Bilim Dergisi*, (76): 231-254.

Bal, H. (2004). *Alevi İslâm Yolu.* Cem Vakfı Yayınları, İstanbul.

Baltacı, C. (2004). Yeni sağ Üzerine Bir Eleştiri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 9(2): 359-373.

Banger, G. (2011). *Sivil Toplum Örgütleri İçin Yönetişim Rehberi*. Odak Ofset, Ankara.

Bayramoğlu, S. (2004). *Yönetişim ve Demokrasi İlişkisinde Siyasal İktidar Sorunu: Türkiye'de Bağımsız Düzenleyici Kurumlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi ana Bilim Dalı. Ankara.

Birdoğan, N. (1995). *Anadolu ve Balkanlarda Alevi Yerleşmesi.* Mozaik Yayınları, İstanbul.

Bumin, T. (2005). *Hegel – Bilinç Problemi Köle – Efendi Diyalektiği Praksis Felsefesi.* Yapı Kredi Yayınları, Ankara.

Carnoy, M. (2001).“ Gramsci ve Devlet”. *Praksis Dergisi*, (3): 252-278.

Copleston, F. (1998). *Felsefe Tarihi Hobbes-Locke*. İdea Yayınları, Ankara.

Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın: Türkiye'de Sivil Toplum Ve Kadın*. Vadi Yayınevi, İstanbul.

Çaha, Ö. (1999). *Sivil Toplum Aydınlar ve Demokrasi*. İz Yayıncılık, İstanbul.

Çelik, H. ve Kırteke, S. (2017). “Alevi/Kızılbaşlıkta Ocak Kültü”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (81): 115-132.

Çelik, H. (2019). *Alevilikte Gönül Eğitimi ve Model Kişilik Olarak Hüseyin Doğan Dede.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Çorum.

Dedekargınoğlu, H. (2010). “Dedelik Kurumu ve Sürek Anlayışı”. *2. Uluslararası Tarihten Bugüne Alevilik Sempozyumu*, 23-24 Ekim 2010, Ankara, 193-205.

Dedekargınoğlu, H. (2010). “Dünkü ve Bugünkü Alevilik”. *Türk Kültürü ve Hacıbektaş Veli Araştırma Dergisi*, (56): 327-248.

Delice, E. (2013). Uluslararası Örgüt Metinlerinde Yönetişim ve Türkiye Pratiği: Teoriden Uygulamaya Bir İnceleme. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4): 15-29.

Demirel, D. (2010). “Yönetişimde Yeni Bir Boyut: E-Yönetişim”. *Türk İdare Dergisi*, (466): 65-94.

Demirel, D. (2016). “Küreselleşme Ekseninde Devletin Yeni Kimliği: Etkin Devlet”. *Sayıştay Dergisi*. (60): 105-128.

Develioğlu, F (1996). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı (2007). *Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu (Rapor DPT: 2721)*. DPT. Ankara.

Dönmez, M. (2016) *Sosyal Bütünleşme Sürecinde Malatya Aleviliği.* Sonçağ Yayıncılık, Ankara.

Duman, M. Z. (2011).”Neo Liberal Küreselleşmenin Zaferi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, (1): 667-700.

Dural, B. (2012).“Antonio gramsci ve Hegemonya”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39): 309-321

Eren, Z. (2018). “Biçimsel ve Biçimsel Olmayan Örgüt Yapılarının Sosyal Ağ Analizi: Öneri ve Güven Ağ Örneği”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Dergisi*, sayı Advance online publication. doi: 10.16986/HUJE.2018041879.

Erdoğan Tosun, G. (2001). *Devlet-Sivil Toplum İlişkisi/ Demokratikleşme Perspektifinde.* Alfa yayınları, İstanbul.

Eroğlu, M. (2010). “Jhon Locke’un Devlet Teorisi”. *Akademik Bakış Dergisi*, (21): 1-15.

Gözübüyük Tamer, M. (2010). “Tarihsel Süreçte Sivil Toplum”. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1): 89-106.

Gramsci, A. (1986). *Hapishane Defterleri*. Onur Yayınları, İstanbul.

Güler, B. A. (2003). “Yönetişim: Tüm İktidar Sermayeye”. *Praksis Dergisi*, 9(kış-bahar): 93-116.

Gülmez, A. T. (2004). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal Katılıma Katkısı: Kadın Dernekleri Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı / Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı. Ankara.

Güzelsarı, S. (2004). “Kamu Yönetimi Disiplininde Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yönetişim Yaklaşımları”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*-GETA Tartışma Metinleri, Mart(66): 1-27.

Halifeoğlu, M. ve Yetiş, M. (2013). “Gramsci, Sivil Toplum-Devlet İkiliği ve Kuramsal Kökenleri”. *Mülkiye Dergisi*, 31(1): 163-188.

Hegel, G.W. F. (2003). *Tarihte Akıl*. (çev. Ö. Sözer). Ara yayıncılık, İstanbul.

Hegel, G.W. F. (2004).*Tinin görüngübilimi*. (çev. A. Yardımlı). İdea Yayınevi, İstanbul.

Hobbes, T. (2007). *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*. (çev. S. Lim). Yapı Kredi yayınları, İstanbul.

Keane, J. (1994). *Demokrasi ve Sivil Toplum: Avrupa Sosyalizminin Açmazları, Toplumsal ve Siyasal İktidarın Denetlenmesi Sorunu ve Demokrasi Beklentileri üzerine.* (çev. N. Erdoğan). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Kaluç, Ş. (2011). “Alevi Çalıştayları Nihai Raporu Üzerine Bir Değerlendirme”. *Liberal Düşünce Dergisi*, (63):87-124.

Karaman Toprak, Z. (1998). "Habitat II ve Yerel Gündem 21 Sorumluluğu". *Türk İdare Dergisi*, 70(421): 99-121.

Kayıkçı, S. (2014). "Türkiye'de Yönetimden Yönetişime Geçiş: Yüksek Çevre Kurulu Örneği". *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 6(2): 105-114.

Kaypak, Ş. (2012). "Yerel Yönetimlerde Katılımcı/Müzakereci Demokrasi Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(17): 172-16.

Korkmaz, E (2005). *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*. Anahtar Kitap Yayınları, İstanbul.

Küçük, F. (2017). *Alevi Bektaşi Kültüründe Ocak Sistemi: Seyit Cemal Sultan Ocağı Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Nevşehir.

Liberal Düşünce Topluluğu. (2014). *Türkiye'nin Demokratikleşmesi ve Alevi Talepleri Tespit ve Öneri Raporu.* Liberal Düşünce Topluluğu. Ankara.

Locke, J. (2004). *Hükümet üzerine ikinci Bir Değerlendirme*. (çev. F. Bakırcı). Ebabil Yayınları, Ankara

Marx, K. (2005). *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri*. Sol Yayınları, Ankara.

Mouffe, C. (1985). "Demokrasi ve Yeni Sağ", *Dünün ve Bugünün Defterleri Dergisi.* Dünya Sorunları Dizisi, (1): 65-83.

Ocak, A. Y. (2009). *"Tarihsek Terminoloji (Bektaşilik, Kızılbaşlık, Alevilik)". Geçmişten Günümüze Alevi-Bektaşi Kültürü.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Okçu, M. (Kasım-Aralık 2011). "Değişen Dünyayı Anlamak İçin Önemli Bir Kavram: Yönetişim." *Ankara Sanayi Odası Yayın Organı*, (Kasım/Aralık 2011): 45-57.

Olgun, H. (Eylül 2013). "'Yeni Sağ' ve Sosyal Devlet: Thatcher Dönemi Britanya'sında Konut Politikası". *Amme İdaresi Dergisi*, 46(3): 89-111.

Öz, B. (2011). *Fevâid: Yararlı Öğütler - Hacı Bektaş Veli*. Demos Yayınları, Ankara.

Öz, B. (2008). *Alevilik Nedir?*. Der Yayınları, İstanbul.

Özalp, A. (2008). "Diyalektik Düzlemde Refah Devleti İle Yeni Sağ İlişkisi". *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitimi Fakültesi Dergisi*, (23): 106-119.

Özbudun, E. (1999). "Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon". E, Özdalga (Ed.). *Sivil Toplum Demokrasi ve İslam*. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 357-374.

Özçınar, Ş. (2013). "Tarihsel Materyalizmde Diyalektik ve Belirlenimcilik". *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi*, 6(2): 93-116.

Özer, A. (2006). "Yönetişim Üzerine Notlar". *Sayıştay Dergisi*, (60): 60-89.

Özkul, O. (2017).“Demokratik Hakların Gelişmesinde Sivil Toplum Düşüncesinin Katkısı”. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(14): 10-24.

Öztekin, A. (2012). *Yönetim B*ilimi. Siyasal Kitapevi, Ankara.

Rençber, F. (2010). “Alevi Geleneğinde ‘Cem Evinin’ Tarihsel Kökeni”. *Uluslararası Türk Dünyasında Din Anlayışları Sempozyumu*, 4-6 Kasım 2010, Isparta, 12-86.

Sobacı, M. Z. (2007). “Yönetişim Kavramı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yönetim Bilimleri Dergisi,* 5(1): 219-236.

Sobacı, Z. M. (2007). “Yönetişim Kavramı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, (5): 220-235.

Stratejik Düşünce Enstitüsü. (2009). *Stratejik Düşünce Alevi Raporu*. Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara.

Sülüş, T. (2009). *Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Tekirdağ.

Şahin, H. (2007). *TDV İslam Ansiklopedisi.* (33). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Şener, C. (2006). *Türkiye’de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar*. Etik Yayınları, İstanbul.

T.C. Devlet Bakanlığı. (2010). *Alevi Çalıştayları Nihai Raporu*. Ankara.

Tekeli, İ. “Katılımcı Demokrasi Sivil Ağlar ve Sivil Toplum Kuruluşları”. *15. Sivil Topum Kuruluşları Sempozyumu*, 2004.

Toku, N. (2003). *John Locke ve Siyaset Felsefesi*. Liberte Yayınları. Ankara.

Turan, A. ve Üçer, C. (2005). “Bir Alan Araştırmasının Anatomisi: Tokat Yöresi Alevileri, Tarihçesi, İnançları, Örf ve Adetleri”. Samsun *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (20-21): 35-67.

Uzel, E. (2006). *Küresel Çevresel Yönetişim (İyi Yönetişim)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı. Ankara.

Ünal, A. (2010). “Dinler Tarihi Açısında Alevilik/Bektaşilikte İbadet ve Cemevleri Üzerine Bir Deneme”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2): 73-98.

Ünlü, İ. (2013). *Alevilikte Dedelik ve Ocak Anlayışı ‘Tercan Örneği’* “.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı. Sivas.

Vergin, N. (2015). *Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar Tanımlar Yaklaşımlar*. Doğan Kitap, İstanbul.

Yaman, A. (1998). *Kızılbaş Alevi Dedeleri.* Şahkulu Sultan Külliyesi Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Araştırma Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları. İstanbul.

Yaman, A. (2006). *Kızılbaş Alevi Ocakları.* Elips Kitap, Ankara.

Yaman, A. (2011). "Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve tarihsel Arka Plan". *Türk Kültürü ve Hacıbektaş Veli Araştırma Dergisi*, (60): 43-64.

Yaman, A. (2012). "Geçmişten Günümüze Alevi Ocaklarında Değişime Dair Sosyo-Antropolojik Gözlemler". *Türk Kültürü ve Hacıbektaş Veli Araştırma Dergisi*, (63): 17-38.

Yetiş, M. (Yaz-Güz 2003). "Marx ve Sivil Toplum". *Praksis Dergisi*, (10): 35-72.

Yıldırım, A. (2014). "Türkiye'de Yerel Yönetimin Uygulanabilirliği ve Yerel Gündem 21 Örneği Üzerine Bir İnceleme". *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1): 75-96.

Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi Sivil toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. Seçkin Yayınları, Ankara.

Yıldırım, R (2010). "Bektaşi Kime Derler? 'Bektaşi' Kavramının Kapsamı ve Sınırları Üzerine Tarihsel Bir Analiz Denemesi". *Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (55): 23-58.

Yıldırım, R. (2018). *Geleneksel Alevilik (İnanç-İbadet-Kurumlar-Toplumsal Yapı-Kolektif Bellek).* İletişim Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, S. (2016). *Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Yönetişim: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Uygulaması Olarak Düzce Turizm Strateji ve Eylem Planı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yörükhan, Y. Z. (1998). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar.* (haz. T. Yörükhan). Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Yüksel Acı, E. (2005). *Kalkınma Sürecinin Yeni Aktörleri Sivil toplum Kuruluşları.* Günizi. İstanbul.

İnternet Kaynakları

AABF İnanç Kurulu. "Dedelik Nedir?". http://www.aabf-inanc-kurumu.com/alevilik/dedelik-nedir/ (erişim tarihi: 01.05.2019).

Alevi Bektaşi Federasyonu. "Bileşenlerimiz". http://www.alevifederasyonu.org.tr/bilesenlerimiz.php (erişim tarihi: 10.07.2019).

Alevi Kültür Dernekleri Tüzüğü.

http://seferihisaralevi.com/?pnum=49&pt=T%C3%BCz%C3%BC%C4%9F%C3%BCm%C3%BCz (erişim tarihi: 25.04.2018).

Acar, K., Korkut, G. ve Tetik, A. (2015).”Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı İle Değişen Kamu Hizmeti ve Türkiye İş Kurumu” http://dergipark.gov.tr/download/article-file/299560 (erişim tarihi: 31.03.2019).

Alevi Haber Ajansı, “Alevilerin İlk Siyasi Partisi: Türkiye Birlik Partisi” . http://www.uzumbaba.com/alevi/alevilerin_ilk_siyasi_partisi.htm (erişim tarihi:06.07.2019).

Ataay, F. “Yönetişim ve Sivil Toplum”. https://www.academia.edu/2319382/Y%C3%B6neti%C5%9Fim_ve_Sivil_Toplum (erişim tarihi 20.03.2019).

Bianet Haber Sitesi, “İzzettin Doğan: ‘ AİHM’in Aleviler Kararı Anayasada Yer Almalı”. https://m.bianet.org/bianet/toplum/174426-izzettin-dogan-aihm-in-aleviler-karari-anayasada-ele-alinmali (erişim tarihi: 05.09.2019).

Cem Vakfı, “ Tarihçemiz”. http://www.cemvakfi.org/pages/kurumsal/3/tarihcemiz (erişim tarihi 05.09.2019).

Coşkun, R. (2004). “Küreselleşmenin Hakim İdeolojisi Neo Liberalizm ile Yönetim Düşüncesi Arasındaki Etkileşim”. https://www.researchgate.net/publication/280300716_KURESELLESMENIN_HAKIM_IDEOLOJISI_NEO-LIBERALIZM_ILE_YONETIM_DUSUNCESI_ARASINDAKI_ETKILESIM (erişim tarihi: 01.04.2019).

Çınar, E. (2014). “Alevilikte Ocak Sistemi” https://kizilbasalevilik.wordpress.com/2014/12/29/alevilikte-ocak-sistemi/ (erişim tarihi 23.04.2019).

Derviş Baba Türbesi. (2011). “Alevilikte Ocak Ne Demek?”. https://dervisbabaturbesi.wixsite.com/dervis-baba-turbesi/alevilikte-ocaklar-alevi-dedesi-seyyid (erişim tarihi: 01.05.2019).

Dokuz Sekiz Haber. (2018). “Verilerle Sivil Toplum ve Dernekler: Türkiye Demokratikleşmeye Ne Kadar ‘Gönüllü’?”. https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/verilerle-sivil-toplum-ve-dernekler-turkiye-demokratiklesmeye-ne-kadar-gonullu/ (erişim tarihi: 10.07.2019).

Evrensel e-Gazetesi, “Alevi Kültür Dernekleri Antalya Konyaaltı Şubesi’ne Kayyum Atandı”.

https://www.evrensel.net/haber/384061/alevi-kultur-dernekleri-antalya-konyaalti-subesine-kayyum-atandi (erişim tarihi: 19.09.2019).

Locke, J. "Hükümet üzerine İkinci İnceleme". http://ozgurtoplumundegerleri.com/res/John_Locke_Hukumet_Uzerine_Ikinci_Inceleme.pdf (erişim tarihi: 12.02.2018).

Korkut, G., Acar Kürşat, O. ve Tetik, A. " Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı ile Değişen Kamu Hizmeti ve iş Kurumu" http://dergipark.gov.tr/download/article-file/299560 (erişim tarihi: 20.02.2019).

Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, "Tarihçemiz". http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/9/tarihcemiz/ (erişim tarihi: 22.04.2018).

Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, "Tarihçe". http://www.hacibektasdernegi.com/dernegimiz/tarihce (erişim tarihi: 06.07.2019).

Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, "Projelerimiz". http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/11/projelerimiz/ (erişim tarihi: 23.04.2018).

Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, "Alevi Çalıştayı, Birinci Etap Alevi Örgütleri ve Temsilcileri Toplantısı, Değerlendirme, istem ve Öneri Raporu". http://www.hacibektasvakfi.web.tr/yayin/10/alevi-calistayi-birinci-etap-alevi-orgutleri-ve-temsilcileri-toplantisi-degerlendirmeoneri-ve-istem-raporu/ (erişim tarihi: 23.04.2018).

Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, "Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı Vakıf Resmi Senedi, madde 20". http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/19/vakif-resmi-senedi/ (erişim tarihi: 22.04.2019).

Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, "Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı Vakıf Resmi Senedi, madde 25". http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/19/vakif-resmi-senedi/ (erişim tarihi: 22.04.2019).

Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı, "Hacı Bektaş Veli Kültür Vakfı Vakıf Resmi Senedi, madde 17". http://www.hacibektasvakfi.web.tr/menu/19/vakif-resmi-senedi/ (erişim tarihi: 22.04.2019).

"Hegel: Sivil Toplum, Devlet ve Yurttaşlık". http://felsefeguncesi.blogspot.com/2013/01/hegel-sivil-toplum-devlet-ve-yurttaslk.html (erişim tarihi: 20.05.201).

Home Khön Alevi Kültür Merkezi İnternet Sayfası. "Dedelik Kurumu ve Ocaklar". https://alevi-koeln.de/dedelik-kurumu-ve-ocaklar/ (erişim tarihi: 24.04.2019).

İnsan Hakları Ortak Platformu. "Alevi İnancına Sahip Yurttaşlarımızın İnanç Kimlik ve Kültür Özgürlüğünü Destekliyoruz". https://www.ihop.org.tr/?p=3672 (erişim tarihi: 26.04.2019).

Özer, A. "Yönetişim Üzerine Notlar". https://docplayer.biz.tr/8338431-Yonetisim-uzerine-notlar.html (erişim tarihi: 21.03.2019).

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, "Genel Yönetim Kurul Üyeleri". http://www.yenimahallepirsultan.org.tr/genel-yonetim-kurulu-uyeleri/ (erişim tarihi: 22.04.2018).

Pir Haber Ajansı, "Antalya Valisi, Abdal Musa Dergahı'nda Namaz Kıldı". https://www.pirha.net/antalya-valisi-abdal-musa-dergahinda-namaz-kildi-179298.html/07/07/2019/ (erişim tarihi: 06.09.2019).

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Tüzüğü. http://www.yenimahallepirsultan.org.tr/tuzuk/ (erişim tarihi: 23.04.2018).

Polat, A. "Hegel: Sivil Toplum, Devlet ve Yurttaşlık" http://felsefeguncesi.blogspot.com.tr/2013/01/hegel-sivil-toplum-devlet-ve-yurttaslk.html (erişim tarihi: 02.03.2018).

Sandıklı, A. "Yumuşak Güç Savaşları". http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-201409106guvenlik-11.pdf (erişim tarihi: 16.04.2019).

Saraç, N. "Türkiye'de Alevi Örgütlenmesi". http://dersimnews.com/alevilik/alevileri-kim-temsil-ediyor.html (erişim tarihi: 02.07.2019).

Karayılan, G. "Tarihsel gelişimi Devam Eden Bir Kavram Olarak Sivil Toplum". http://ukbadergisi.com/2018/02/tarihsel-gelisimi-devam-eden-bir-kavram-olarak-sivil-toplum/ (erişim tarihi: 06.03.2018).

Kılıç, Y., "Hobbes, Locke ve Rousseau'da 'doğa durumu' Düşüncesi". http://dergipark.gov.tr/download/article-file/219966 (erişim tarihi: 12.02.2018).

Tuncay, A., "Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Tüzüğü". https://www.facebook.com/notes/kazda%C4%9F-tahtaci-t%C3%BCrkmenleri/derne%C4%9Fimizin-t%C3%BCz%C3%BC%C4%9F%C3%BC/226834660821739/ (erişim tarihi: 17.05.2019).

Görüşme Yapılan Katılımcılar Listesi

Ünsal, A. (15.03.2018). Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Antalya Şubesi, Antalya.

Erdoğan, N. (15.03.2018). Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Antalya Şubesi, Antalya.

Akça, G. (17.03.2018). Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği, Antalya.

Demir, S. (17.03.2018). Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği, Antalya.

Kaya, D. (18.03.2018). Alevi Kültür Dernekleri Kızılarık Şubesi, Antalya.

Kaybaki, H. (18.03.2018). Alevi Kültür Dernekleri Konyaaltı Şubesi, Antalya.

Demir, S. (25.03.2018) Tahtacı Kültür Eğitim Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Antalya Şubesi, Antalya.

Coşkun, Ş. (25.03.2018). Tahtacı Kültür Eğitim Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Antalya Şubesi, Antalya.

Polat, İ. (22.03.2018). Pir Sultan Abdal Derneği Antalya Şubesi, Antalya.

Konak, V. (22.03.2018). Pir Sultan Abdal Derneği Antalya Şubesi, Antalya.

EK 1- MÜLAKAT SORULARI

ANTALYA'DAKİ ALEVİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASINA YÖNELİK HAZIRLANAN MÜLAKAT SORULARI

1- Aleviliği ne olarak tanımlamaktasınız?
2- Alevi sivil toplum kuruluşlarının Aleviliği sürdürebilmekteki etkinliği ve yeterliliği hakkında ne düşünmektesiniz?
3- Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimini demokratik buluyor musunuz? Üye katılımlarını yeterli görüyor musunuz?
4- Sivil toplum kuruluşunuzun yönetimindeki aksayan yönler nelerdir?
5- Sivil toplum kuruluşunuz mali ihtiyaçlarını nasıl karşılamaktadır? Bu ihtiyaçlar yeterli düzeyde karşılanabilmekte midir?
6- Diğer Alevi sivil toplum kuruluşları ile iletişiminiz ne yönde ve ne yoğunluktadır?
7- Sizce Alevi sivil toplum kuruluşlarının çeşitliliği ideolojik olarak açıklanabilir mi? Bir çatı Alevi sivil toplum kuruluşunun oluşturulması durumunda, bu sivil toplum kuruluşu tüm Alevileri kapsayabilir mi?
8- Alevi sivil toplum kuruluşları, göç ve modernleşmeyle birlikte dağılan Alevi cemaatini toplamaya yönelik bir ihtiyaçtan dolayı mı örgütlenmiştir?
9- Alevilik'teki "Ocak Kültürü" ile günümüz Alevi sivil toplum kuruluşları arasında ne yönlü bir ilişki bulunmaktadır?
10- Cemevlerinin ibadethane olması hakkında ne düşünmektesiniz?
11- Antalya'da bulunan Alevi sivil toplum kuruluşlarını nasıl tanımlamaktasınız? Sizce ideolojik temelli mi yoksa geleneksel temelli mi örgütlenmektedirler?
12- Size göre Antalya'daki Alevi sivil toplum kuruluşları arasında Aleviliği en doğru yansıtan kuruluş hangisidir?
13- Devletle ilişkinizi değerlendirir misiniz?
14- Alevi sivil toplum kuruluşu olarak Alevilik inanç ve öğretisindeki model kişiliğiniz kimdir?
15- Antalya'daki belediyeler ve Antalya Valiliği ile iletişiminiz ne düzeydedir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Ceylan ERZİNCAN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Muratpaşa Lisesi, 2008
Lisans Diploması	Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, 2014
Yabancı Dil	İngilizce
E-Posta	ceylanaslan3662@gmail.com